

תוכן הענינים

- א. תוכן ענינים..... 1
- ב. דבר השלוחה..... 3

מאמרי אנשי הצוות

- ג. הרב גרשון שחור שליט"א - ראש השלוחה / כמה חשוב להיות נחמד? 5
- ד. הרב אמיר שרון / אבות, דעות או מידות? 9
- ה. הרב ניר כפרי / אחי, תן יד 14
- ו. הרב אליהו מלכה / אל תזלזל בי 17
- ז. הרב דניאל אלול / שנאת חינם 20
- ח. ר' אופיר אזרד / ההתבטלות לגדולי ישראל 27
- ט. ר' ישראל בן ססי - מזכיר / אפקט הפרפר 30
- י. עידן מוגרבי - מדריך / כרמלה, אורחים נוספים הגיעו!!! 32

מאמרי אברכים

- יא. ר' פיני כפרי / תיקון המידות - בשביל מה? 37
- יב. ר' יצחק אנג'ל / עד מתי? 40
- יג. ר' אהרן חזי / "מה תודה, זה מגיע לי!" 43
- יד. ר' יניב יעקב / יש אמונה - יש הכל 47
- טו. ר' יוסף ברזילי / עזות דקדושה 50
- טז. ר' אבישי לטין / הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה 53
- יז. ר' יאיר אביטל / גם אני רוצה להיות נפה 56

מאמרי שיעור ה' ומעלה

- יח. משה זכריה / הכרת הטוב 59
- יט. אמיר דהאן / שנהיה לזנב ולא לראש 62
- כ. ניסים טושינסקי / תרבות ימינו - להוציא את האדם מן העולם 65
- כא. ארי מימון / "אם אין אני לי מי לי" 68
- כב. מאור בן סעדון / אתה אולי מלך, אבל אתה לא בן אדם 71

מאמרי שיעור ד'

- כג. דויד אהרן ציוני / תחליט, עבודה או תורה? 74
- כד. יוסי זילברמן / היום קצר, למה אתה ישן? 76
- כה. רון מלכה / למה קוראים חכם? 80
- כו. שי שרון / עולם הזה או עולם הבא, מה עדיף? 83

- 86..... כז. שמואל לנדסמן / העבודה שבפנים
- 89..... כח. יוסף חיים כץ / ענווה וכוחם של גדולי ישראל
- 93..... כט. יוסי בן משה / האם מותר ללמוד מקטנים?
- 96..... ל. רון ארביב / עשה לך רב
- 99..... לא. עודד חניה / חסוך ידך מגזלה

מאמרי שיעור א'

- 103..... לב. אביהו גרינפלד / ענווה
- 106..... לג. איתמר מטלון / להגיע מוכנים לטרקלין
- 108..... לד. דביר חסיד / הכבוד הזה כבד עלי
- 112..... לה. דניאל לוית / מרבה נכסים - מרבה דאגה
- 115..... לו. הלל דיין / סביבה תומכת
- 118..... לז. הראל מעודד / על שלושה דברים העולם עומד
- 126..... לח. אהוד טייץ / איזה הוא גיבור? - הכובש את יצרו!
- 128..... לט. ישי פריד / סוף הדרך!
- 131..... מ. ישראל נוימן / בויאנה, תן תילחם, תן ...
- 133..... מא. ליג'אלם אדנה / והוי מתאבק בעפר רגליהם
- 136..... מב. אבי וגר / שלום שלום
- 138..... מג. מוטי ברוק / אל תהי בז לכל אדם
- 141..... מד. משה אדוארד / אל תסתכל בזקנקן
- 145..... מה. משה לוי / ריבוי, טוב או לא טוב?
- 150..... מו. רן טייב / מידת הכעס

נספחים

- 156..... מז. הקדשות /

דבר השלוחה

תלמידי השלוחה היקרים

במהלך השנים אנו משתדלים לתת לכם כלים אותם תיקחו כצידה לדרך לכל חייכם. נושא החוברת שנבחר הוא "המידות" דרך פרקי פרקי אבות. כידוע, עבודת המידות אינה פשוטה, וכמו שכתב החכם מכל אדם: "טוב אָרְךָ אַפִּים מְגִבּוֹר וּמְשַׁל בְּרוּחוֹ מְלַכְד עִיר", היינו, שיותר קל לאדם, לרוץ על ג'בלאות, להסתער ולכבוש יעדים בצבא, מאשר להתמודד עם מידה אחד שעליו לתקן באישיותו. ומחולל תנועת המוסר ר' ישראל סלנטר, שהיה גאון המידות אמר פעם כי יותר קל לאדם לעבור על כל הש"ס מאשר לתקן מידה אחת על בוריה. ללמדך כוחן של מידות מה הוא.

אולם לדעתנו המפתח הראשון להצלחה בכל עבודת המידות, נעוץ בהבנה של כל אחד מכם, שהשקעה בחיי מוסר וחכמה, אינם באים לשרת אלא את האדם עצמו, ולא אף אחד אחר. האדם המוסרי, המצליח להתגבר על נטיותיו השליליות, חי חיים שלוים יותר. יכול להיות שיהיה לו פחות כסף או נכסים, אולם השלמות שיש לו בחייו, והרוגע אותו הוא מקרין על סביבתו, שווים הרבה יותר מכסף. הרי כל אדם מאחל לחברו "אושר ועושר", וכולם מבינים שהאושר קודם לעושר (אם כי לא כולם זכו להפנים עקרון זה), מי שיש לו רק עושר ללא אושר, חייו אומללים, ואם המצב הפוך, מצבו מצוין.

אנו מאחלים לכולנו שנזכה להפנים מסר זה, ונצליח ללכת לאורו כל חיננו.

כמובן אנו שמחים לראות את תלמידי שיעור אי של שנה הבאה, נראה לנו שהולך ומתרקם לו שיעור לתפארת.

עֲלוּזֵי מִצְוָה – מִסְכַּת אֲבוֹת שׁ

לכם תלמידי שיעור א' שמסיימים בימים אלו את שנתם הראשונה בשלוחה, לא צריך להכביר במילים, אנו משבחים אתכם בכל הזדמנות, אתם ראויים לכל שבח.

שיעור ב' שנמצא עכשיו בשלבים הקשים יותר של הטירונות, תמשיכו לשמור על כל הדברים הטובים הטבועים בכם. כמו שאתם מתגעגעים לשלוחה, אנו מתגעגעים אליכם. באמת אתם חסרים לנו.

שיעור ג' היקר שמתחרר בימים אלו משירות צבאי מרשים, אנו כבר מתגעגעים להווי המיוחד אותו יצרתם בשלוחה, הייתה חסרה לנו השמחה הנפלאה שהשרתם. אנו תפילה שתוכיחו לעצמכם שאתם מסוגלים לחזור בכל הכוח ולהמשיך להתעלות.

שיעור ד' המתוק שמרומם ומחזיק בשלוחה את כל הטוב שבה, תמשיכו עם האחריות הגדולה אותה אתם חשים כלפי השלוחה, גאים בכם.

שיעור ה', נפרדים!!! אך לא ממש (כך אנו מקווים). תמיד בשמחה על הצלחה ובעצב על הפרידה, רמת הקשר תלויה בכם, אנו נשמח תמיד להיות לכם לאוזן קשבת ולמשענת אמיתית ככל שנידרש.

בברכת קיץ נעים ומועיל

צוות השלוחה

כמה חשוב להיות נחמד?

הרב גרשון שחור שליט"א - ראש השלוחה

פתיחה

ב"ה אנו נפגשים עם אנשים רבים במהלך חיינו, לכל אחד אנו מדביקים תווית של טוב או לא טוב. הפרמטרים לבחינת העניין הם בעיקר שניים: רמה דתית ואנושיות. לפעמים התוצאה היא מצוין בשניהם, לפעמים כשלון כפול, אולם לא מעט פעמים התוצאה מורכבת, היינו, הוא איש טוב אבל רמה דתית לא משהו, או הוא מקפיד על קלה כבחמורה, אבל הוא קצת "קשה", אנו נוטים להסביר זאת ברצון שלו להיות קדוש בדור כל כך מורכב.

השאלה היא מה הציון הסופי שניתן לשני המקרים האחרונים, מי מהם עובר ומי נכשל?

התשובה לשאלה מופיעה במפורש במשנה.

"הוא (רבי חנינא בן דוסא) הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הַיָּמֵנוּ, רוּחַ הַמְּקוֹם נוֹחָה הַיָּמֵנוּ. וְכֹל שְׂאִין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הַיָּמֵנוּ, אֵין רוּחַ הַמְּקוֹם נוֹחָה הַיָּמֵנוּ" [אבות פרק ג משנה י].

המשנה נותנת לנו תשובה חד משמעית לשאלה שהצגנו: להיות נחמד בעיני הבריות זו לא רק מעלה טובה או הנהגה רצויה, זה הכרח. מעבר לכך, אם רוח הבריות נוחה ממנו, אז הוא נחשב לבעל מעלה בעיני הקב"ה. לגבי החסיד הפרוש, לא ייתכן שאדם יהיה פרוש ומקודש עד כדי כך שפרישותו

תגרום לבריות לפרוש ממנו. פרישות אמיתית וכנה לא גורמת בשום מקרה לעוגמת נפש לזולת.

התנא הקפיד להדגיש את שני הצדדים ולהוסיף את המילה "כל" בתחילת כל משפט בכדי לומר לנו ששני הכללים הללו נכונים בכל מקרה ואצל כל אדם.

הגישה היהודית סוברת שאי אפשר להפריד בין היחסים שבין האדם למקום לבין היחסים של בן אדם לחברו, כפי שאומר שלמה המלך בספר משלי [ג, ד]: "וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם".

כאשר רוח הבריות נוחה ממעשיו של האדם, זה אינו רק סימן לכך שגם הקב"ה מרוצה ממנו. למעשה, נחת רוחם של הבריות ממעשיו היא הסיבה המרכזית לכך שהקב"ה מרוצה ממעשיו, שהרי הוא מקרב את הרבים לעבודת ה'. הוא לא חייב לעסוק בקירוב רחוקים במובן הישיר של המילה, אלא בעצם היותו אישיות מבורכת אנשים מנסים לחכות אותו ומהללים את היותו בן תורה, כי רואים הם את פירות ההצלחה וקושרים זאת ישירות לעבודת ה' שלו. וכפי שאמרו חז"ל [יומא פו, א]: "תניא (דברים ו) ואהבת את ה' אלקיך - **שיהא שם שמים מתאהב על ידך**, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - **אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה**. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, **פלוגי שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו**, עליו הכתוב אומר (ישעיהו מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

לעומתו, אותו אחד שאין רוח הבריות נוחה ממנו, דווקא מצוותיו ותורתו עומדות בעוכריו, הם גורמות לכך שאנשים לא רוצים להתקרב לקב"ה,

שהרי אם "להיות דתי באמת משמעותו להיות לא נחמד" את זה אף אחד לא רוצה. וכך אמרו חז"ל בהמשך לדבריהם לעיל: "אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכווערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר (יחזקאל לו) באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".

לא תישא

המדרש רואה באותם אלו שנוהגים כלפי חוץ בהנהגות של קדושה, אולם בתוכם הם אנשים ללא מידות, כמי שעוברים על הדיברה של לא תישא את שם ה' לשוא. וכך מספר המדרש: [מדרש אגדה שמות פרק כ ד"ה ז]: "לא תשא את שם וגו'. שלא תנהוג עצמך כאלו חסיד אתה ואין אתה חסיד. ומעשה באדם אחד שנכנס לעיר בערב שבת ולא היה מכיר אדם, והיה לו כיס (=ארנק) מלאה פשוטים (=כסף), וראה גר (=תושב מקומי) אחד יושב בבית הכנסת ומתעטף בציצית והיו תפילין קשורין בראשו, וראה אותו האדם והיה סבור כאלו אדם גדול, לפי שראה מצות הללו, ופקד לו (=הפקיד אצלו) את כיסו, לאחר השבת ביקש ממנו, אמר לו לא היו דברים מעולם. התחיל להצטער ואמר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שלא מסרתי לו המעות שלי בפקדון, אלא שראיתי בו המצות הללו. בלילה בא אליהו הנביא אליו בחלום ואמר לו למחר לך אצל אשתו ותאמר לה תני לי כיסי, ואם תאמר לך באיזה סימן אמור לה בסימן שאכלה היא ובעלה בליל ראשון של פסח חמץ, ובליל יום הכיפורים בשר חזיר. למחר השכים זה האיש לפני אשתו של הגזלן, ומסר לה הסימנים הללו, ונתנה לו הכיס, בא הגזלן אצל אשתו שאל לה את הכיס, אמרה לו בא בעל הכיס ונטל את

הכיס, וכך וכך מסר לי סימנים, אמר לה אחר שנתפרסם הדבר נחזור למעשינו הרעים.

המדרש מעלה כאן עיקרון בסיסי, יותר קל לעבוד על התקדשות רוחנית בתחום בן אדם למקום, מאשר לתקן את המידות שלך, וכידוע אנשים מחפשים דרכים קלות. אולם חשוב לדעת, אם לא תיקנת את מידותיך גם ההתקדמות שאתה עושה בבן אדם למקום היא לא אמיתית, והנפילה תגיע.

עיקר עבודתנו בעולם הזה צריכה להיות בעבודת המידות, אותן קשה מאד לתקן, אולם תיקון המידות הרעות יקל עלינו באופן משמעותי את ההתקדמות בקדושה ובפרישות.

רבי חנינא בן דוסא שאמר את הדברים הללו מציב בפנינו רף מאד ברור בשיפוט ערכי של הסביבה. להיות נחמד לכולם ולהסביר פנים לכל, זהו הבסיס לכל התורה. אם ראית כאלה שאין להם את זה, דע לך שהם לא בכיוון, ואל תראה בהם דוגמה לכולם.

יהי רצון שהקב"ה ייתן לכולנו כוח להמשיך להיות חביבים ונחמדים לכולם, ועל ידי כך נזכה לקדש שם שמים ברבים, ומתוך כך יתקרבו עוד יהודים לאבינו שבשמים.

אבות, דעות או מידות?

הרב אמיר שרון

רגילים אנו לכנות את העבודה המוסרית בשם "תיקון המידות", כי עיקר עבודה זו היא לשבור תכונות רעות שיש באדם ולטפח ולהעצים תכונות טובות.

הרמב"ם קורא לעניינים אלו בשם "הלכות דעות" ולא "הלכות מידות". כביכול הרמב"ם הטה את מרכז הכובד מהלב והרגש אל המוח והשכל, מדוע?

הפלא הגדול יותר הוא על רבי יהודה הנשיא מסדר המשנה, שקרא למסכת העוסקת בתיקון המידות בשם מסכת אבות. שם זה מתאים יותר לספר בראשית, שבו מתוארים חיי אבות האומה, אבל איזו שייכות יש בין מידות ודעות לבין אבות?

בקיצור, אבות, דעות או מידות?

נושאים אלה נידונים באריכות בספרות המוסר, ונשתדל להסבירם בקיצור נמרץ.

הגר"א בפירושו לשיר השירים [א,ה] כותב: "והעניין כי המידות הן מבחוץ כמו לבוש למצוות, והם עיקר התורה והם אינם כתובים בתורה מפני שהם כללי התורה, הרוצה לכבוש איזה מידה פחותה הכרחי להטות עצמו אל הקצה ההפכי... ואח"כ יבוא אל הדרך הממוצע. וזה שאמרו איזה הוא תלמיד חכם היודע להפוך חלוקו, שהן מידותיו, כמו שנאמר 'ולבש מדו בד',

ואמרו 'מדו - כמידתו', ויעמיד אותם כדרכו כמו שצריך להיות, והיינו בדרך הממוצע". בפירושו על משלי [יא,טז] הוסיף הגר"א: "המידות הן לבושין... והן לבושין לנפש העליונה".

אין כאן המקום להסביר את כל דברי הגר"א רק זאת נאמר שהגר"א מסביר לנו כי התכונות הפנימיות של האדם נקראות מידות כיוון שהם כמו לבושין לנשמה. כמו שמצאנו שלבוש נקרא "מדו בד", והעניין הוא שכמו שלכל אדם יש גוף בגודל אחר, וממילא גם בגד בגודל שונה, ואם ילבש האדם בגד שלא תואם אותו, אזי הבגד לא ממלא את ייעודו, כך לכל אדם יש מלבושים פנימיים, לבושים לנשמתו.

לפני שנשמתו של האדם יורדת לאוויר העולם, היא עוברת באיזה בקו"ם שמימי (=בסיס קליטה ומיון של העליונים), שם באפסנאות נותנים לה מגוון של לבושין גופניים ולבושין רוחניים במינון מיוחד שאופייני רק לה, כל אדם צריך להתמודד עם "הקיטבג" שקיבל שם, כי לכל אחד מאיתנו יש יעוד שונה וניסיונות שונים, ונקודת פתיחה אחרת למרוץ החיים.

בנוסף לכך אומר הגר"א, שהמידות נקראות כך כי צריך להשתמש בהם במידה, כאשר משתנים המצבים צריך לשנות את המינון שבו משתמשים בכל מידה.

בזה שונות המידות מהמצוות, מצווה היא דבר קבוע שאופן עשייתה לא משתנה. כל בוקר אנו מניחים אותם תפילין באותו אופן ובאותו זמן וכן שאר המצוות. אבל מידות הם כלים שצריך להפעיל אותם כל פעם במידה שונה ובמזיגה שונה, וכפי שהצטוונו בתורה: "והלכת בדרכיו" - כשם שהקב"ה לעיתים מראה פנים שוחקות, לעיתים חלילה פנים כעוסות, לעיתים הנהגה של דין, לעיתים רחמים, לעיתים חנון ורחום ולעיתים אל קנא, כך אנו צריכים לשנות את מידותינו לפי הצורך.

זו עבודה קשה שבמקדש, כיוון שלקיום המצוות יש "שולחן ערוך" ברור ומפורט שמדריך אותנו איך מתעטפים בציצית ואיך בונים סוכה, אבל אין שולחן ערוך שמורה לנו איך להשתמש במידות בצורה שונה בכל מצב. לכן אומר הגר"א שמי שזוכה לכוון נכון את מידותיו הוא תלמיד חכם שיודע להפוך חלוקו כלומר מידתו, כלומר שיודע לשנות את ההנהגה לפי הצורך.

השאלה איך עושים את זה? הרי יש מקום לטעון שכשם שאדם לא יכול לשנות את מידות גופו ולהפוך לגבוה או נמוך כך אי אפשר לשנות את מידות הנפש שקיבלנו לפני הלידה.

מסביר הרב וולבה בספרו "עלי שור" מדוע קרא הרמב"ם להלכות מידות בשם הלכות דעות? הרי אם המידות הם כוחות בנפש, אז אי אפשר לשנותם, אך אם הם מושכלות יש ויש לשנותן.

הרמב"ם סבור שאומנם המידות הן תכונות בנפש אך הן גם דעות, וכשם שדעה היא דבר שניתן לשנותו, היום אדם חושב בצורה מסוימת ואם ישכנעו אותו שהוא טועה הוא ישנה את דעתו, ממילא גם מידות הן דבר שניתן לשנות ע"י חשיבה נכונה ומאומצת.

הרי לכולנו יש דעת, רק מה שחסר לנו לפעמים זה שיקול דעת. כלומר, לשקול בפלס ובמאזנים שכליות איך נכון להתנהג ואיזה מידה להפעיל בכל מצב, באיזו תדירות ובאיזו עוצמה.

לדוגמא, לאדם כעסן יש ציור דמיוני במוחו שעליו להתרגז כאשר עוברים על רצונו, ולבעל גאווה יש ציור דמיוני בשכלו שמגיע לו כבוד כאשר נמצא בחברת אנשים, כאשר אדם זורם עם הנטיות האלו הוא באמת יכעס או יתגאה, אך אם אדם יתבונן בשכלו ויעמוד על הטעויות שיש בנטיות אלו,

הוא יראה איך הכעס והכבוד מחטיאים את מטרם ואין לו רווח או תועלת מהם. הוא והסובבים אותו רק ניזוקים מכך. הרי שברוב המחשבה והתמדת ההרגל, ובציורים הנכונים שהוא יצר וקבע במחשבתו, הוא יגיע לתיקון מידותיו.

לכן, מידות - דעות הן.

מכאן נמשיך ונבין מדוע רבי יהודה הנשיא מגדיר זאת בשם "אבות".

רוב המצוות הם חובות האיברים, אדם צריך לעשות פעולה מעשית כדי לקיים מצווה, או צריך להימנע מפעולה מעשית כדי להישמר מעבירה. כאשר אדם מקיים מצווה מעשית יש גילוי אלוקי על אותה מצווה. למשל, כאשר אדם מניח תפילין על היד מופיע גילוי אלוקי על היד.

כאשר אדם מקיים מצווה פנימית יותר, שאינה שייכת לחלקים הנמוכים שבאדם - הגוף, אלא לחלקים היותר גבוהים שבאדם - השכל והנפש, ממילא מופיע גילוי אלוקי על החלקים היותר פנימיים ומהותיים באדם. לכן כאשר האדם נוהר בהלכות דעות ובחובות הלבבות הוא גורם להופעה רבה יותר של אלוקות מאשר בקיום מצוות מעשיות.

יתרה מזאת, הדעות והמידות הן המקור לפעולות המעשיות ביותר באדם. לפני כל קיום מצווה מעשית, צריך שתקדם לכך הבנה והסכמה לקיים את המצווה - דעות. בנוסף, צריך שיהיה לאדם "כלי עבודה" מידותיים, שיעזרו לו להתמודד עם האתגרים שהמצווה מציבה בפניו - מידות.

נמצא, שלכל קיום מעשי קודמת עבודה פנימית, וכמו שכותב הגר"א: "מפני שהם כללי תורה". הרי שדעות ומדות הן מקור ושורש שמהן מתפתחים הענפים - המצוות המעשיות.

לכן רבי יהודה הנשיא קרא למסכת שעוסקת באמונות ודעות, בנטיות הנפש והמידות בשם "מסכת אבות", כי אלו הם האבות והיסודות שעליהם מושתת כל בניין התורה.

מסכת זו היא אב לכל מסכתות הש"ס.

מכאן גם מובן מדוע המסכת פותחת בהשתלשלות התורה "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע...". לכאורה פתיחה זו מתאימה יותר למסכת הראשונה בש"ס (מסכת ברכות) כי לפני שמתחילים ללמד את התורה יש צורך לתאר את דרך מסירת התורה.

לפי דברינו מובן, מסכת זו היא תמצית כל התורה כולה, כל שאר המסכתות הם ענפים היוצאים ממסכת זו, לכן דווקא פה מתוארת מסירת התורה למרות שהמסכת עוסקת בעניינים שחלקם הגדול לא מוזכר בתורה. כמו שכותב רבי חיים ויטאל (מהרח"ו, גדול תלמידי האר"י הקדוש) שבגלל היותם עיקרים גדולים שכל התורה עומדת עליהם לכן לא נכתבו בתורה.

אי אפשר להגיע לעבודת ה' פנימית ועמוקה רק דרך המצוות החיצוניות, אלא צריך לרדת לשורש הדברים ולהבין אותם מהעומק.

ולכן "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות". היינו, מי שרוצה להיות חסיד - שיקיים את הדברים הכתובים במסכת אבות.

אחי, תן יד

ניר כפרי

”גְּדוּלָה תִּנְוָה יוֹתֵר מִן הַכְּהוּנָה וּמִן הַמְּלָכוּת, שֶׁהַמְּלָכוּת נִקְנִית בְּשָׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, וְהַכְּהֻנָּה בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְהַתִּנְוָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים, וְאֵלוֹ הֵן... נוֹשֵׂא בְעַל עִם חֲבֵרוֹ, וּמְכַרְיָעוֹ לְכַף זְכוּת...”.

[אבות פרק ו משנה ו]

ישנם ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ואחד מהם הוא נושא בעול עם חברו, ונשאלת השאלה מה המקור בתורה למושג הזה של ”נושא בעול עם חברו“?

כאשר בני ראובן, בני גד וחצי שבט מנשה ביקשו להישאר מעבר לירדן, כי ראו שם מקום מרעה טוב לצאננס, גער בהם משה רבנו ואמר [במדבר לב, ו-יד]: ”הֲאֵחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבּוּ פֹה... וְהִנֵּה קִמַּתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים”. יאמר לשבחס שהם לא התנערו מאחריות והשיבו למשה: ”וְאֲנַחְנוּ נַחֲלָץ חֲשִׁים לְפָנֶי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם הִבִּיאֲנֶם אֶל מְקוֹמָם... לֹא נָשׁוּב אֶל בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ” [במדבר לב, יז-יח].

אמנם משה רבנו חשש שהם עומדים לחזור על חטא המרגלים, אך בכל זאת הקדים להדגיש ”אחיכֶם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה!”, שהוא ענין של חוסר השתתפות בגורל אחיהם שיוצאים לכבוש את הארץ, וההקדמה של נושא האחווה מורה על חשיבות הענין.

אצל משה רבנו מצינו שהיה נותן עיניו ולבו להיות מיצר בצרתם של ישראל. כך למשל במצרים עצמה, כשיצא אל אחיו לראות בסבלותם (לעזור להם פיזית ולא רק בדיבורים), וכן כאשר יצאו בני ישראל להילחם בעמלק כתוב: "ויקחו אבן וישימו תחתיו" [שמות יז, יב], וכתוב במכילתא דרשב"י: "וכי לא היה לו כסת אחת שיניחו תחתיו וישב? אלא אמר כל זמן שישראל שרויים בצער אף אני אצטער עם הציבור".

מסביר המהר"ל [בפירושו למשנתנו]: "כי כל עוד שאדם שקוע מתוך מאווי צרכיו הפרטיים בלבד אין לו שייכות לתורה הקדושה המקיפה את כל היצור". זאת אומרת, שאמנם לשאת בעול עם חברו זה דבר אחד מ-מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, אבל הוא כל כך מרכזי וחשוב, שבלעדיו אין לאדם שחושב רק על עצמו ודואג לעצמו שייכות וחיבור עם התורה שהיא דואגת לכולם ויש בה במקום לכל בריה.

נמחיש את הענין ע"י סיפור משלוחתנו.

ב"ה ידוע הדבר שבשלוחה שלנו לא חסרים טיולים. והנה בטיול האחרון לצפון שמעתי שני בחורים מדברים על סיטואציה שאפשר ללמוד ממנה על נשיאה בעול עם חברו. וכך היה המעשה, ירדנו מהאוטובוס בכניסה למסלול ה"שניר", ועידן המדריך המסור קורא בקול רם לכולם לבוא לעזור לשאת את ארוחת הצהריים, שתייה, וכו'. מתוך כל הבחורים שבשלוחה רק כמה בחורים (חבריה קבועים בדרך כלל) באים עם נכונות לעזור, פותחים את תיק הגב שלהם ומחלקים בניהם את כל הציוד הנדרש. כמובן ישנם גם בחורים שאפילו לא טרחו להביא תיק או מים, ואפילו לא הביאו בקבוק אחד לצורך עצמם, אלא הם סומכים על החבר שכמובן יתן להם לשתות, והם בטוחים שהם גם עושים לו טובה בזה שהם מקילים מעליו את עול

משאו. בדרך, אחד הבחורים הגדיל לעשות וביקש להכניס לאחד התיקים של חבריו את חולצתו הרטובה.

האם נכון לומר שהעולם מתחלק לשניים אלו שעובדים ואלו שאוכלים, אלו שטורחים ואלו שמטריחים? ובפרט, שישנם כאלו שמגדילים לעשות ומרבים להתלונן למה האוכל לא טעים, ותשמע מהם כל מיני משפטים מעין אלו: "מה שוב אוכלים 'בשר נשרים' (נקניק בלעז)?", "אחי, אתה יודע הפויקה הפעם לא יצא מי יודע מה, האורז לא כל כך מבושל", "אחי יש לך מקום בתיק לחולצה שלי?".

אז אולי במקום להתלונן ולהיות טרחן תקים את עצמך ותתן יד ו"תשא בעול עם חברך", ואולי אתה תהיה זה שיתנדב לאסוף את הלכלוך שנשאר אחרי הארוחה, ותעזור לנקות את סיר "הפויקה" בסוף הקומזיץ. או לחלופין, בסיום הקרוב תעזור לערוך את השולחן ואל תתישב ראשון לשולחן.

הדוגמאות ממשיכות לרוץ קדימה בעוד הרבה מקרים של יום-יום בשלוחה, בצבא, בחיים, עם המשפחה, וגם עם רעייתך בעז"ה. אז צא מעצמך ותדאג גם לחברך שעדיין לא קיבל, ואולי תגדיל לעשות ופשוט תחליף את חברך בנשיאת התיק. תשתתף בצער חברך, תעזור, תבין, ואל תסתכל רק על עצמך.

כי התורה שלנו יפה יותר עם דרך ארץ. כאשר אתה עובד על עצמך אתה נהייה יותר מתוקן ויותר ראוי ושלם לקבל תורה שלמה שתוכל להשפיע עליך ולתקן אותך. הקב"ה ישמח בך, וכך ע"י זה שתהיה יותר דבק במידות טובות תהיה יותר קשור לתורה, והתורה תאיר לך פנים בלימודה. אז אנא ממך אחי היקר תן יד ותשא בעול עם חברך.

אל תזלזל בי הרב אליהו מלכה

”הוא הִיָּה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי בְּזֵ לְכָל אָדָם, וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דָּבָר, שְׂאִין לְךָ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׂעָה וְאִין לְךָ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם”.

[אבות פרק ד משנה ג]

ברצוני להתמקד בפסקה האחרונה ”ואין לך דבר שאין לו מקום”.

לענ”ד ניתן לבאר פסקה זו באופן הבא: בני אדם נוטים להחשיב מעשים גדולים ומזלזלים במעשים הקטנים, הפשוטים, הן בקיום המצוות והן בעשיית חסד. חז”ל באים ללמד ולהדריך אותנו שאין בעולם שום מעשה שהוא חסר חשיבות, גם הפעולות הפשוטות לכאורה - בעלות ערך הן.

נאמר בפרשת אמור [ויקרא כא, א]: **”אָמַר אֶל הַכְּהֹנִים... וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם...”**. כולם מבחינים מיד בכפל הלשון ”אמור ואמרת”, ורש”י הקדוש ביאר על פי חז”ל: **”להזהיר גדולים על הקטנים”**.

על פי הפשט, משמעות הציווי היא פניה לכוהנים להיזהר מטומאת מת, בין גדולים ובין קטנים, ושהגדולים מוזהרים לשמור גם על הקטנים שלא יכשלו באיסור.

מעבר לפשט האמור, ניתן לבאר כך **”להזהיר את הגדולים על הדברים הקטנים”**. כלומר, חז”ל מדריכים אותנו להחשיב ולהעריך את הדברים הקטנים בכל תחומי החיים בקיום המצוות, בהנהגה ובחינוך.

כאשר רבותינו מציינים את תקופת המעבר שבין הנהגתו של משה רבנו לבין הנהגתו של יהושע בן נון הם משתמשים בהגדה המופלאה: **”פני משה כפני**

חמה, פני יהושע כפני לבנה, זקנים שבאותו הדור אמרו אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלימה".

ושאל מרן החיד"א בפירושו "חסדי אבות" על מסכת אבות: וכי יעלה על הדעת שהזקנים יזלזלו ביהושע באמירתם אוי לה לאותה בושא?! אלא הביאור הוא, שכידוע יהושע בן נון היה אמנם תלמיד של משה אך היה גם משרת, והוא היה מסדר את הספסלים בבית המדרש בכל יום. זקני הדור לא עשו כך, כי הם ראו בדבר פחיתות ערך ואף התביישו בכך. אך כאשר ראו שיהושע הפך להיות המנהיג הבא של עם ישראל, מיד אמרו לעצמם "אוי לה לאותה בושא ואוי לה לאותה כלימה" שלנו, כלומר אוי לאותה מחשבה שזו בושא לבצע את הדברים הללו, ובגלל זה הפסדנו. התביישנו לעשות מה שיהושע עשה ותראו למה הוא זכה.

ודאי שאין כוונת הרב שבזכות סידור הספסלים הוא נבחר להיות המנהיג, אלא כוונתו לומר שבין המעלות הגדולות שלו מציינים חז"ל שלא זלזל גם במעשים הקטנים כסידור הספסלים שנראים לכאורה פחותי ערך. מעלה זו מהווה תוספת משמעותית ובעלת חשיבות לזכייתו של יהושע בתפקיד המנהיג הבא של עם ישראל.

וברוח דברים אלו ראיתי חידוש נפלא בדבריו של הגאון ר' יעקב בן חביב, בעל ה"עין יעקב" בפירושו "הכותב" על הגמרא במסכת ברכות [ו ע"ב]. הגמרא שם מביאה מספר פסקאות קצרות, ואתמקד בשתיים מהן: "אגרא דפרקא והטא... אגרא דתעניתא צדקתא...".

רש"י הקדוש מבאר: "אגרא דפרקא והטא" - עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם הוא שכר המרוצה (כלומר הריצה), שהרי

רובם אינם מבינים להעמיד גרסה ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד, עכ"ל. כלומר עיקר השכר אינו על עצם הלימוד אלא על הריצה.

בעל ה"עין יעקב" חולק על רש"י בביאור הגמרא ומבאר כך: ודאי שעיקר קיבול השכר הינו על עצם הלימוד שאין לך ערך גדול ממנו, אלא באה הגמרא לחדש לבל תחשוב שאין לך שכר גם על הריצה וכל הדברים שמסביב. חלילה, גם על הדברים הקטנים האלה אתה מקבל שכר.

את לשון הגמרא "**אגרא דתעניתא צדקתא**" מפרש רש"י כך: שעיקר קיבול השכר על התענית זה שנותנין צדקה לקראת ערב לפרנסת העניים שהתענו היום. כלומר, לעת ערב אוספים צדקה על מנת שלעניים יהיה מה לאכול בפתיחת הצום.

גם כאן מבאר ה"עין יעקב" באופן שונה מרש"י ואומר שודאי עיקר קיבול השכר הינו על עצם התענית, אלא שאדם מקבל שכר אף על התענית שבסוף היום. כלומר, שאין לראות באותו מעשה קטן בסוף היום כדבר שולי אלא בעל חשיבות, וגם עליו ישנו שכר.

יסוד זה צריך אדם ללמוד גם במסגרת התגדלותו הרוחנית בישיבה, ולדעת שקומתו נבנית לא רק מעצם לימוד התורה אלא גם מה"פכים הקטנים" של החיים, ומעשי היום-יום הסובבים את לימוד התורה, ההתחשבות בחבר לחדר, סידור וניקיון בית המדרש, היחס להוריו ולרבותיו, אופן התבטאותו, תוכן הזמן שהוא ממלא בין השיעורים וכן על זה הדרך.

יהי רצון שנזכה כולנו לגדול במעלות התורה ויראת שמים טהורה, ולהיזהר גם על הקטנים "כקטון כגדול תשמעון", אמן.

שנאת חינם

הרב דניאל אלול

בימי מלחמת המפרץ הראשונה יצא לי להגיע לקברו של מרן החיד"א זצ"ל בהר המנוחות בירושלים. ישבתי והתפללתי והנה אני מבחין באדם נוסף שהגיע לחלקת הקבר והתחיל להקיף את הקבר ולהתפלל אל ה' בערגה. לומר לכם את האמת, קינאתי בו. קינאתי בו שהוא מתפלל אל ה' מתוך הלב, ואמרתי לעצמי "בטח יש לו איזה חולה בתוך ביתו ולכן זעקתו נובעת מתוך הפנימיות שלו", אך מהר מאוד קלטתי שלא על עסקי נפשו הוא מתפלל אלא על גאולתן של ישראל, והצלתם מיד צר. באותו רגע הייתי בטוח שעומד מולי אחד מהצדיקים הנסתרים של הדור, וכנראה שהיתה לי זכות אבות לראות אותנו. והנה מגיע השלב המרגש ביותר, הוא מרים עיניו לשמים ופונה בתפילה ישירה לבורא עולם, והפעם בקול רם: "בורא עולם, אנא ממך תעשה טובה, שטיל סקאד אחד יפול על כל תל אביב, ויחסל את כל החוטאים הללו, ואז נוכל אנחנו להגאל!!!" הייתי המום מעוצמת הדברים ויותר מכך נדהמתי מעוצמת השנאה ופירוד הלבבות ששכנו אחר בזיון בלב האבן שלו. פשוט שוטה רשע וגס רוח.

זה הזכיר לי מעשה אחר על אחד שבא לרב ושאל אותו מדוע מלך המשיח מתעכב ואינו מגיע לגאול אותנו גאולת עולמים. הרב השיב לו כי כל יהודי חשוב לקב"ה, והוא ממתין כדי שעוד אחד ועוד אחד יזכה לשוב בתשובה שלמה ולזכות להיות שותף לגאולה. אותו ברנש התכעס ושאל את הרב: "וכי בגלל כמה אנשים חוטאים שלא זכו עדיין לשוב בתשובה, נתעכב כולנו מלהגאל?!". ענה לו הרב: "מה לעשות שאתה אחד מהם"...

דומה, כי די בהמחשות הללו כדי להבין ראייה מצומצמת מהי, וכיצד אהבת ה"אני" נוגסת בהכרח באהבת הזולת.

המהות של פרקי אבות היא הדרכה יסודית לעבודת המידות ולתיקון היחסים שבין אדם לחברו. אחת המידות שלא מוזכרת בפירוש בפרקי אבות, ואולי בכוונה, אך מצד שני היא מנוגדת לכל ההוויה של פרקי אבות היא המידה שנקראת "שנאת חינם".

אך מהי בעצם שנאת חינם?

אדם הולך ברחובה של עיר ורואה מולו אדם אנונימי לחלוטין, הוא פונה אליו וצועק לו "אני שונא אותך", ונניח שהוא גם מתכוון למה שאמר. לכאורה זוהי שנאת חינם. הוא סתם שונא אותו בלי שההוא עשה לו שום דבר רע.

לא רבותי, זה לא נקרא "שנאת חינם". זה שגעון המצריך אשפוז ב"כפר שאול" או ב"אברבנאל". מה זאת אומרת ללכת לבן-אדם ברחוב בלי שאתה מכיר אותו ולשנוא אותו, וכי על זה דברו רבותינו?! הלא זה שוטה גמור.

שמה תאמר, בסדר, מדובר שהוא שונא את חברו על סיבה מוצדקת. אך במחילה מכבוד תורתך ודאי שלא שייך לקרוא לזה שנאת חינם, שהרי אם יש סיבה מוצדקת מותר ואולי אפילו מצוה לשנוא במקרה שכזה.

וחשוב להזכיר במאמר מוסגר כי אכן ישנה מציאות של היתר לשנוא. דוד המלך ע"ה מלמדנו [תהלים קלט, כא-כב]: "הֲלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ ה' אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמִיךָ אֲתִקּוּטֵט: תְּכָלִית שְׁנֵאָה שְׁנֵאֲתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי". אך חשוב לא פחות לדעת שלא כל מי שאתה לא מסתדר אתו, ולא כל מי שעקף אותך

בתור למכולת נכנס בגדר זה. יש את המתלהבים המחמירים מאוד בענין זה ומחפשים בנרות את מי לשנוא, כמובן לאחר שהחילו עליו (על דעת עצמם העניה) את התואר "משנאך". אז קודם כל נא להרגע. נעים זמירות ישראל לא שיחרר את הרסן ונתן רשות לשנוא כל מה שזו. ככלל חייבים אנו לאהוב כל יהודי באשר הוא, ולא משנה אם הוא חילוני, מסורתי, דתי לאומי, חרד"ל, חרדי, נטורי קרתא (מה גם אותם?! כן, מה לעשות, גם הם יהודים) או אפילו חרדי לייט. בהיתר השנאה מדובר רק על רשעים הנלחמים בה' או שאתה קיימת בהם מצוות תוכחה ע"פ הדין (בהנחה שלמדת את כל הגדרים ופעלת על פיהם), ורק אחרי שהתברר כי הוא אינו מוכן לקבל את התוכחה, רק אז מותר לשנוא אותו. אך כיון שמלאי נגיעות אנחנו אל יעיז אף אדם להפעיל נשק זה של שנאה כלפי האחר, אלא אם כן התייעץ עם רב מוסמך ופירט לו את כל הענין כדי שהתשובה תהיה מדוייקת ונקיה מנגיעות.

סתם כך, אם יצא לך שאתה שונא את זה ואת זה ואת זה ואת זה, וכלפי כל אחד יש לך סיבה טובה לשנוא אותו, אז דע לך שזהו סימן שבאיזה שהוא המקום הבעיה היא בך.

נחזור לענייננו, לא יתכן לומר ששנאת חינם זה לשנוא אדם כשיש סיבה מוצדקת לכך. אז חזרנו לשאלה מהי שנאת חינם?

אדם שפוי לא שונא סתם כך. אדם נורמלי שונא אדם אחר אם הוא מרגיש שהוא עשה לו רעה, או שהזולת לא הכיר לו טובה על מעשה טוב שעשה לו. הגדרת ה"שנאת חינם" בהקשר זה היא כאשר אדם שונא את חברו בלי שתהיה לו הצדקה לכך. **סיבה לשנאה - ודאי שיש, אך סיבה מוצדקת - אין, וזוהי שנאת חינם.**

זה במישור האישי, אך ישנה מציאות חמורה הרבה יותר, וזוהי הפלגנות הציבורית. אין לנו בעיה עם זה שכל אחד שונה מחברו, ואין בעיה שעם ישראל מחולק לקבוצות. הרי יש 12 שבטי י-ה, ואפילו הצבא מחולק לחיילות שונים בעלי אופי שונה לחלוטין. אלא שכל זה טוב ויפה כשכל אחד מעריך את השני ועובד אתו בשיתוף פעולה, אך אם ציבור אחד מוחק ציבור שני, אם ציבור אחד מזלזל בציבור השני, ולא משנה כרגע מה הרקע, דתי, עדתי, מפלגתי או כל פרמטר שטותי אחר, הרי שמדובר כאן בשנאת חינם, ובגדול! מי שמך לחרוץ גורלות, ומי נתן לך תקיעת כף שה' אתך. אולי דוקא בשל דעותיך הכוזבות זו אחת ההוכחות שה' רחוק ממך כרחוק מזרח ממערב, כי אם היתה יראת ה' על פניך לא היית מעיז לדבר כך על צאן מרעיתו של בורא עולם, ואפילו גדולי הנביאים נענשו בעונשים קשים ומרים כשדברו סרה על ישראל. אל תאמר לא ידעתי אל תאמר לא שמעתי, כי בנפשך הדבר.

ידעתי שיש כאלה הקוראים את הדברים ואומרים: "כל מילה סוכר! כמה חבל שפלוני (או ציבור פלוני) לא קוראים את הדברים, הרי הוא ממש מדבר ישירות אליו. הדברים "תפורים" עליו. אני חייב להראות לו את זה". זה השיטה של היצר לתעתע בנו. רשאית הוא ינסה לשכנע אותך שהדברים לא נכונים, ואם לא הצליח וראית את ההגיון שבהם אז הוא ימידך את את קו המחשבה ויאמר "זה נכון, אך על החבר", אך בשום פנים ואופן לא ירצה שתפנים אתה את הדברים ותראה מה הם אומרים לגביך.

כולנו נגועים בנגע הצרעת הזה. כולנו מאשימים אחרים בשנאת חינם, ובטוחים שרק בגללם המשיח לא בא, שהרי בית המקדש השני נחרב בעוון שנאת חינם. שנים לא ידעתי מהי שנאת חינם, אך כעת אחרי שראיתי איך הם שונאים אותי אני מקבל המחשה לשנאת חינם שהיתה בימי החורבן.

ידידי היקר, האם חשבת לרגע שאולי גם אתה נגוע בזה? האם לקחת בחשבון אפשרות שגם אתה לקוי במידה של שנאת חינוס? הבט סביבך וראה האם אין לך יהודי או יהודים שאתה שונא, או שאתה בוחר להתחבא מאחרי מכבסת מילים כמו "תראה, אני לא שונא אותך, אני רק לא מסמפת אותך", "אני לא יכול להיות במחיצתך", או "סתם אני לא סובל אותך". כל אלו ביטויים וגילויים לשנאה, וחייבים לראות כיצד לעקור אותם מלבנו.

ישנם אנשים שרוממות השלום בגרונם אך חרבות המלחמה בידיהם. שמענו על פילוגים רבים שכל פלג הוסיף לעצמו את המילים שלום, איחוד או אחדות בצורות שונות. אך העיקר זה לא השם אלא המהות.

מעבר לכך יש קומה נוספת לשנאה - חמורה ומסוכנת עד כדי פיקוח נפש מידי, והיא שנאת הרבנים. כאן זה ממש בחינת "ואת עלית על כולנה". אם לשנוא חבר זה איסור חמור, הרי שלשנוא או לזלזל בתלמידי חכמים, זה ממש גיהני גיהנום בחיים. מי שנוהג כך לא יודע שהוא משחק באש, ולמעשה זהו משחק מסוכן בפצצת אטום. המשחק מסוכן ומי שמשחק בו מסכן. ואמרו חז"ל [שבת קיט, ב]: "אמר רבי יהודה: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים**, שנאמר (דברי הימים ב' לו) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא. מאי עד לאין מרפא? - אמר רב יהודה אמר רב: **כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו**".

חבל שאותו אחד לא יודע שה' מוחל אפילו על כבודו אבל על כבודו של תלמיד חכם ה' לא מוחל. יש לכך ראיות רבות בתנ"ך (כדוגמת ירבעם מלך ישראל ועידו הנביא) ובחז"ל (כאותו מעשה באחד שזלזל בתלמיד חכם צעיר והוכה במוחו), אך לא נאריך בזה מחמת קוצר היריעה.

אין שום בעיה שתהיה שייך לעדה מסויימת ותנהג ע"פ מנהגיה, אין בעיה ש"תעשה לך רב" ותנהג על פיו, אך מכאן ועד להגיע למצב שאתה פוסל את הרב של השני הדרך עוד ארוכה ומסוכנת.

נו, מה אז מה עושים?

בית המקדש השני חרב בעוון שנאת חינם, וכדי לתקן בתשובת המשקל צריכים אנו להגיע למציאות של "אהבת חינם".

כיצד נגיע לידי אהבה?

האמת זה מצריך מאמר בפני עצמו, אך פטור בלא כלום אי אפשר ולכן רק זאת נאמר שצריך להפנים בקרבנו את הידיעה שלכל אחד יש מעלות שאין לך, ומכל אחד אפשר ללמוד, גם אם אתה חכם או צדיק יותר ממנו. צריך לנסות לראות את הטוב שיש באחר ולהתחבר אליו דרך הטוב הזה. כולנו לא מושלמים ולכולנו יש חסרונות. כמו שאנו לא אוהבים שמסתכלים על חסרונותינו כך נשתדל לא להביט את חסרונות האחר אלא על מעלותיו. וידוע כי השונא רואה תמיד את החסרונות, והאוהב רואה תמיד את המעלות, וכפי שמצינו בתפילת רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל "שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם".

בל נשכח שאחד מהכינויים עבור חבר הוא "רע", כמו שנאמר בפרשת קדשים [ויקרא יט, יח]: "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". זה קצת נראה מוזר לקרוא לחבר בשם רע כאשר צמד האותיות הללו מזכיר ביטוי בעל משמעות שלילית לחלוטין. בשינוי מזערי של הניקוד מקבלים "רע". מדוע כך הם פני הדברים? אולי כדי לרמוז לך שגם אם רעך עושה לך דברים רעים, עדיין תאהב אותו ותקרב אותו כי בסוף תוכל לשנות את הרע ולגלות שהוא רע.

ושמעתי דבר יפה, שאין יהודי רע, יש יהודי שרע לו. אם נזכה ללמד עליו זכות, זה עצמו יכול להפוך אותו ולשנות אותו מקצה לקצה. והיה זה שכרנו, כי גם הצלנו יהודי מרדת שחת, וגם הרווחנו חבר אמיתי.

נסיים בדבריו של הרב קוק בספרו הקדוש "אורות ישראל" [פרק ד אות ג]:
"האהבה הגדולה, שאנחנו אוהבים את אומתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הבקורת היותר חפשית, נקיה מכל מום. כולך יפה רעיתי ומום אין בך".

יהי רצון שיהיה לנו את הכח לעקור שנאת חינם מבינינו, ושנזכה לאהוב כל יהודי, ובזכות אהבת חינם נגאל במהרה בימינו אמן.

ההתבטלות לגדולי ישראל

ר' אופיר אזרד

”יוֹסֵי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרָדָה וַיֹּסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קָבְלוּ מֵהֶם. יוֹסֵי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרָדָה אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֻכְמִים, וְהָיָה מִתְאַבֵּק בְּעַפְרֵי רְגְלֵיהֶם, וְהָיָה שׁוֹתֶה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם”.

[אבות פרק א משנה ד]

משנה זו מספרת לנו על החשיבות הגבוהה שיש לאדם בחיבור האישי והנפשי שלו לגדולי ישראל. במשנה שלפנינו אנו נפגשים בשלושה סוגים של התבטלות ביחס לגדולי ישראל.

ההתבטלות הראשונה - ”הוי ביתך בית ועד לחכמים”. צריכים אנו לדעת שבפשט הדברים הכוונה היא בטח שבביתו של אדם יהיו מצויים חכמי ישראל וידונו שם על תקנות, חרמות וקבלות אשר קשורות לכלל העדה. אך גם כוונה נסתרת יש לבעל המשנה, הרי מה יעשה הנער או האדם שאינו מקושר לגדולי ישראל ואינו מקושר למחזיקי המפתחות של אותם גדולים, ומסיבה זו גדולי ישראל אינם מצויים בביתו. היעלה על ליבנו שאדם זה לא יוכל לקיים את דברי המשנה? חס ושלום אחיי הצעירים אוכלי החינם! האדם צריך להגיע לדרגה שבכל פעם שיחפשו אותו בביתו או בכל מקום אחר תהיה שגורה בפיו התשובה שפלוגי נמצא בשיעור תורה או שפלוגי נמצא בכנס הידברות. אם תרצה למצוא את אותו אדם, חפש אותו היכן שנמצאים אותם תלמידי חכמים. שיהיה מבאי ביתם, ילמד ממעשיהם ויוכל לספר עובדות והנהגות אשר נוגעים לגדולים בחדרי חדרים.

ההתבטלות השנייה - "הוי מתאבק בעפר רגליהם". חשוב מאוד שהאדם יגלה בדעתו שהקשר האמיתי לבורא עולם חייב לעבור דרך הצדיק. כי כל אדם מקושר בשורש נשמתו לצדיק אחר. כמו שמסופר על אברך צעיר בשם אורי אשר חשקה נפשו להסתופף בצילו של האי גברא קדישא זקן אדמו"רי פולין הלוא הוא קודש הקודשים רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א. אמר ועשה, ושם פעמיו לעבר בית מדרשו של רבי אלימלך. הוא הגיע ביום שישי לאחר חצות היום ולמרבה הפלא מצא את רבי אלימלך עובר בין התלמידים ומבקש נרות לשבת. כשהגיע לפני מיודענו ר' אורי אמר לו: "אברך, תן לי נרות שבת!" נתן לו. אמר לו רבי אלימלך "אברך, בקש ממני כל מה שתרצה". ענה לו רב אורי "רבי, ברכני ברכה טובה". שקע רבי אלימלך לרגע בהרהורים, ולאחר מספר שניות פקח את עניו ואמר לו "דע לך בני, ששורש נשמתך אינו אצלי. אני מברך אותך שתמצא את הרב שאתה מקושר אליו בשורש נשמתך". לאחר שבועיים שמע מיודעני שרבי שלמה הגדול מקרלין מגיע והוא הלך להקביל את פניו. באותו רגע שנכנס אל הקודש פנימה דבקה נפשו בנפשו ולא מש מאוהלו עד שנרצח רבי שלמה הגדול מקרלין הי"ד. לימים גדל רב אורי, ואנו מכירים אותו בשם השרף הגדול מסטרלסק זיע"א, ומי שלא מכיר אותו שיחזור בתשובה. מסיפור זה אנו למדים על החשיבות שכל אדם ימצא לעצמו רב. וחשוב להדגיש, שאחרי שכבר מצא את הצדיק, עליו להתאבק בעפר רגליו, ואפילו אם רבו רחוק ממנו יעלה אבק בהליכתו הארוכה עד שיגיע אליו. אין דבר שעומד בינו לבין רבו. יבטל את דעתו, ישפיל את מבטו ויראה זכות לשמש את הרב. וזאת לא בגלל הכבוד שמתלווה אליו, אלא רק על הזכות לשהות במחיצתו אפילו בתנאים לא תנאים.

ההתבטלות השלישית - "והוי שותה בצמא את דבריהם". ידוע שאדם שאינו צמא ברגע שמציעים לו לשתות הוא מתפנק. אני לא שותה "סופר דרינק" אני שותה רק מיץ טבעי (למכירה עבור פרטיים וסוחרים נא לפנות לברקסמן ואמיר). מצד שני אדם צמא לא מתפנק, מה שתתן לו לשתות הוא מעמיס.

למה? התשובה פשוטה, אדם צמא יודע שעל מנת לשרוד צריך לשתות. סוג, תוקף, קלוריות וטעם לא רלוונטי כל כך. כך צריך להיות האדם ביחס לגדולי ישראל. שותה את דבריהם כאילו בדברים אלו תלויים חייו. הקושי של האדם לקבל לפעמים גם כשהוא בטוח בצדקותו הוא גדול, פה צריך האדם להיזהר, משום שהקו המבדיל בין הגאווה לענווה דק מאוד. אם האדם לא נזהר ומקבל את דברי רבו כאילו דבריו תלויים מנגד הוא יכול ליפול ממדרגתו. אנו מוצאים זאת במשה רבנו שדורו נחשב דור דעה לא בגלל מעשיהם אלא בזכות משה רבנו שהעלה את דורו למדרגות אלו. אלה שחשבו שהם צודקים או אולי יותר חכמים נפלו לשאול תחתית ועד היום הם צועקים "משה אמת ותורתו אמת".

ידוע מאמר רבותינו "רגלי חסידיו ישמור", שאין הקב"ה נותן שתצא תקלה מתחת ידיהם של גדולי ישראל, לכן גם אם דברי הרב אינם הגיוניים שמע לו, קבל את דבריו, שתה בצמא את דבריו ובטל את דעתך מפני דעתו ותזכה לראות ניסים ונפלאות, ולמפורסמות אין צריך ראייה (עיין בספר "זהב אופיר").

לסיכום, אחיי הקטנים בשלוחה, אשר השקעתי בכם את מיטב שעותיי, מה המסר האמיתי שאנו למדים ממשנה זו? המסר הוא ברור וחד - עלינו ללמוד לכבד את הרב. לכן בפעם הבאה שאני אבקש סיגרות אל תהרהרו אחריי (סתם... ה' ירחם עלי). הבעיה שלנו שלפעמים אנו חושבים שאנו יותר חכמים מכולם. אנו התגייסנו ליחידות קרביות, עקצנו את כספי בלדרמן חדש וכיסינו אותו בפליז עם רקמה של השלוחה, מי יכול עלינו. דעו לכם צעירים חסרי מנוח שכל משאת נפשם של רבני השלוחה זה להקנות לכם כלים להתמודד מול תהפוכות הגורל אשר עתידים אתם להיקלע אליהם במהלך מסע חייכם. לכן השתדלו לשאוב, להפנים ולקבל, כי תאמינו או לא יבוא יום ו"הגוד פלוו קלאב" לא יהא פתוח בשבילכם.

ובנימה ידידותית זו ה' יברך אתכם אחיי המושחתים.

אפקט הפרפר

ר' ישראל בן ססי - מזכיר

"הוא (בן עזאי) היה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לדך אדם שאין לו שעה ואין לדך דבר שאין לו מקום".

[אבות פרק ד משנה ג]

במאמר זה ננסה לעסוק קצת באמרה חשובה זו. לפני מספר שנים במסעדת סבארו התור התנהל לאיטו, ראובן (השמות לא אמיתיים, הסיפור כן) קצת מיהר ונע באי נוחות, שמעון שעמד לפניו בתור ראה שהוא קצת ממהר ונתן לו לעקוף אותו. ראובן בירך אותו על העזרה החשובה, קנה מהר ויצא החוצה.

ראובן יצא מהמסעדה והמסעדה התפוצצה.

ראובן ניצל בזכות שמעון.

ראובן חיפש את שמעון ולא מצא אותו. הוא ראה רק ראה את בנו. ראובן מיהר מאוד לטיסה חזרה לחו"ל אך הוא הספיק לקחת את מספר הטלפון של שמעון ואמר לבנו שברגע שהם ירצו דבר מסויים ידברו איתו, והוא יעשה הכל כדי לעזור להם.

כעבור מספר שנים בנו של שמעון היה צריך לטוס לחו"ל לצורך ניתוח חשוב ויקר. שמעון יצר קשר עם ראובן, וראובן שמח מאוד על כך שכעת הוא יוכל להחזיר טובה. הם קבעו בשעה מסוימת בשדה התעופה. ראובן הודיע לשמעון שכמובן כל הוצאות הלינה עליו.

היום המיוחל הגיע. ראובן חיכה בשדה התעופה בשעות הבוקר, שמעון נחת והמפגש היה מרגש. כשעלו למכונית הם שמעו חדשות.

במבזק החדשות הודיעו כי ברגעים אלו בניין התאומים התפוצץ. ראובן תפס את ראשו בין שני ידיו. הוא עובד במגדלי התאומים.

ראובן שוב ניצל בזכות שמעון, והפעם בזכות הכרת הטוב שהיתה לו, ובגלל הרצון הטוב לעזור לאחר.

מעשים מעין אלה קיימים במקרים רבים ובהזדמנויות שונות. אלא שלא תמיד אנו רואים את התוצאות של כולם. הדברים אמורים אפילו בדברים קטנים ואפילו קטנטנים. למשל, אנחנו יכולים סתם ביום רגיל לחייך למישהו ולאחר מספר ימים לקבל טובה ממנו בחזרה, כמובן במקרה.

המשנה אומרת לכבד כל אדם למרות שזה נראה לך סתם, כי שום דבר בעולם הוא לא סתם.

ברור שאני לא אמור להיות נחמד רק כי יצא לי מזה משהו, אבל בואו ונחשוב גם על זה קצת. הקב"ה מסובב את הדברים בעולם, אז אנו לפחות נתחיל את התהליך, ואולי הקב"ה ירחם עלינו ויחזיר לנו קצת. וגם אם לא נראה כיצד הוא מחזיר לנו - גם היה שווה.

אז מה למדנו במאמר זה?

תכבד ותמשיך לכבד את כולם, דבר ראשון כי זוהי מצווה, דבר שני כי הקב"ה ציווה, ודבר אחרון וחשוב כי אולי זה יחזור אליך בסוף.

זאת ועוד, בואו נכבד כל אדם כי הוא אדם - יציר כפיו של אלוקים. יכול להיות שבעינינו הוא נראה סתם אדם פשוט, אך אדם רואה רק את החיצוניות, ואין אדם שהוא סתם אדם. לכל אדם תהיה נקודה שבא הוא יתקדם, ומחר הוא יוכל להיות אדם גדול. על כן יהיה לך קל יותר לכבד אותו גם עכשיו כשלכאורה הוא אדם שנראה בעיניך פשוט. שנזכה.

כרמלה אורחים נוספים הגיעו!!!

עידן מוגרבי - מדריך

”יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך...”

[אבות פרק א משנה ה]

יוסי בן יוחנן בא להוסיף במשנה הזאת על דברי יוסי בן יעזר, שביתך לא רק יהיה פתוח לחכמים, אלא לכל איש ישראל, ושלא ידקדק את מי הוא מכניס לבית, אלא יכניס כל אדם, כי אמרו חז”ל בגמרא [נדריס פא.]:
”הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה”.

הראשון שמצינו בתורה שקיים את המצווה הזו במסירות נפש היה אברהם אבינו, שהכניס אורחים, ועל ידי כך היה מקרב אנשים לה' יתברך, כמו שחז”ל אמור במסכת סוטה [דף יע”ב]: ”ויטע אשל בבאר שבע, אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק... ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב”ה בפה כל עובר ושב, כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם: וכי משלי אכלתם?! משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם”.

וכן ראיתי בספר ”מעשי אבות” שהביא מאבות דרבי נתן [פרק ז]: ”יהי ביתך פתוח לרוחה” - מלמד שאברהם אבינו עמד ובנה פלטרין (אולמות) גדולים על אם הדרך, והניח בהם מאכל ומשקה לכל עובר ושב, שנאמר: ”ויטע אשל בבאר שבע”, אשל ראשי תיבות: אכילה, שתיה, לוויה.

אכילה - תיקן את חטא אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת.
שתייה - תיקן את חטאו של נח שכתוב "וישת מן היין וישכר".
לויה - תיקן את חטא אנשי סדום.

את מסירות הנפש של אברהם אבינו על המצווה רואים בפרשת וירא [בראשית יח, א-ב]: **"וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה"**.

ורש"י מפרש: **"וירא אליו** - לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלמו (ואברהם היה אז בן 99). **פתח האהל** - לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו. **כחם היום** - הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים.

המדרש מספר שאברהם שלח את אליעזר עבדו לבדוק אם יש אורחים כדי שיביאם לביתו, וכשחזר אליעזר אמר לאברהם שהוא לא מצא, אמר לו אברהם: **"אין אמונה בעבדים, אצא ואחפש בעצמי"** עד שלבסוף מצא 3 אורחים והכניסם לביתו.

רואים מכאן את גודל האהבה של אברהם למצווה, עד שאפילו כשהוא חולה, והיה חום כבד בחוץ והקב"ה בא לבקרו... עדיין אברהם יוצא לחפש אורחים.

ועל זה כתוב בגמרא [שבת קכז.]: **"גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה"**, והיא אחת מהמצוות שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. מהכתוב **"אם נא מצאתי חן... אל תעבור..."** למדים

שלמרות שאברהם דיבר באותו רגע עם השכינה, בכל זאת הלך להכניס אורחים.

וכן מצינו באיוב, שכתוב עליו באבות דרבי נתן [ז, א]: "יהי ביתך פתוח לרווחה, כיצד? מלמד שיהיה ביתו של אדם פתוח לרווחה, לצפון ולדרום, למזרח ולמערב, כגון איוב שעשה 4 פתחים לביתו, כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית... ויהיו עניים בני ביתך - כמו בביתו של איוב שהיו עניים מדברים על מה שאכלו ושתו אצל איוב, כשנפגשו העניים זה בזה אחד אמר לחברו מאין אתה בא? ענה לו מביתו של איוב, ולאן אתה הולך? לביתו של איוב".

וכן מצינו אצל מיכה, שהגמרא שואלת במסכת סנהדרין [דף קג ע"ב] מפני מה לא מנו את מיכה ברשימת האנשים שאין להם חלק לעולם הבא? ועונה הגמרא ואומרת "מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים". זאת אומרת, שכל אדם רעב היה בא לביתו לאכול בחינם, וגם שכניו היו שולחים עוברי דרכים כי ידעו שמצויה שם פת תמיד (מי שמחפש הוכחה לדבר, שיעיין בספר שופטים ט, יט-כ). גם במצרים כך היה מנהגו של מיכה, ולכן זכה שמהם הציל אותו מבין הלבנים, וכל זה למרות שכבר אז במצרים הוא היה רשע, כי ביציאת מצרים כשעם ישראל עבר את ים סוף, מיכה עבר יחד עם עבודה זרה בידו, שנאמר [זכריה י, יא]: "וְעֵבֶר בְּיָם צָרָה וְהִפָּה בְיָם גְּלִים". ודרשה הגמרא [סנהדרין קג, ב]: "אמר רבי יוחנן: זה פסלו של מיכה". ורש"י פירש: "כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארונו של יוסף, בא מיכה ונטלו בהחבא, והיינו דכתיב ועבר בים צרה - כשהעביר הקדוש ברוך הוא לישראל עבר מיכה עמהם שבידו השם - לעשות העגל, לישנא אחרינא: מיכה עשה פסל והביאו עמו כשעברו ישראל הים". רואים שמיכה שהיה רשע, אך עדיין יש לו חלק לעולם הבא רק בזכות המצווה הזאת.

ועוד מצינו אצל רב הונא, שכשהיה אוכל לחם היה פותח את דלתות ביתו ואומר: "כל מי שצריך לאכול שיבוא ויאכל" [תענית כ:].

איך מקיימים את המצווה ??? (ומה שכרה?)

אומרת לנו המשנה באבות [פרק א משנה טו]: "שמאי אומר... והוי מקבל כל האדם בסבר פנים יפות". צריך לעשות הכל על מנת שהאורח ירגיש טוב ובנוח ולהאיר לו פנים, ולשבת לידו ולאכול איתו ביחד, להניח את האוכל קרוב אליו, ולא שהוא ישב לבד ואתה תסתכל עליו, כי גם ככה לא נוח לו!. וכך אמר רבי ברוך ממז'בוז', שצדיק במעשיו מכניס אורח רעב ללחם, אוכל הוא עם האורח ואינו מסתכל אם יכול הוא לאכול או לא, ומנעים לאורח את סעודתו. בעל בית רשע במעשיו, כשנתקבל אורח לביתו הוא ממעיט באכילה כדי שהאורח לא ירבה באכילה. וזה שכתוב במשלי (יג, כה): "צדיק אוכל לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר".

הצדיק רבי בונים מפשיסחא זצ"ל שאל פעם את תלמידיו: "מה חידוש חידשתם במסכת הכנסת אורחים?" ענה ר' מנחם מנדל: יש להראות לאורח נודד את מקום לינתו לפני שמאכילים אותו, כדי שיאכל בשלווה".

נאמר במסכת ארץ זוטא [יט]: "הוי שמח על שולחנך בשעה שהרעבים נהנים ממנו, כדי שתאריך ימים בעולם הזה ובעולם הבא".

לומדים מכאן שעשיית המצווה צריכה לעשות בשמחה רבה, וזה נכון לגבי כל המצוות, כי בפרשת כי תבוא מצויות 98 קללות, ואחת הסיבות היא: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה וטוב לבב מרב כל" [דברים כח, מז].

עליוזי מצוה – מסכת אבות ע

מי שנוהג בדרך זו זוכה לשני דברים: אריכות ימים בעולם הזה ואריכות ימים בעולם הבא. ולכן אין לאדם להצטער שהוא צריך לטרוח ולהכין יותר דברים, כי ה' משלם בכפליים.

ועכשיו גם מובנת המשנה בפאה שאומרים אותה בתפילת שחרית: "אלו דברים שאדם עושה אותם, אוכל מפרותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הזה... והכנסת אורחים...". אז עכשיו תחשוב מי עושה למי טובה, אתה לאורח או האורח לך?

יהי רצון שנזכה להכניס אורחים כאברהם אבינו, ושה' ימלא כל משאלות לבנו לטובה, ונזכה לראות פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן!!!

תיקון המידות - בשביל מה?

ר' פיני כפרי

בטרם נבוא לדון בעניין תיקון המידות נשאל: מדוע אנו צריכים מידות טובות? הרי רואים אנו עשירים גדולים, ראשי ממשלות ובעלי מעמד מכובד, והנה הם בעלי מידות מושחתות, ובכל זאת הם מצליחנים גדולים, אם כן ראוי לשאול מדוע חשוב לנו לתקן מידותינו בסופו של דבר? מה יצא לנו זה?

אם נבקש מאדם בעל חכמת חיים אמיתית דרך הראויה להתנהג בעולם כך שיהיה לנו ולזולתנו טוב, ברור שהיה אומר "כמו שתתנהג לאחרים כך יתנהגו אליך, גלגל חוזר בעולם", ופה טמון כל הנושא של שכר ועונש. מכאן נלמד שאנו קובעים לנו את עתידנו.

במסכת אבות [פרק ב משנה ו] מסופר על הלל הזקן: "אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים. אמר (לה), על דאטפת, אטפוך. וסוף מטיפיך? טופון". הלל ראה גולגולת שצפה על פני המים ואמר לה על ששפכת דם שפכו את דמך וסוף השופכים את דמך שגם דמם יישפך. שוב רואים מכאן שגלגל חוזר בעולם, וכשם שאדם מתנהג כך מתנהגים איתו, גם כלפי שמים וגם כלפי בני אדם.

לפעמים חושבים אנו "למה הקב"ה עושה לי את זה?" מה עשיתי להשם שגרם לי את כל זה? אך פשוט הוא שאתה הוא זה שעושה זאת לעצמך, ולא שהקב"ה מנחית עליך מקרים שלא קשורים אליך כלל.

שלמה המלך כותב במשלי "איוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף ליבו". אנו יוצרים לעצמנו את הקורה לנו, ואז אנו כועסים על ה' יתברך. אנו מביאים

על עצמינו את הטוב ואת הרע. מי מאיתנו לא רוצה עושר אך כמה מאתנו מבינים שכדי להיות עשיר צריך גם לדעת לתת צדקה.

על מנת להסביר את נושא הקבלה והנתינה אנסה להסביר זאת ע"י משל: ילד קטן ניגש לאמו ושאל, "אמא, מה אני צריך בשביל לשתות מים?" האמא ענתה לו "אתה צריך כוס". הלך הילד לגינה ויצר לו כוס מחימר. לאחר שסיים ניגש בוכה לאמו ואמר לה, "אני לא מצליח לשתות!" ענתה לו אמו "לא מספיק שיהיה לך רק כוס מים, כמובן צריך מים".

הכלים של האדם הם המידות שלו, והתורה היא המים והשפע שלו. בדיוק כמו שארון קודש הוא הכלי המחזיק את ספרי התורה, כך מידות האדם הם המזיקים את תורתו והשפע שלו.

ובכל דבר זה כך, כשאני יוצר לעצמי כלי לקבלת תורה אקבל תורה, כשאצור לעצמי כלי לחברות אמיתית תהיה לי חברות אמיתית, כשאצור לעצמי כלי לעשירות אהיה עשיר. אך כדי לבנות כלי של קבלה, כלי קיבול, צריכים אנו לתת. הנתינה של האדם יוצרת אצלו יכולת קבלה.

וכך מלמד אותנו בן זומא: "איזהו מכובד? המכבד את הבריות, שנאמר כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו".

מכבדי אכבד - המכבד את הבריות מתכבד על הבריות והמזלזל מזולזל. אם רוצה אתה להיות מכובד אנא וותר על כבודך וכבד את חבריך. בואו נעשה חשבון: כמו שאם אני רוצה כסף אז אתן צדקה, כך אם אני רוצה כבוד אז אוותר על כבודי, ואכבד את זולתי ואפילו זה שפחות בעיני. לכאורה נראה שהמסר הוא מאוד פשוט, לימדו אותנו את זה עוד בילדותנו, אך אין אנו מבינים עד לאן הדברים מגיעים.

בחסידות אומרים שאפילו הגיהנם והגן עדן של האדם הוא האדם עצמו! אפשר להבין את זה בקלות, שהרי רואים אנו דוגמאות רבות בעולם הזה. אדם שקרן חושב שכולם שקרנים, ולא באמת מאמין לבני אדם. הרי שהוא עצמו גורם לכך שהעולם יהיה שקרן כלפיו (לפחות בעיניו). אדם שמתנהג בדרך רעה לבני אדם לא מאמין שיש אנשים טובים בעולם. וכמובן שהכל מופיע בדרגות שונות, יש מאמין מעט ויש מאמין יותר, והכל בהתאם לרמת הטוב הוא הרע של האדם.

פשוט שכך הם הדברים בצד החיובי, וגדולה מידה יותר ממידה רעה. אדם שטוב לבני אדם רואה את בני האדם כאנשים טובים עד כדי כך שלפעמים קל לרמות אותו לצערנו. יוצא שהאדם הוא היוצר את עתידו בעולם הזה ובעולם הבא.

פעם אחת ראה הבעש"ט חילול שבת ודן בעצמו "אם אני רואה רע בעולם סימן שיש בי רע, חיפש בנבכי ליבו וגילה שפעם אחת ראה ביזוי תלמיד חכם ולא מיחה כדין, וכידוע (לפחות לבעש"ט זה היה ידוע) תלמיד חכם הוא בחינת שבת כי התלמיד חכם דומה לשבת בדברים מסוימים, וכיוון שהוא לא מיחה בביזוי תלמיד חכם נוצרה אצלו מציאות לא מושלמת בלב, ולכן הוא רואה בעיניו קלקול כיוון שיש אצלו קלקול.

נחזור לדון בסיבה לתיקון המידות. אין לו לאדם בחייו אלא המידות שלו, כמו שכתב הרמח"ל בתחילת מסילת ישרים. ולכן התפיסה של האדם בעולם הזה הולכת איתו בעולם הזה ובעולם הבא.

המסקנה היא אחת. אין לנו אלא להבליג, ללמוד לתקן את מעשינו ומידותינו, להיות נעימים לחברינו, ומתוך כך לעשות נחת רוח ליוצרנו.

עד מתי!?

ר' יצחק אנג'ל

לעיתים נתקלים אנו בספרות חז"ל בכל מיני גילאים בהם האדם אמור להתחיל בדרך מסוימת או לחילופין בהם האדם "התבגר" מספיק על מנת לעלות "לשלב הבא" בחייו. במסכת אבות [פרק ה משנה כא] אנו פוגשים רשימת גילאים מסודרת באופן הבא: "הוא הָיָה אוֹמֵר, בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בֶּן עֶשְׂרִי לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה לְחֻפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרְדוּף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה, בֶּן שְׁשִׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוּרָה, בֶּן תִּשְׁעִים לְשׁוּחַ, בֶּן מֵאָה כָּאֵלוּ מֵת וְעֵבֶר וְבִטֵּל מִן הָעוֹלָם".

במאמרי אתייחס בעיקר לחלק הראשון של המשנה.

לכאורה מאוד נוח לנו שיש את הגילאים המדויקים בהם אנו אמורים לעשות דברים מסוימים. לדוגמא, אם ילדי הקט כבר בן 3 ואני נלחץ מתי יתחיל ללמוד תורה, אני יכול להוריד לחץ מכיוון שחז"ל כבר גילו לי שרק מגיל "חמש שנים למקרא".

השאלה היא האם גילאים אלו באים כחיוב הלכתי, מצווה לכתחילה, מידת חסידות או עצה טובה? האם ילד כשרוני במיוחד לא יוכל להתחיל ללמוד גמרא לפני גיל חמש עשרה, או האם בחור רווק יתחייב להתחתן בגיל שמונה עשרה (כמובן שיצטרך למצוא קודם כלה) למרות שאינו מוכן וראוי מבחינה נפשית לכך?

ככלל ניתן לומר לגבי מסכת אבות שאינה מסכת הלכתית אלא הליכתית, בבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה, או כמו שניסחו זאת חז"ל [בבא קמא ל.]:

"האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות", לאמור, מי שרוצה להיות תסיד יקיים את הכתוב באבות.

זאת ועוד, מצינו בחז"ל גילאים שונים המתייחסים בדיוק לנושאים הנידונים לעיל, ונציין מספר דוגמאות:

- **"בן חמש למקרא"** - מה הכוונה מקרא? ישנם שתי אפשרויות, או לימוד הקריאה (בלשון הקודש), או לימוד התורה (חומש). אם נאמר שהכוונה היא ללימוד הקריאה ממש הרי מצינו גיל מוקדם יותר: **"בן שלוש לאותיות"** [תנחומא], וכן מצאנו [תוספתא חגיגה א, ב]: **"קטן היודע לדבר אביו מלמדו שמע ותורה ולשון הקודש"**, ואלו גילאים צעירים מחמש. וכן אם הכוונה ללימוד תורה, מצאנו שאמרו "בציר מבר שית לא תקבל" (פחות מגיל שש לא תקבל) והגמרא שם העמידה שמדובר לענין מקרא, כמו שאמר אביי: "אמרה לי אם, בר שית למקרא" [כתובות נ ע"א].
- **"בן עשר למשנה"** - גם כאן נוכל לראות את דברי הגמרא בכתובות "שהתקינו (חכמי אושא) שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתיים עשרה שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו". והגמרא שם העמידה זאת לענין משנה.
- **"בן חמש עשרה לתלמוד"** - גם כאן מצאנו בגמרא שרב כהנא אומר "כד הוינא בר תמני סרי שנין גמירנא ליה לכולא תלמודא..." [שבת סג ע"א]. נראה שאם ידע את כל התלמוד עד גיל שמונה עשרה יש להניח שהתחיל לתלמוד גמרא לפני שמלאו לו חמש עשרה שנים.
- **"בן שמונה עשרה לחופה"** - לעומת הקביעה הזו מצאנו שנשאו נשים בגיל צעיר יותר כמו שאמר רב חסדא: זה שאני עדיף על חברי זהו מפני שהתחתנתי בגיל שש עשרה, ואם הייתי מתחתן בגיל ארבע עשרה הייתי יכול לומר להתריס כנגד השטן ולומר לו "חץ בעיניך" [קידושין כט ע"ב]. ובהמשך הגמרא שם [קידושין ל ע"א] מובאת מחלוקת לגבי גיל הנישואין, והגילאים שם נעים בן שמונה עשרה לעשרים וארבע.

מדברים אלו אנו רואים שכבר בדור האמוראים, תקופה סמוכה לתנאים ששנו את פרקי אבות, כבר בתקופתם הנהיגו והתנהגו בצורה שונה מהגילאים שהוזכרו במשנה לעיל.

הסתייגות ברורה אחת יש לענין גיל מצוות. גיל הכניסה למצוות הוא שלוש עשרה, והוא היחיד שאין עליו חולקים, והוא גם נפסק הלכה למעשה [שו"ע או"ח תרט"ז, ב].

לאור שלל הדוגמאות על השוני "בהתנהגות הגילאים" בתקופות שונות ניתן להסיק שאין חובה לנהוג בדיוק לפי הגילאים הכתובים במשנתנו צעד צעד אלא הכל תלוי באדם המדובר ובמצב בו הוא נמצא. לכן, למרות שישנם תלמודי תורה שיישמו את שיטת הלימוד המתוארת במשנתנו (בתי ספר שלומדים בשיטה הנקראת ברקאי, זילברמן ועוד), עם כל זה צריך אדם לבדוק ספציפית לגבי בניו, ולגבי כל אחד מהם באופן פרטי, מהי השיטה והזמן המתאימים לו, כדי שיתחיל לטפס ולעלות בשלבי לימוד תורתנו הקדושה.

גם לגבי גיל הנישואין שהזכרנו לעיל, אין לבחור צעיר להילחץ מכיוון שכבר הגיע לגיל שמונה עשרה ועדיין לא זכה להעמיד חופה, אלא עליו להיוועץ ברבותיו ובחבריו, וכמובן לחשוב בעצמו ולבדוק האם יש לו את הבגרות הנפשית הנצרכת לכך וכו'.

לסיכום, ישנם גילאים בחז"ל שאין לנו לזוז מהם (כמו גיל המצוות). אך ישנם גילאים שהינם בגדר של עצה טובה או שהם מתארים את המצב האידיאלי (לפחות בזמנם) שעל פיו עדיף לנו לנהוג, וכל אחד צריך לבדוק בעצמו, ובעזרת ייעוץ תורני כמובן, האם לנהוג על פיהם או לא.

יהי רצון שנזכה לגדול בתורה ולעלות מדרגה לדרגה עד לסוף כל הדרגות!

”מה תודה, זה מגיע לי!”

ר' אהרן חזי

”הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר ואתה אנוש כערפי אלופי ומידעי, והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו”.

[אבות פרק ו משנה ג]

מה באמת לימד אחיתופל את דוד?

כתב רבנו עובדיה מברטנורא בפירושו על המשנה: ”לפי שמצאו אחיתופל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי, והלא כבר נאמר: ”חרב אל הבדים ונואלו” (ירמיה נ), חרב על תלמידי חכמים שיושבין בד בבד ועוסקין בתורה וכו’. שוב פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה, אמר לו, והלא כבר נאמר: ”ומקדשי תיראו” (ויקרא יט), שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר: ”בבית אלקים נהלך ברגש” (תהלים נה), לשון אימה ופחד... ומה דוד מלך ישראל עשאו לאחיתופל, שהיה רשע ולא היה ראוי לכך, רב ואלוף בשביל שני דברים, אדם הדיוט הלמד מחבירו שאינו רשע, על אחת כמה וכמה”.

מדברי חז"ל שהוצגו לעיל ניתן ללמוד שני רעיונות מרכזיים.

הראשון הוא ערך התורה. התורה כל כך יקרה וכל כך נשגבה, שאפילו לאיזה "פסיק" שבה יש ערך בלתי נתפס. לכן חז"ל מדריכים אותנו שאפילו אם האדם הכי נבזה והכי שפל לימד אותך (ואפילו אם אתה דוד מלך ישראל), ואפילו אם הוא לימד אותך רק איזה קוץ בתורה הקדושה, בכל זאת מחוייבים אנחנו לנהוג בו כבוד מעל ומעבר.

הרעיון השני שניתן ללמוד מהמשנה הוא חובת הכרת הטוב. במאמרי אתמקד ברעיון השני.

דוד הרגיש חובה לנהוג כבוד באחיתופל. השאלה המתבקשת היא למה? הרי אחיתופל היה מחוייב להוכיח את דוד מכח ציווי התורה "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז). אחיתופל מחוייב להוכיח את דוד גם אם הוא אינו מעוניין בכך ואין המעשה תלוי ברצונו הטוב, אז מדוע בכל זאת מרגיש דוד צורך להודות לו ולהכיר לו טובה?

באותו עניין, לפני מספר שנים אחותי שתחיה יצאה לחגוג את יום העצמאות (כמנהג הציונים). רוכלת אחת הציעה לה שקית פופקורן, אז אחותי אמרה לה: "כן, תודה" בכוונה לשלם לה. המוכרת אמרה: "מה תודה, את משלמת על זה!". כנראה אותה רוכלת הבינה שאם משלמים אז אין צורך להביע תודה.

יש מי שיגיד שהשאלה על דוד קצת לא במקום ואותה רוכלת קצת הזויה, ובצדק, הרי ברור שצריך להכיר טובה על מעשה טוב שעשו לך. אבל צריך להבין שזה לא שחור לבן. זה לא אם להגיד תודה או לא. אל כל מעשה צריך להתייחס בפרופורציות המתאימות לו ולהכיר טובה בהתאם. דוד לא אמר

תודה לאחיתופל או ציפר אותו באיזה קידום, הוא מצא לנכון להכיר לו טובה בהתאם למעשה שלו. דוד הכיר במעלת המעשה של אחיתופל. לעומתו, אנחנו מחלקים תודות מתוך נימוס לכל אדם בלי להבחין בגודל החסד שעשו איתנו. אם זה להורים או לצוות הרבנים שלנו (ובמיוחד במיוחד לקב"ה). אם נתבונן באמת במעשה שעשו כלפינו נבין עד כמה המעטנו בערכו של המעשה. כמו כן, יש לנו גם את הנטייה להרגיש שחייבים לנו, ואפילו אם לא נודה בכך במפורש, הרי שאנו מתנהגים ע"פ הנחת יסוד זו. ולכן גם כשאנו אומרים תודה אנו מרגישים לפעמים שעשינו מעל ומעבר כדי להודות לו ושיצאנו איתו "לארגינים".

חשוב לציין שהכרת הטובה אינה נבחנת בעוצמת הווליום של המילה "תודה". יכול להיות ששני אנשים יביעו את הכרת הטובה באותה מידה ואולי אפילו באותן מילים. המבחן האמיתי יהיה כאשר הגלגל יתהפך והוא יצטרך את עזרתנו. או יותר מזה, כאשר זה שנתן לנו את הטובה לוקח לנו חלק ממה שנתן מלכתחילה. האם אני מתייחס לחסד שעשה איתי כמשהו של מה בכך ולכן אביע הסתייגות כאשר הוא יצטרך את עזרתי או שאתעצבן כי הוא מחסיר מהטובה שבדרך כלל הוא נותן לי. אז מתגלית האמת, האם אני מכיר טובה באמת, או שאני מרגיש שחייבים לי.

לפנינו דוגמא מהמקורות: איוב (זה מהתנ"ך שגר בארץ עוץ) היה בעל תעשייה משגשגת ומשפחה פורחת. לפתע מגיע אחד העבדים ומודיע לו שתעשיית הבקר קרסה, עוד עבד מגיע ומודיע שתעשיית הצאן קרסה, והנה שוב בא עבד ומודיע שתעשיית הגמלים קרסה, ואז הגרוע מכל, מגיע עבד ומודיע שכל ילדיו מתו. בנוהג שבעולם מיליארדר שירד מנכסיו והפך להיות "רק" מיליונר יורה לעצמו כדור בראש. ובמקרה שלנו, אחרי הבשורה הראשונה איוב היה צריך לקבל התמוטטות עצבים, ואחרי השמועה השניה היה לבטח צריך לקבל דום לב. שתי הבשורות הבאות לא היו צריכות

לזכות בכלל להישמע. לעומת זאת אנו מוצאים שאיוב מכיר שכל מה שקיבל מבורא עולם עד היום היה בגדר טובה, ולכן אמר: "ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך" [איוב א, כא]. אנו רואים שאיוב לא אומר שבורא עולם לקח לו משהו ששייך לו או מגיע לו, אלא הוא מכיר בכך שכל מה שיש לו זה חסד מבורא עולם והקב"ה החליט לקחת בחזרה מה ששייך לו.

לסיכום, יש חשיבות מאוד גדולה להתבונן בכל מעשה טוב שעושים כלפינו ולהתנתק מההרגשה שחייבים לנו. אנחנו צריכים לקחת את עצמנו בידיים ולהתחיל להרגיל את עצמנו להכיר טובה בראש ובראשונה לקב"ה, כמובן להורים וגם לחברים. הכרת הטוב היא מעבר להתבטאות של תודה אלא גם התרגלות להרגשה מתמדת שמה שיש לי הוא בחסד ולא בזכות. ההסתכלות הנ"ל תועיל לנו גם להתמודד עם תלאות החיים, שיהי רצון שלא יהיו.

עסקנו מקצת שבמקצת במידה החשובה של הכרת הטוב וקצרה היריעה מהכיל. ה' יזכה אותנו להתחזק במידה של הכרת הטוב ויעקור מתוכנו את כפיות הטובה. שנזכה לראות ולהכיר בחסד התמידי שסובב אותנו ובזכות זה נזכה לגאולה השלמה ולבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

יש אמונה - יש הכל

ר' יניב יעקב

”ולא עוד, אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר, בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך, בהתהלךך תנחה אתך, בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך, בקבר, והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא, ואומר, לי הפסוק ולי הזהב נאם ה' צבאות”.

[אבות פרק ו משנה י]

השכל והאמונה תמיד יש ביניהם מלחמה, ואם נדייק יותר מדובר בתחרות, מי קודם למי ומי חשוב ממי.

ב"ה לכולנו יש שכל ולכולנו יש אמונה, השאלה מה מקדים את מה. ראיה שהשכל הוא המוביל אותנו מביאה את האדם למקומות מאוד מוגבלים, ואילו ראיה שבאה עם תרגום של אמונה יוצרת מציאות בלתי מוגבלת.

רבי נחמן מברסלב מביא שהסיבה שאנשים דואגים על הפרנסה כל כך הרבה זה מכיוון שהם רואים את האנשים שאין להם ומרחמים עליהם כי הם מסכנים, לעומת זאת את האנשים הערומים ממצוות ואת ההשלכות של הדבר לא רואים, ולכן לא מרחמים עליהם. זו גם הסיבה שאדם לא דואג על ענייניו הרוחניים באותה מידה שהוא דואג על פרנסתו. דוגמא זו מדגישה לנו את העניין של המבט הנכון על החיים, האם אתה מסתכל על החיים באמצעות השכל או האמונה.

העיניים שלנו עלולות להטעות אותנו. כשאדם מגיע למצבים של מבוי סתום - בין במציאת עבודה או שידוך או כל דבר אחר - הוא אומר לעצמו כבר ניסיתי הכל, למי לא התקשרתי ולמי לא פניתי ובאיזו דרך לא ניסיתי וכלום לא הולך. פשוט הכל תקוע. ע"פ השכל, באמת אין מה לעשות, אבל מבחינת האמונה הסיפור לעולם לא נגמר. תמיד יכולים עוד להתפלל, תמיד יכולים עוד לקוות, ותמיד יכולה לבוא הישועה ממקום בלתי צפוי.

רבנו אומר "מי שיש לו אמונה - חייו חיים, ומי שאין לו אמונה אין חייו חיים". בפשטות כל אחד יכול לראות זאת, כי ככל שיש לך יותר אמונה אתה פחות כועס על בני אדם, פחות מודאג ממה יהיה, פחות מקנא, ובסך הכל אתה יותר שמח ומאושר! לעומת זאת, ככל שיש לך פחות אמונה אתה פחות בהכל. היום כבר כולם יודעים זאת.

אבל איך משיגים אמונה? איך חיים אמונה?

אמונה זה גם מלשון אימון, כל אחד יודע שככל שאתה מתאמן יותר יש לך כח להרים יותר. אם אתה מרים 50 קילו כל שבוע במכון כושר, אז מחר כשמישהו יצטרך שתעזור לו להרים משהו קצת כבד אתה תוכל להתמודד עם זה, אך אם תפסיק להתאמן כמה שבועות הכושר שלך ירד, וכמובן שאם תמשיך שוב תחזור לכושר.

כך גם באמונה, ככל שנתחזק בדרכים שונות יהיה לנו כוח להתמודד עם מה שעובר עלינו בחיים, ועם המקרים שבאים לקראתנו. אך אם חלילה נזניח את ההתחזקות התוצאות יהיו בהתאם.

אתה יכול ללמוד הרבה דברים, והכל טוב וחשוב, אבל האמונה היא התכלית. וידוע כי בא חבקוק והעמיד את כלל היסודות בעבודת ה' על

נקודה אחת באומרו "וצדיק באמונתו יחיה". כי ללמוד תורה זו מצווה חשובה, אבל להאמין ולחיות על פי האמונה משמעותו זה השורש והקיום לכל התורה. כל תכלית הלימוד והמצוות הם להביא את האדם לאמונה, כמו שכתוב "כל מצוותך אמונה". אם לא התחזקת באמונה פספסת את המטרה.

אם אתה גדוש בתורה אך עצוב מכל מה שעובר עליך בגשמי וברוחני אתה פשוט לא בכיוון, כמו שכתוב "תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב". זו לא צורה של יהודי כפי שה' מצייר אותה כיעד. לכל זה מגיעים ע"י אמונה.

יש להתאמן ע"י הקדשת זמן ללימוד האמונה. תלמד כל יום אמונה ותקבל כל יום כח חדש לעמוד מול הנסיונות, כך תעבור עם חיוך בין גלי הנסיונות בתוך סירת משוטים (או מנוע, איך שתבחר אחי היקר) וכך גם לא תטבע.

תדבר כל יום עם ה'. ככה תקרב אליך את התחושה שה' מלווה אותך תמיד, ועם ה' לידך מי יכול להפחיד אותך ומה יכול להדאיג אותך.

וכמובן (איך לא) תשיר לך שירי אמונה. כי השירה נכנסת למקום עמוק בנפש, כמו שכתוב בשיר השירים "תבואי תשורי מראש אמנה" - תבוא תשיר ויכנס לראש שלך אמונה.

השם יעזור לנו שבזכות שלוש עצות יקרות אלו נזכה להכניס את האמונה בלבנו ונזכה לחייך תמיד. להיות יהודי פשוט = פשוט להיות יהודי.

עזות דקדוּשא

ר' יוסף ברזלי

"ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש".

[אבות פרק ב משנה ו]

בהרבה מקרים אנחנו מתלבטים בינינו לבין עצמנו, מתי הזמן והמקום הנכון להיות "הדתי" ומתי "לזרום".

לדוגמא, אתה נמצא בברית המילה של האחייך של דודה שלך ואתה מוצא את עצמך יושב באותו שולחן עם משפחה או חברים, חלקם מוכרים יותר וחלקם פחות. המלצר מגיש את אחרון הסלטים אל השולחן ואתה מתחיל להתלבט "לקום ליטול ידיים או לא". מצד אחד אתה יודע מה נכון לעשות, צריך לקום. מצד שני אתה לבד במערכה, אם אתה קם אתה קם לבד אתה חושב לעצמך "איך יסתכלו עלי? מה יגידו...". ועוד, לאחר שאחד היושבים איתך בשולחן הסיט מבטו לעברך ועיניכם נפגשו במקרה, אתה מתחיל לחשוב שאולי הוא קורא את הבעות הפנים המיוסרות וכאילו "שומע" את ההתלבטות שלך. היצר הטוב שבך מזכיר את החשיבות שבנטילת ידיים, נקיות וטהרה, מפציר שלא תעשה שקר בעצמך ושאתה יודע מה באמת נכון לעשות. ומנגד ניצב לו יצר הרע המצדיק את עצמו בטענות של "איך תוכל להתבדל מהכלל", "תראה איך שאנשים כבר מסתכלים עליך", "חוץ מזה עשית היום כבר הרבה מצוות, פעם אחת לא נורא, מקסימום תחזור על זה בתשובה אחר כך".

מה אתה היית עושה?

התורה [בפרשת פנחס] מספרת על נכדו של אהרן הכהן, פינחס בנו של אלעזר הורג זמרי בן סלוא נשיא בית אב של שבט שמעון, והנה באים אנשים ומבזים אותו באומרים "ראיתם בן פוטי זה, שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה יהרוג נשיא מישראל?!!" [סוטה כג ע"א]. דהיינו, שהלעיזו עליו שאותה קנאה שקינא לשם ה' לא באה לו ממקום טוב וטהור אלא באה לו מנטיית לבו להרוג כי זרע נכרים הוא. לכן יחסו הכתוב לאהרן הכהן, שנאמר "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" [במדבר, כה, יא], שכן אין דרכו של אהרן בהריגה אלא בשלום ואהבה, כמו שאמרו חז"ל בפרקי אבות "הוי מתלמידיו של אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום וכו'" [פרק א משנה יב].

פינחס, שלא פחד "מה יגידו" ועשה את רצון ה' על אף שהיה צד שיבזו אותו (כמו שבאמת קרה) זכה לברית מאת ה' לכהן הוא וזרעו לעולם!!

אחד השיקולים המכריעים שלנו אם לעשות או לא לעשות דבר מסוים תלוי בשאלה איך הסביבה תגיב למעשנו זה. אדם ששיקול זה מכריע את מהלך חייו יכול למצוא את עצמו בהרבה מקרים לא מאושר או לא מסופק ממה שהשיג.

מאידך, על צד האמת אדם שיכתיב את מהלך חייו על פי אמות מידתה של התורה ירגיש סיפוק גדול יותר בחייו מכיוון שאינו נתון לתגובות הסובבים אותו.

אחת הדרכים העיקריות להגיע לכך היא שיחשיב בעיני עצמו לעשות רצון ה' ויפחית את דאגתו ממה שתהיה תגובת הסובבים אותו. אולי לכך רמזו חז"ל באומרים "בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך" [אבות פרק ב משנה ד]. דהיינו, שאם שאיפתך תהיה לעשות רצון ה'

עלוזי מצוה – מסכת אבות ע

(בטל רצונך מפני רצונו) אז כבר תהיה השפעת הסובבים אותך פוחתת (יבטל רצון אחרים מפני רצונך).

ומספרים על אחד מגדולי ישראל שאמר כי כולם חוששים ממה יאמרו אחרים. יש אמנם שמבטלים זאת ואומרים שלא איכפת להם מה יאמרו אחרים, אך כאן הפתיע הרב את כולם באומרו כי גם הוא מאלה שחוששים מה יאמרו עליו... אלא שהוא חושש מה יאמרו עליו בשמים. זה המקום היחיד שממנו צריך לחשוש מה יאמרו עליך.

יהי רצון שיהיו כל מעשינו לשם שמיים ונזכה לעשות נחת רוח ליוצרנו. אמן!

הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה ר' אבישי לטין

”רַבִּי אֹמֵר... וְהִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִי אֶתָּה בָּא לְיַדֵּי עֲבֵרָה, דַּע מָה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, עֵין רוּאָה וְאִזְן שׁוֹמֵעַת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסִפְרֵי נִכְתָּבִין”.

[אבות פרק ב משנה א]

יש לדקדק בלשון זו שכתוב ”הסתכל”, שהרי היה צריך לכתוב לשון התבונן, מה שייך הסתכלות בדברים אלו שלא נראים לעיניים? ועוד יש לשאול מה ההוספה שהקדים ”דע מה למעלה ממך” לפני שלושת הדברים, לכאורה היה צריך לכתוב ”הסתכל בשלושה דברים דע כי עין רואה ואזן שומעת וכו’...”. ועוד על עצם העניין יש לשאול, הרי אי אפשר לעקור את הרע רק ע”י עבודה שכלית, משום שהוא פעיל ברתחת הדם של האדם ולא מספיק כנגדו רק שכליות, ואילו כאן אומר התנא הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, שמתוך התבוננות שכלית יעמוד כנגד היצה”ר, ומה יועיל השכל בשעת החטא, שהרי ידוע כי אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות?

כידוע, ישנם דרגות באמונה. יש אמונת המוח והלב ויש אמונת האיברים, שהאמונה חדורה בכל האיברים. כמו שאמר דוד המלך ”כל עצמותיי תאמרנה ה’ מי כמוך”, שכל איבריו הרגישו את האמונה. ויש עוד למעלה מזה מדרגה עליונה באמונה שהיא בחינת ראייה, שהדבר ברור אצלו כמציאות הנראית בעיניים, כמו שכתוב [דברים ד] ”אתה הראת לדעת כי ה’ הוא האלוקים”. כמו שכתב רש”י על פסוק זה: ”הראת - כתרגומו אתחזיתא”, שבמעמד הר סיני ראו כולם בעיניהם ממש את מציאותו יתברך, וכל העיניים שהיו בקבלת התורה שייכים תמיד לכל יהודי. כל

יהודי יכול להגיע למדרגה זו של בהירות האמונה, ומכוח מעמד זה מסוגל יהודי להשיג אמונה בבחינת ראייה.

זהו מאמרו של רבי, **הסתכל** בשלושה דברים, ששלושה דברים אלו יהיו אצל יהודי בבהירות כזו כדבר הנראה בעיניים, ואז אין אתה בא לידי עבירה, כי דרגה זו של אמונה הריהי למעלה משכליות וזה מונע יהודי מכל רע.

"ואין אתה בא לידי עבירה" - הכוונה היא, שלא רק מעבירה יהיה שמור אלא גם מידי עבירה, מדברים המביאים לעבירה. ישנם עניינים המותרים מצד עצמם אך משפילים הם את האדם ומביאים אותו לעבירה. גם מהם צריך להשמר.

בעניין "דע מה למעלה ממך" ישנו סיפור המובא בספר "בית אברהם". המעשה היה ברב הקדוש רבי אלימלך מליזנסק, שבא אליו בעל עבירה אחד וביקש שיורה לו דרך תשובה. אמר לו הרב שראשית יפסיק את כל הסיגופים והתעניות שנהג בהם ויאכל כל טוב ואח"כ יבוא אליו. כשבא אליו לאחר מכן התחיל לבאר לו כל סדר העולמות העליונים מלאכים ושרפים גבוה מעל גבוה. ואיך כאשר יהודי עושה מצווה מביא אור בכל העולמות וממשיך שפע בכל העולמות. וח"ו להיפך, בעשותו עבירה איזו חשכות גורם הוא בכל העולמות. אח"כ אמר לו שיעשה וידוי ומיד כשאמר אשמנו נתעלף מרוב מרירות, כי הכיר וידע כל מה שנעשה בעולמות העליונים שהכל ממנו, הכול תלוי בפעולותיו. על דרך זה יש לפרש מה שהקדים התנא "מה למעלה ממך" לשלושת הדברים, כיוון שיהודי בכל פעולה שלו פועל בכל העולמות, והיינו "מה שלמעלה" זה "ממך". על כן גם יש עליו השגחה מיוחדת על כל מעשה שעושה, כי עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

עוד יש לומר בעניין "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", שידי עבירה הם הידיים המביאות לידי עבירה, והם הנאמרים להלן "דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל ממעשיך בספר נכתבים", שזה נאמר על עבירות שאדם דש בעקביו, כפי שיפורטו להלן:

עין רואה - ענייני הסתכלויות אסורות, שנדמה לאדם שלא חטא כל כך בזה שלא עשה מעשה בפועל אלא רק הסתכל.

אוזן שמעת - מה ששומע דברים אסורים, גם כן נדמה לו שלא עשה כלום אלא רק שמע, ועל זה אמר רבי "דע מה למעלה ממך", דע מה נעשה למעלה מכל עניינים אלו, גודל הפגם העמוק שהעין הרואה והאוזן השומעת שלך גורמים.

כל מעשיך - היינו המעשים של היתר, מעשייך הכוונה לעשיות הגשמיות השייכות לעולם העשייה, תאוות והנאות עולם הזה, שכולם בספר נכתבים, שכל מבט ושמיעה אסורה הכל נרשם למעלה. על ידי שידע האדם כל זה לא יגיע לידי עבירה בעזרת ה'.

יהי רצון שנזכה תמיד להשתמש בשכלנו בשעת ניסיון ונזכור תמיד התכלית, וע"י זה ננצל תמיד ב"ה.

גם אני רוצה להיות נפה

ר' יאיר אביטל

”אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבֵי לְפָנֵי חֲכָמִים. סְפוּג, וּמְשַׁפֵּךְ, מְשַׁמֶּרֶת, וְנִפְהָ. סְפוּג, שֶׁהוּא סוּ. פָּג אֶת הַכֹּל. מְשַׁפֵּךְ, שֶׁמְכַנֵּס בָּזוּ וּמוֹצִיא בָּזוּ. מְשַׁמֶּרֶת, שֶׁמוֹצִיָּא אֶת הַיִּין וְקוֹלְטָת אֶת הַשְּׁמֵרִים. וְנִפְהָ, שֶׁמוֹצִיָּא אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלְטָת אֶת הַסֵּלֶת”

[אבות פרק ה משנה טו]

חז"ל מלמדים אותנו על ארבעה סוגים של תלמידים היושבים בבית המדרש, והחלוקה ביניהם היא על פי כושר התפיסה וההבנה, וכן על פי היכולת להוציא לפועל את הלימוד ואת התורה שהם קיבלו.

עתה ננסה לעמוד על טיבו של כל אחד מהסוגים.

הספוג ספוג הוא משל לתלמיד בעל קליטה מהירה וטובה. לכאורה זוהי מידה חיובית, משום שקל ללמד אדם כזה שמצליח להבין כל מה שנאמר בשיעור. אך יש במידה זו גם מן השלילה משתי בחינות:

האחת, הוא אינו מסוגל להבחין בין הטוב לרע ובין העיקר לטפל. הוא מקבל הכל ללא יכולת לסנן את הדברים כמו שצריך, ולכן אם הוא חס וחלילה ישמע דברים אשר אינם לרוח התורה או לחילופין דברים אשר למעלה מהבנתו, הוא עלול לקבל אותם כמות שהם, ועלול להגיע לידי קלקול. כמו כן אדם כזה עלול בלא משים להדגיש דברים טפלים יחסית, כגון הידורים ומנהגי חסידות, על חשבון הלכה ברורה.

הבחינה השנייה לשלילה היא שספוג קולט אליו הכל, אך כדי להוציא מתוכו החוצה צריך ללחוץ עליו. אדם אשר אינו רוצה ללמד אחרים סופו שלימודו לא מתקיים. תלמיד זה אשר קלט הרבה אינו רוצה מצד עצמו ללמד אחרים, ורק לאחר שילחצו עליו הוא יסכים להעביר מתורתו הלאה.

המשפך המשול למשפך הוא בעל מידות הפוכות בהחלט מן הספוג. השבח שבו, שהוא "שופך" ומשפיע לאחרים בלי קמצנות כלל, אולם החסרון הוא שתלמיד זה הוא שכחן גדול וממהר לאבד את אשר למד. מכניס מצד אחד ומוציא מצד שני, כבולעו כך פולטו. אמנם מידה זו לא מידה רעה היא, משום שחז"ל הביאו דווקא את המשפך כדוגמא משום שתלמיד זה קולט הרבה ומהר, אך מאבד ושוכח לאט לאט, ממש כדמות המשפך שהוא רחב מלמעלה וצר מלמטה.

משמרת. משמרת זוהי מסננת שמסננים בה את היין. וכך היין הזך יורד למטה והשמרים נשארים בתוכה. תלמיד זה הוא הגרוע מכולם. הוא מקבל רק את הטפל ואת הרע. לעיתים מתמימות וחוסר הבנה, אך לעיתים מתוך משיכה לרע. חז"ל מספרים לנו על דוגמא. מדובר על זוג תלמידים לא ראויים, צדוק וביתוס אשר למדו תורה אצל רבם אנטיגנוס איש סוכו. תלמידים אלו לקחו את מאמר רבם "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס", והסיקו מכך שאין בכלל שכר ועונש, ולא עוד אלא שהעמידו תלמידים רבים וכך רבו צרות לעם ישראל בדמות תלמידיהם הצדוקים והבייתוסים, שרעתם גלויה ומפורסמת.

הנפה תלמיד זה הוא התלמיד המושלם, לא רק שקולט את הדברים האמתיים והעיקריים והחשובים ביותר, אלא הוא משתדל להוציא מזה את המירב, כדוגמת הסולת המובחרת שמנפים מהקמח. חז"ל מלמדים אותנו

על תלמיד בעל מידה זו ושמו רבי מאיר שלמד אצל אלישע בן אבויה, שכינו את שמו 'אחר' משום ששנה ופרש (יצא לתרבות רעה). למרות כל זאת המשיך רבי מאיר לקבל ממנו, כי הוא היה בבחינת "נפה" שידע ללמוד ממנו רק את הטוב. הגמרא אומרת על רבי מאיר בהקשר זה "רימון מצא, תוכו אכל, וקליפתו זרק".

חברים יקרים. זמן זה שאנו בישיבה זהו זמן יקר מפז. אנו צריכים לזכור שעוד כמה שנים, לרובנו לא יהיו את הרבנים תמיד לצידנו כדי שינחו אותנו בדרך הישרה. לכן זהו הזמן לרכוש וללמוד כלים נכונים אשר יאפשרו לנו לדעת מה הטוב ומה רע, ולהבחין בין העיקר לטפל. כך בעזרת ה' נדע ללכת בדרך המלך ולעבוד את ה' באמת ואמונה.

המקורות בהם נעזרתי בכתיבת המאמר:

פירוש קהתי למשניות, ופירושו של הרב בנימין נבול.

הכרת הטוב

משה זכריה

ישנם בני אדם שפשוט אינם מכירים בכך שצריך להכיר טובה למי שעשה עימם טובה, אבל כיון שמיעוט זה לא מבין בכלל על מה עליו להודות אז לא בהם נעסוק.

במאמר זה נדבר על רוב בני האדם, שמכירים בחובתם לגמול על טובה שעשו להם, שהרי זאת תחושה אנושית בסיסית.

הבעיה מתחילה מכך שלהגיד תודה זה כרוך בבושה מסוימת מכיוון שלא נעים להודות שלא הצלחת להסתדר בעצמך, ועוד שמרגישים מעין מחוייבות לזה שעשה לך טובה. לכן פועל הלב בדרכים שונות לגרום לאדם לסרב להודות ולפעמים אף להתכחש להודיה. הלב פועל להפחית מערך הטובה שעשו לו, ולשכנע את עצמו שהוא אכן לא היה זקוק לאחרים. מתוך כך באה ההתחמקות מהכרת הטובה המילולית או המעשית לעושה הטובה.

אבל התורה רוצה שננהג אחרת. התורה מחנכת אותנו להכיר תמיד טובה ולא להתחמק בתירוצים. אפשר לראות זאת לדוגמא בפרשות העוסקות במצרים וביציאת מצרים. האדם נקרא להכיר טובה לא רק למין האנושי אלא אף לבעלי חיים (הכלבים לא נבחו במכת בכורות והחמורים נשאו את המשא ביציאת מצרים) ואפילו לדומם (משה לא היכה את העפר ואת המים שהטיבו עמו). מכאן רואים את שיעבוד מצרים כהכנה למתן תורה שהרי דרך ארץ קדמה לתורה.

ידוע לכל ששעבוד מצרים מתחיל בכפיות טובה כאשר פרעה החדש לא מכיר בטובת יוסף. לביטוי "מלך חדש" יש שני פירושים: א. חדש ממש. ב. שנתחדשו גזרותיו. על פי הפירוש השני ניכר מיד חוסר הכרת הטוב, אך גם על פי הפרוש הראשון יש לשאול, האם יכול להיות שהמלך לא למד את ההיסטוריה על יוסף שהביא ברכה כלכלית למצריים?! חוץ מזה הוא היה צריך ללמוד זאת באוניברסיטה של קהיר, הרי יוסף נפטר רק כעת, והמלך החדש הכיר את יוסף בכל מקרה. אלא שמסתבר לומר כי מלך מצרים החדש החליט לפעול לפי אחד מתירוצי הלב, לדוגמא: יוסף עשה הכל לטובת עצמו, הרי הוא רצה לצאת מבית האסורים ולהיות מקורב למלכות. הוא יכל להשתמש בתירוץ נוסף שיוסף כבר קיבל החזר ממצרים כי בני ישראל קיבלו חבל ארץ עצמאי, ושיוסף פרנס אותם מקופת האוצר המצרי. כאן בתחילת שיעבוד מצרים אנחנו רואים עד כמה הזיקה כפיות הטוב ליחסים של בין אדם לחברו.

אבל חז"ל צפו שהמצב יחריף. ישנו ביטוי דומה המופיע בשני פסוקים העוסקים בפרעה: פסוק אחד נאמר "אשר לא ידע את יוסף" ובפסוק השני נכתב "ויאמר פרעה...לא ידעתי את ה'". חז"ל עמדו על מחלת נפש מסוכנת - כל הכופר בחברו, סופו שיכפור בריבונו של עולם. מי שאומר היום "לא ידעתי את יוסף" הרי הוא מתרגל לקבל טובה בלי לגמול עליה, ומחר הוא יגיד "לא ידעתי את ה'". כי כפיות הטובה משחיתה את האדם באיטיות, ואם בתחילה הוא כופר בטובת חברו שעליה הוא יכול לתרץ כתירוצים שכתבנו לעיל, הרי שהוא מעותד לכפור גם בטובתו של הקדוש ברוך הוא נותן החיים.

לפנינו דוגמא נוספת לכפיות טובה הקיימת בתנ"ך שגם שם פעל הרס איטי של כפיות טובה בהדרגה. הפסוק מתאר: "וימות שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו..." ומיד בפסוק שאחרי כתוב: "איש במעון ומעשהו בכרמל..."

ולו צאן שלשת אלפים ואלף עזים...". ונשאלת השאלה מדוע נסמכו הספדו של שמואל ועושרו של נבל הכרמלי?

התשובה לכך היא, כדי לגלות שבמקום להשתתף בהספדו של שמואל שפעל רבות לטובת עם ישראל, בחר נבל להיות טרוד בעסקיו האישיים. בהמשך מסרב נבל להכיר טובה לנערי דוד על הסיוע הרב שנתנו לו, והגדיל חטאתו בכך שגם הכלים אותם בגסות. כפיות הטובה התחילה באי הכרת הטובה לשמאול הנביא שנפטר, ושם אפשר היה לו לתרץ שהוא כבר לא צריך את הטובה שלך כי הוא לא מרגיש אחרי פטירתו. השלב הבא הוא אי הכרת הטובה לדוד ונעריו שגמלו איתו טובה אישית, והשלב הבא הבלתי נמנע כתוב בתהילים: "אמר **נבל בליבו אין אלוקים**...", ללמדך שעל הכופר בגמילות חסד של חברו כאילו כופר בעיקר.

לסיכום, כמו שנאמר בהתחלה, ישנה חשיבות רבה לדרך הארץ, שהרי היא ניתנה לפני התורה. וכמו שמשה גמל טובה אף לחול שבו הסתיר את המצרי, ואף לנילוס שעליו נחה התיבה שלו גמל טובה. גם לנו יש ללמוד על חשיבות הכרת הטובה לדומם, לחי, לבני אדם, וכל שכן לריבונו של עולם שנתן לנו חיים, בריאות, פרנסה, ואין סוף דברים טובים ומועילים.

יהי רצון שנזכה להכיר טובה לכהנים שיקריבו למעננו את הקורבנות בבית המקדש, וללויים שישירו לנו בזמן הרגלים, ושנזכה לבניין בית המקדש וחזרת השכינה לעמנו אמן סלה.

שנהיה לזנב ולא לראש

אמיר דהאן

”רַבִּי מֵתִיא בֶן חֲרָשׁ אָמַר, הָיוּ מְקַדִּים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם. וְהָיוּ זָנֵב לְאֲרִיּוֹת, וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעָלִים.”

[אבות פרק ד משנה טו]

ישנם מצבים בחיינו שאנחנו מתלבטים באיזה צד של הנדבך אנחנו רוצים להיות, זה התחיל כבר שהיינו ילדים בכיתה ג' שהמורה לספורט אמר לכולם למצוא פרטנר לריצת 60 מטר אז מתחילה ההתלבטות האם לבחור את האדם שאני אשאיר לו אבק ואני אראה טוב בעיני כל הכיתה, כי אני אגיע ראשון והתוצאה תהיה טובה יחסית לרץ האיטי, או שאבחר בבחור שרץ מהר ואני ינשום את האבק שלו, אבל האתגר יותר גדול. במקרה השני אני באמת יתן את כל מה שיש לי בפוטנציאל.

ההתלבטות ממשיכה גם בתיכון. כשמגיעים לשם יש את הבחירה באיזו מגמה להיות באנגלית, האם ללכת על 3 יחידות עם ציון 100, או להיות ב 5 יחידות עם ציון 80, ולשאוף ל 100 ולהיות בחברת החכמים.

וזה בעצם מה שהתנא כתב ”הוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים”. בפירושו למשנה טוען רבי פנחס קהתי זצ”ל שזה לא חכמה להיות טוב יחסית לאנשים שחלשים ממך. החכמה היא להתחבר ולהיות טוב בחברת אנשים שיותר טובים ממך, כי ככה יש לך לאן להתקדם ולשאוף.

וישאל השואל מה הבעיה להיות ראשון כל הזמן ולהוביל את כולם הרי זאת תכונה טובה להוביל?

על כך עונה מדרש שמואל: "דרך הארי להעלות את זנבו מעל לראשו, והשועל מוריד את ראשו תחת זנבו". כלומר, אם אדם בוחר להיות ראש השועלים אזי אין לו לאן להתקדם כי הוא כבר הגיע לטופ ואין לו כל כך לאן להוביל, כי הראש שלו יורד לזנב. ועוד רמז יש במדרש, שלא רק שאין לאן להתקדם, אלא שמכאן ניתן רק לרדת, ובסוף הוא יהיה מושפע מהם. כי הראש של השועל מגיע לזנב.

לעומת זה ניצב הזנב של האריה שע"פ המדרש האריה מעלה את הזנב מעל הראש, וזה אומר שיש לך לאן לשאוף ולהתקדם ולהגיע לראש. יום אחד עוד תהיה הראש של האריה.

ואפשר על דרך הסברא לחבר את כל דברי התנא רבי מתיא בן חרש, תחילתם וסופם. הרישא אומרת: "הוי מקדים בשלום כל אדם". כלומר, כל אדם שבא מולך ברחוב תקדים ותאמר לו "שלום", ואל תחכה שהוא יגיד ראשון. וכהמשך ישיר לכך אומרת הסיפא: "והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים". הקשר שיוצא בן הסיפא לרישא הוא שבדרך כלל מי שהוא ראש לשועלים לא יוכל להיות הראשון שאומר שלום ברחוב, כי הוא מרגיש שהוא הכי טוב, הוא הראש. ויש בזה טיפה של גאווה, כי למה שאני יגיד שלום ראשון, אני הלוא ראש השועלים. כיון שאני הראש הם צריכים להגיד לי שלום, ולא שהראש יוריד מכבודו ויקדים שלום. בקיצור, אני לא יכול להתגמד בפני אף אחד אחר. לעומתו זה שמחזיק מעצמו זנב האריות רגיל להרגיש שאינו מוביל, ולא חייבים לו כבוד, וממילא אין לו שום בעיה להקדים שלום, בלי שום מחשבה של גאווה קטנה.

ושאלה אחרונה שראיתי לשאול על דברי התנא: מדוע בחר התנא דוקא בחיות אלו ולא בחר בחיות אחרות?

הדבר בא ללמדנו שצריך לקבוע בנפשנו את תכונותיו של האריה, שנכיר בכוחות שלנו ונרכז את כל הכוחות הללו לעבודת ה', וגם נחשיב עצמנו כזנבות לעומת גדולי ישראל, נדע להיכנע בפני הצדיקים, כך נזכה לקבל מהם ונהיה בבחינת "זנב לאריות שבחבורה". מצד שני, בשום פנים ואופן אסור לנו לנהוג במנהג הערמומיות של השועל ע"י חיפוש של "חכמות", אלא ננהג בתמימות ובאמונה.

ועוד כתוב בזוהר הקדוש [פרשת תרומה קמז, ב]: "זנב ארי - ארי וראש שועל - שועל". כלומר, הזנב של האריה סוף סוף הוא חלק מהאריה, אז גם אם אתה זנב, אבל אתה שייך לאריה. לעומת זאת ראש לשועלים זה אולי ראש אך הוא שייך לשועלים.

יהי רצון שהקב"ה יתן לנו את הכח לדבוק בצדיקים ובחכמי ישראל, ועל ידי כך נזכה להתעלות ולהגיע אל השלמות הראויה לנו.

תרבות ימינו - להוציא את האדם מן העולם

ניסים טושינסקי

במציאות בה אנו חיים שולטים בנו כוחות רבים שמכתיבים לנו איך החיים שלנו צריכים להראות. מה צריכות להיות השאיפות שלנו בחיים, איזה מטרות צריכות לעמוד מול עיננו ומה מבחינתנו נחשב להצלחה בחיים.

הכוחות השולטים בנו הם חברתיים ותקשורתיים, וההשפעה שלהם עלינו היא עצומה. אנחנו מוקפים סביבנו בכלי תקשורת ובחברה שמקטלגת הצלחה בצורה חדה וברורה: **כסף, כבוד ומעמד**. כמובן שמעטים האנשים שעומדים בקריטריונים וכל השאר נשארים עם המרמור.

כלי העבודה שלהם נוגעים בנקודות מכריעות בנפש האדם שדוחפות את כולם להסכים עם ההנחה שזוהי באמת הצלחה בחיים. הנקודות המכריעות האלה הם סיפוק התאוות.

הטלביזיה מלאה בתוכניות שמראות לנו בתים מפוארים של אנשים מפורסמים, ובתיהם מאובזרים בכל טוב, בריכות שחיה, שולחנות סנוקר, בתי קולנוע, מכוניות יוקרה וכמובן ה"עזר שכנגדו" העוסקת מן הסתם בתחום הדוגמנות. בכל מקום שכף רגלו דורכת הוא מקבל כבוד מלכים, ואלפי מעריצים מלווים אותו וחרדים לכל התפתחות בחייו.

כמובן גם העיתונים לסוגיהם לא מחסירים מאיתנו מידע, וב"רוב טובם" מפרסמים לנו בכל שנה את ה"מצעד" של עשירי תבל עם חשבונות בנק שנראים כמו תקציב של מדינה.

ולנו נשאר רק לקנא.

כמובן שלתורה יש מה להגיד על תפיסת עולם זו.

המשנה באבות [פרק ד משנה כא] אומרת: **"הקנאה והתאוה והכבוד - מוציאים את האדם מן העולם"**. לפי דברי המשנה, אדם החי על פי תפיסת עולם זו לא משנה באיזה צד של המתרס הוא נמצא בין בצד "המצליחים" ובין בצד "המקנאים", בכל מקרה הוא יוצא מופסד.

מצד אחד "המצליחים" אינם שבעים מכבוד ותאוות, כמו שכתב בעל הפלא יועץ: **"כי הרודף אחר הכבוד, כל ימיו מכאובים, שכל מעיניו וחפצו ורצונו שיכבדוהו, והוא יגע להעשיר ומרבה בהוצאות מענין הכבוד, ואם באיזה פעם לא יכבדוהו או יעשו לו דבר, שלפי דעתו אינו לפי כבודו או שהוא זלזול בכבודו, בשרו עליו יכאב, ואם יוכל, יעשה קטטה ומריבה, ואש להבת המחלקת עולה עד לב השמים. וכל המחלקות שבעולם אינם אלא מחמת הגאווה, שרוצה לעלות בגאותו שחקים, וסובר כי לו נאה ולו יאה הכבוד, ושדברו לא ישוב ריקם, ולמי שמזלזל בכבודו ואינו שומע בקול דברו, נוקם ונוטר כנחש, וכל רעה שיוכל לעשות עמו עושה, ואם לא יוכל לעשות לו דבר, על כל פנים מתרעם עליו ושונא את אחיו בלבבו, ושנאתו שמורה נצח, יראה וכעס שניו יחרק ונמס על אשר לא יוכל עשות דבר, עד אשר ירד אבל ביגון שאולה"**.

מהצד השני עומדים "המקנאים", והם חיים את כל חייהם בהרגשה של פספוס וחוסר סיפוק, כמו שכתב בעל האורחות צדיקים: **"המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד ושכלו מתחסר, ומרוב קנאה הטמונה בקרבו, אין לבו פנוי ללמד ולהתפלל בכוונה ולעשות מעשים טובים**. כל אדם מוצא טעם ערב במאכלו, חוץ מן המקנא, שאינו טועם טעם טוב במאכלו עד שתסור הטובה מחברו. לכל שנאה יש תקווה שאם ישנא חברו עבור שגזל

ממנו, תסור השנאה כשישיב לו אותו דבר. כן כל שנאה התלויה בדבר, אחר שיתקן הדבר ההוא תבטל השנאה, חוץ השנאה מחמת הקנאה".

כל בר דעת מבין שמעבר להפסדים בעולם הבא שהאדם יפסיד ע"י חיים על פי תפיסת עולם זו, נוסף על כך ההפסד המידי, והוא כבר כאן בעולם הזה. הפסד של שלוות נפש וחוסר סיפוק מהחיים.

כאשר אנחנו עדיין בישיבה, רמת החשיפה שלנו למדיה ולחברה החיה עפ"י תפיסת עולם זו היא נמוכה יחסית, וממילא ההשפעה שלה עלינו מועטת או לפחות מוגבלת. תקופת "בין הזמנים" זורקת אותנו חזרה אל תוך העולם הזה לתקופה לא מבוטלת של חודש, והרבה יכול לדלוף פנימה ולהשפיע עלינו.

נשתדל כל אחד להעמיד את מאמר חז"ל זה מול עינינו בתקופה זאת, ובעזרת ה' נשתדל להתחמק מהשקר בתקופת "בין הזמנים", ולחזור חזרה לישיבה בדעה צלולה וברורה.

”אם אין אני לי מי”

ארי מימון

”הוא (הלל) היה אומר, אם אין אני לי, מי לי. וכשאני לעצמי, מה אני. ואם לא עכשיו, אימתי”.

[אבות פרק א משנה יד]

”אם אין אני לי, מי לי”

מכאן הכול מתחיל. חשיפת האני כתוצאה מהלחימה ביצר הרע. תיקונו של האדם אינו תלוי אלא בו עצמו ובמאמצים שהוא עושה לחשיפת ה”אני” שלו.

האדם בוחר בעצמו איך ייראו חייו, ואיך יפעל כתוצאה מהשפעת הסביבה עליו. על פי גודל התמודדותו ועל פי בחירותיו בעולם הזה, אם לילך בדרך האמת או לנסות לחשוב שהוא יכול לברוח ממנה, ”עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך” [אבות פרק ב משנה ד].

כאשר לאדם יש התמודדות בלחימה עם היצר הרע, האדם קרוב מאוד להפסיד במלחמה זו, שהרי הוא מאש ואנו בשר ודם, לכן על האדם לפנות לקדוש ברוך הוא בתפילה, לפנות לאנשים חכמים לשמוע הדרכה מהצדיק, על מנת לצאת מהפלוטר, או בלשון המסילת ישרים לצאת מ”גן המבוכה” ואלו דבריו [פרק ג]: ”הא, למה זה דומה? לגן - המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומערבים - כלם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם, ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו

מִמֶּנָּה, וְאִמָּנָם הַהוֹלֵךְ בֵּין הַשְּׂבִילִים, הוּא לֹא יוּכַל לְרֹאוֹת וְלִדְעַת כָּלֵל אִם הוּא בְּשִׁבִיל הָאֱמִתִּי אוֹ בְּכוֹזָב, כִּי כָּלֵם שְׁוִים וְאִין הַפְּרֵשׁ בִּינֵיהֶם לְעֵין הַרְוָאָה אוֹתָם, אִם לֹא שִׁידַע הַדֶּרֶךְ בְּבִקְיֹאוֹת וּטְבִיעוֹת עֵין שְׁכָבֵר נִכְנָס בָּם וְהִגִּיעַ אֶל הַתְּכָלִית, שֶׁהוּא הָאֲכֻסְדָּרָה. וְהִנֵּה הָעוֹמֵד כְּבָר עַל הָאֲכֻסְדָּרָה הוּא רוֹאֶה כָּל הַדֶּרְכִים לְפָנָיו וּמִבְּחִין בֵּין הָאֱמִתִּים וְהַכּוֹזְבִים, וְהוּא יְכוּל לְהִזְהִיר אֶת הַהוֹלְכִים בָּם, לֹמֵר, "זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ!" וְהִנֵּה מִי שִׁירְצָה לְהִאֲמִין לוֹ - יִגִּיעַ לְמִקּוֹם הַמֵּיָעֵד, וּמִי שֶׁלֹּא יִרְצָה לְהִאֲמִין וְיִרְצָה לְלַכֵּת אַחַר עֵינָיו - וְדֹאֵי שֶׁיִּשְׁאָר אוֹבֵד וְלֹא יִגִּיעַ אֵלָיו. כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה, מִי שֶׁעָדִין לֹא מָשַׁל בְּיָצְרוֹ, הוּא בְּתוֹךְ הַשְּׂבִילִים - לֹא יוּכַל לְהִבְחִין בִּינֵיהֶם, אֶךְ הַמוֹשְׁלִים בְּיָצְרָם, שְׁכָבֵר הִגִּיעוּ אֶל הָאֲכֻסְדָּרָה וּכְבָר יָצְאוּ מִן הַשְּׂבִילִים וְרֹאוּ כָּל הַדֶּרְכִים לְעֵינֵיהֶם בְּבִרְוֹר, הֵם יְכוּלִים לְיַעֵץ לְמִי שִׁירְצָה לְשִׁמְעַ, וְאֵלֵיהֶם צְרִיכִים אָנוּ לְהִאֲמִין".

הָאָדָם צָרִיךְ אֶת הָאִישׁ הַחֲכָם שֶׁכָּבֵר יֵצֵא מִהַמְּבוּךְ וְיודַע אֶת הָאֱמֶת, וְהוּא זֶה שִׁידְרִיךְ אוֹתוֹ אֶל הָאֱמֶת כְּדֵי לְסַלֵּק מִמֶּנּוּ אֶת דְּמִיוֹנוֹת הַשֶּׁקֶר שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּאשֶׁר אִישׁ הָאֱמֶת מְדַרִיךְ אֶת הָאָדָם הָאָדָם מְגַלֵּה אֶת עֲצָמוֹ וְלֹא שָׁקוּעַ בַּהֶבֶל.

כֹּאשֶׁר הָאָדָם נִכְנַע לִיצֵר הָרַע וּמִתְפַתֵּחַ, הוּא נִכְשֵׁל וְהוֹפֵךְ לַעֲזוֹ פָּנִים, שֶׁדָּרְכוּ סְלוּלָה לְגִיחֵינוֹם. הָרִי עַל מִנֵּת לַפְצוֹת עַל הַכִּישְׁלוֹנוֹת הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוּחַ הָעֲזוֹת כְּלָפִי פָּנִים, כְּלָפִי יֵצֵר הַטוֹב שֶׁמִּיִּסֵּר אוֹתוֹ לְטוֹבָה. אוֹלָם בְּתוֹךְ תּוֹכוֹ יֵשׁ בוֹ בּוֹשֵׁת פָּנִים, כְּלָפִי חוֹץ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוּחַ שֶׁל הָעֲזוֹת, אוֹלָם הוּא יודַע אֶת מְקוֹמוֹ הָאֱמִיתִי וּמִכֵּאֵן הוּא בּוֹשׂ פָּנִים.

"וּכְשֶׁאֲנִי לְעֲצָמִי, מָה אֲנִי"

הַשֵּׁלֶב הַבֵּא אַחֲרֵי שֶׁהָאָדָם מִתְמוֹדֵד וְדוֹאֵג לְהַשְׁלֵמְתוֹ, הוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ מִעֲצָמוֹ עַל הַזּוֹלָת לְטוֹבָה וּלְקִרְבָּם אֶל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, בְּבַחֲיִנַת "אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה". הַהִטְבָּה הַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר שֶׁאָדָם יְכוּל לְהַעֲנִיק לְזוֹלָת

היא להתקרב אל האמת. למשל מצוות "ואהבת לרעך כמוך", מתוך האהבה שהאדם נותן יוכל הזולת להיפתח ולראות את האמת, ולא לפתח התנגדות אליה, שלמעשה הן הדמיונות שהיצר הרע נותן לאדם להרחיקו. או למשל מצוות "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תישא עליו חטא". התוכחה לאדם אם היא נעשית באהבה ובאמיתיות תשפיע על הזולת לטובה ותוביל לתיקון הפרט והכלל. לכן תיקון העולם הוא רק שלב ב' לאחר שהאדם תיקן כבר את עצמו, כי אם הוא לא תיקן את עצמו הוא לא יכול להבין את צרכי הזולת על מנת להטיב לו באמת, לכן כתוב "ואהבת לרעך כמוך", הכול מתחיל בך - ב"כמוך", ואח"כ עובר ל"רעך".

"וְאִם לֹא עֲכָשְׂיוּ, אִימְתִי"

השלב השלישי. אחד מפיתויי היצר הרע הוא "נפתור את זה אחר כך", לא להתמודד כרגע. ע"פ תפיסה זו האדם נכנס להתמודדות גדולה יותר עם המפלצת שנוצרה. הרב גרשון שליט"א אמר שה"לא לנסות" זה הכישלון הגדול ביותר, זה התאוה של היצר הרע שהאדם לא ינסה בכלל. היצר הרע הוא בכוח המדמה, ולאחר הכישלון שבו האדם לא ניסה כלל להתמודד, אז ינסה היצר הרע לתקוף ולדמיין דמיונות על ההצלחה שבאמת יכלה להיות. לכן האדם צריך ברגע ההתמודדות ביצר לנצחו ולא להתמהמה. בדיוק כמו במלחמה, ברגע שהאויב תוקף צריך לצאת להילחם בו ולא להתמהמה כלל, אחרת האויב מגיע עד לארמון ועלול להחריב אותו לא עלינו. כשהאדם אינו מתמודד ישנו צד נוסף של "אם לא עכשיו אימתי", שבו האדם עסוק בהארכת הדרך להגיע אל המעלה הבאה שבאמת האדם שואף אליה ותכליתו להגיע אליה. בסופו של דבר כל הנחלים זורמים לים ואת רצון ה' נעשה בין כך ובין כך, אז עדיף ללכת ישר מלכתחילה ולהתמודד.

יהי רצון שיזכה אותנו הקב"ה בכוחות להמשיך ולהתמודד, ושנזכור תמיד שאם אין אני לי מי לי.

אתה אולי מלך, אבל אתה לא בן אדם

מאור בן סעדון

”רַבִּי אֹמֵר, אֵיזוֹהֵי דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם, כֹּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ
וְתִפְאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם”.

[אבות פרק ב משנה א]

אפתח במשל אשר ישקף לנו מסר חשוב לחיי היומיום.

היה פעם אבא שלא היה מרוצה מהבן שלו. לא משנה מה הבן שלו עשה או לא עשה, האבא אף פעם לא היה מרוצה ממנו, הוא תמיד היה מתלונן, מניף את ידו בביטול ואומר לו: "אתה לא בן אדם, אתה, ממך לא יצא שום דבר". וזה לא שהבן לא השתדל, הוא התאמץ, שתף את הרצפות, תלה את הכביסה, ניכש את העשבים בגינה, כיסח את הדשא, ותיקן את החלון השבור, אבל זה לא עזר לו, האבא אף פעם לא היה מרוצה, "אתה לא בן אדם", הוא אמר (טוב הבנו כבר, אך כמה שזה מעצבן במאמר תארו לעצמכם איך זה מעצבן במציאות לשמוע שוב ושוב כאלה "שבחים"). שנים חלפו, והילד גדל והתבגר. הוא עדיין התגורר בבית הוריו, והאבא עדיין לא היה מרוצה ממנו. יום אחד הבחור שלנו החליט שזהו, זה מספיק לו, אם אף פעם לא מרוצים ממנו וממה שהוא עושה הגיע הזמן שהוא ייקח את החבילות ויצא לעשות עם עצמו משהו בעולם הגדול.

הוא ארז כמה דברים, לקח את כספי החסכונות שלו, נפרד מאמו, ויצא לדרך ארוכה אל העיר הגדולה והרחוקה. כשהגיע לעיר הגדולה אחרי כמה ימים ארוכים של הליכה, הוא התפלא לראות המוני אנשים מתגודדים מחוץ לעיר ומתבוננים על השמים בסקרנות. "על מה כולם מסתכלים?"

שאל הבחור. הם הצביעו על הבז שהתעופף בשמים וסיפרו לו שהמלך מת, ועל פי המסורת הם שיחררו את הבז, והאיש שהבז ינחת על ראשו הוא יהיה המלך. "ולא משנה מיהו? ולא משנה בן כמה הוא?" התפלא הבחור. "לא משנה בכלל. חוק זה חוק. הבז נוחת עליך ואתה המלך עד יום מותך" (בטח זו העיר הסמוכה לחלם). הרים הבחור את ראשו בסקרנות ועקב אחרי הבז שהסתובב במעגלים גדולים וחיפש היכן להניח את רגליו. הוא ראה את הבז מתקרב, ולרגע הוא נעלם מעיניו, הוא הסתובב לחפש אותו, וראה את המעגל שנוצר סביבו, ההמונים הביטו עליו, האורח הצעיר, והצביעו על כובעו, "יחי המלך", הם שאגו והצביעו עליו, רק אז הוא הבין שהבז נחת על כובעו הגדול.

בבת אחת הוא הפך מסתם בחור שלא מרוצים ממנו למלך על כל המדינה שהכל סרים למשמעתו. רחצו אותו סיפרו אותו, הלבישו אותו בבגדי מלוכה, ולימדו אותו להתנהג כמו מלך. שרים נכנסו ויצאו ולימדו אותו את כל מה שצריך לדעת כדי לנהל את המדינה. הסבירו לו את סמכויותיו, ולימדו אותו לאכול עם ארבעה מזלגות ושלושה סכינים (יעני סטייל), ולשתות בארבע כוסות, אחת ליין לבן, אחת ליין אדום, עוד אחת למים, והרביעית לשמפניה. הם לימדו אותו את כל גינוני המלכות, את דרגות השרים, מעמד היועצים, כללי החצר, ומבואות הארמון. לא היה מאושר ממנו.

אבל לפני כל משימה אחרת, הייתה לו רק בקשה אחת משריו: "לכו והביאו לכאן את אבא שלי!", הוא מסר להם את הכתובת והעיר, וביקש שיביאו אותו לארמון במהירות האפשרית. "אני חייב לראות אותו בהקדם", אמר. האב הגיע לארמון, הוא נכנס לאולם קבלת הפנים וקד קידה עמוקה ממרחק. המלך ישב על כיסאו הגבוה כשהכתר על ראשו וגלימתו המפוארת עוטפת את גופו. האב שראיתו הייתה מטושטשת לא היה מסוגל להבחין

שזה הבן שלו. - "אתה מכיר אותי?" שאל המלך. - "בוודאי", אמר האב וקד קידה עמוקה, "אתה הוא המלך!". - "אני הבן שלך!" אמר המלך, "זה שאף פעם לא היית מרוצה ממנו. זה שכל הזמן אמרת לו שהוא לא בן אדם. הנה תראה אני המלך". התבונן האב במלך, ואז עיקם את פרצופו ואמר, "ככה לעזוב את אבא שלך בלי להגיד שלום... אתה אולי מלך, אבל אתה לא בן אדם".

אפשר ללמוד הרבה דברים מהסיפור המגוחך הזה, אבל משפט הסיום שלו ראוי לתשומת הלב שלנו. אתה יכול להיות מלך, אתה יכול להיות עשיר, חכם, מוצלח, אבל השאלה האמיתית שאתה צריך לשאול את עצמך "האם אני בן אדם?", או יותר נכון "איזה אדם אני?"

אדם יכול להיות טוב ויכול להיות רע, הוא יכול להיות אמיתי ויכול גם להיות שקרן, הוא מסוגל לבחור בדרך שבה ילך, האם יהיה ישר והגון מתחשב ואכפתי, או אנוכי, יהיר, מתנשא ומתעלם. זה לא משנה מה אתה עושה, זה לא משנה איזה תפקיד אתה נושא, מה שבאמת חשוב זה "איזה בן אדם אתה", איך אתה נוהג עם הסובבים אותך, איך אתה מתייחס לאנשים שסביבך.

לזה התכוון רבי יהודה הנשיא במסכת אבות באומרו: **"איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם"**.

יהי רצון שנזכה לצאת לחופשת בין הזמנים מחוזקים בדרך ה' ובצדקת דרכו. ושה"אני" שבכל אחד מאיתנו יצא, יפרח וישגשג בכל דרך ה' בה נבחר ללכת, אמן.

תחליט, עבודה או תורה?

דוד אהרון ציוני

”שְׁמַאי אוֹמֵר, עֲשֵׂה תוֹרַתְךָ קְבֵעַ, אָמֹר מְעַט וְעֲשֵׂה הַרְבֵּה, וְהוּי מְקַבֵּל אֶת
כָּל הָאָדָם בְּסֵבֶר פְּנִים יְפוֹת”.

[אבות פרק א משנה טו]

המשפט הזה ששמאי אומר עשוי להיות מאוד לא מובן, ויכול להרתיע לא מעט אנשים שלא יכולים או מסוגלים ללמוד תורה כל היום. אנשים יכולים לטעות ולחשוב שפירוש המשפט הזה הוא שחייבים ללמוד כל היום או רוב היום תורה, ואם אדם לא מגיע למדרגה זו כיוון שהוא צריך לעבוד לפרנסת משפחתו אז הוא לא תלמיד חכם או חלילה מזלזל בלימוד תורה. הרבה אנשים חושבים כך אך המחשבה הזאת מוטעית, מלבד מה שהיא גם לא מועילה אלא רק מדכאה אתנפשו של האדם ומונעת ממנו לעשות גם את המעט שודאי היה מסוגל לעשות.

באמת ששמאי לא בא ללמד אותנו את עצם חיוב לימוד תורה, או כמה צריך אדם ללמוד ביום, אלא שהוא רוצה לומר לנו שמה שקובע הוא איך האדם מתייחס לתורה שהוא לומד. למשל שכיר יום שעובד כמעט בכל שעות היום כדי להאכיל ולפרנס את משפחתו, ויוצא מזה שהוא יוצא ידי חובת לימוד תורה במינימום האפשרי. אדם כזה עשוי להיות מיואש מאוד מעצמו מכך שהוא חייב לעבוד רוב היום ואין לו זמן נורמאלי ללימוד תורה. על מציאות שכזו בא שמאי הזקן ואומר ”עשה תורתך קבוע” בא וראה כמה גדול כח הדעת, שע”י מחשבה והתייחסות נכונה ללימוד התורה יכול אדם לקבוע את מהותו הרוחנית, ולשנות בכך את כל אישיותו.

אותו אדם שעובד לפרנסתו מזריחת החמה ועד לשקיעתה ומקדיש זמן מועט ללימוד תורה (אגב עפ"י עצת חכמים הוא חייב לנהוג כך), אותו אדם יכול להיות בן תורה אמיתי ומושרש. הוא יכול להיות חקלאי, אינסטלאטור צבעי, או כל מה שהוא רוצה, זה לא משנה כלל. אין העניין של לימוד התורה תלוי רק בכמות הזמן שהוא לומד, אלא זה תלוי בעיקר בהחלטה מה היחס אל התורה הקדושה, וכמה תהיה ההשפעה של לימוד התורה על נפשו. אם הוא מעריך את התורה ומבין שהיא היסוד לכל ההוויה שלו, אז אפילו אם לומד שעה אחת ביום, השעה הזאת היא המעמיד של כל מה שיש לו, היא מעצבת לו את החיים, שעה כזאת יכולה לפרנס לאדם את כל יומו, אישיותו, משפחתו וכל מה שיש לו.

אחרי המילים "עשה תורתך קבע" ממשיך שמאי ואומר "אמור מעט ועשה הרבה". העצה לזה: אמור מעט, אמור שרצונך ללמוד מעט ולא הרבה, ועל ידי זה ירף ממך היצר, ואח"כ תעשה הרבה. נלמד מזה שגם אם אתה לומד מעט כי בכל שאר היום אתה מחויב לעבוד, מעט היום הזה שאתה לומד בו יכול להפוך להרבה מאוד.

את הלשון "קבע" אנחנו יכולים לפרש באופן נוסף: התורה תקבע את אורחות חייך בבחינת "בכל דרכיך דעהו". בכל שאלה ובעיה שאנחנו מתלבטים בה התורה תנחה אותנו ותכוון אותנו.

יהי רצון שרובנו נזכה ללמוד תורה ברוב היום ואפילו כולו, וגם מי שלא יזכה ויעבוד רוב היום, יבין ע"י מאמר זה שאפילו שעה של לימוד תורה יכולה להעניק לאדם עוצמה ענקית של יראת שמים ודרך חיים. במיוחד שאנחנו עומדים לפני יציאה לבין הזמנים חשוב מאוד שנזכור שעדיפה החשיבות שאנחנו נותנים ללימוד תורה יותר מהכמות שאנחנו לומדים.

חופשה מהנה!

היום קצר, למה אתה ישן?

יוסי זילברמן

”רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, הַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרַבָּה, וְהַפּוֹעָלִים עֲצֵלִים, וְהַשְּׂכָר הַרְבֵּה, וּבַעַל הַבַּיִת דוֹחֵק”.

[אבות פרק ב משנה טו]

היום קצר:

הנמלה, כמו כל חסרי החוליות, אינה חיה אלא שישה חודשים. ופעם בדקו במחילה שלה ומצאו 300 כור חיטים, כמות עצומה, וכל מאכלה בימי חלדה גרגיר חיטה וחצי, אם כן למה היא טורחת כל הזמן? מעולם לא תראה אותה יושבת ונחה (זה כי היא לא באה לשלוחה) אלא תמיד היא בפעולה, רצה הלוך ושוב. פעם פנו אל נמלה (כמובן ע"י מתורגמן בכיר הבקי בשפה הנמלוגית) ושאלו אותה "למה לך לאסוף ולצבור כל כך הרבה אם את לא נהנית מכל זה?". הנמלה השיבה שהיא לא דואגת רק לעצמה, אלא גם לאחרים בדור הזה ואולי אפילו בדורות הבאים. בקיצור, חריצותה של הנמלה לא באה כדי לספק את צרכיה האישיים, אלא רוב פעולותיה נתונות לסייע לאחרים.

המשנה אומרת לנו שמטרת האדם בעולם היא להשקיע את זמנו בלימוד תורה ועשיית מצוות כדי שיכול להגשים את יעודו בעולם ולקבל שכר לעתיד לבוא. במקום זה האדם מבזבז את זמנו וכוחו בשעות נוספות בעבודה ובצבירת ממון שלא יועיל לו לאחר שימות.

חז"ל הוסיפו נדבך נוסף והדגישו כי ימי חיינו בעולם הזה מוגבלים וצריכים לזכור ש"היום קצר". כך נשתדל יותר לנצל אותו לדברים מועילים.

והמלאכה מרובה:

משל למלך שהיה לו בור עמוק לאין סוף, אמר לבן ביתו "שכור פועלים ומלא את הבור". אותו אחד שכר פועלים, מי שהיה טיפש היה הולך ומביט בבור ואומר "אימתי אני ממלא אותו?", ומי שהיה פיקח היה אומר "מה אכפת לי? שכיר יום אני, שמח אני שמצאתי לי מלאכה".

כך הקב"ה אומר לו לאדם מה אכפת לך, שכיר יום אתה. עשה את עבודת יומך, ואל תתייאש מריבוי העבודה.

בימינו מתבטלים מתורה כי חושבים לעצמם שיש להם יותר מדי ללמוד ולהשלים וכמה שהם לא ינסו הם לא יצליחו ללמוד מספיק. להם אומר הקב"ה תתייחסו אל עצמכם כשכירי יום ותעשו כל יום את היומית שלכם ואל תדאגו על מה שלא תספיקו.

והפועלים עצלים:

האדם לפעמים מהפך לו את היוצרות, לדברים שבקדושה כמו תורה מצוות ומעשים טובים הוא עצל וכבד, ואילו לדבר עבירה הוא קל כצבי וגיבור כארי. תפקידו של האדם בעולמו להפך את היוצרות: במצוות ומעשים טובים צריך להיות קל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי, ואילו לעבירות הוא צריך להיות עצל וכבד (עדיף נכה).

הבן איש חי זצוק"ל המשיל זאת לסוחר אחד שקבע לאחר התפילה זמן ללימוד תורה לפני שהולך לעסקיו. פעם אחת בא סוחר אחד לביתו לסוחר

עימו. אמרה לו אשת הסוחר שבעלה עסוק כעת ואי אפשר להפריע לו. אמר לה הסוחר שרוצה לקנות מבעלה הרבה סחורה אבל זמנו דחוק ולא הסכימה לקרוא לבעלה. כשבא הסוחר לביתו ספרה לו אשתו מה שהיה והוא אמר לה שפעם הבאה תבוא לקרוא לו. למחרת באו "החברים הטובים", חוליה 4 של מס הכנסה. שאלו את האישה היכן בעלך, מיד רצה לקרוא לו. בא וחשכו עיניו לראות אותם. לאחר שהלכו אמר לאשתו אוי פתיה, החלפת היוצרות כשהיית באמת צריכה לקרוא לי לא באת, עכשיו כשלא היית צריכה לקרוא לי, קראת לי? והנמשל ברור ומובן. רק צריך לזכור שבמשל העשיר טעה בדבר אחד. כשהוא עסק בתורה לא היה צריך לקרוא לו, כי אם היה יודע להעריך את התורה שלמד אז, ואם היה יודע כמה ברכה לעסקיו טמונה באותה שעה של תורה, לא היה מחליף אותה בעד כל הון שבעולם, אבל נעזוב זה בצד.

והשכר הרבה:

ידוע שכל מה שאדם מקבל בעולם הזה "בני חיי מזונני" וכדו' הכל זה בבחינת תנאי שירות, שבאמצעותם הוא עובד את הקב"ה. כמו שלבעל אומנות מסויימת יש כלי אומנותו שבלעדיהם אינו יכול לעבוד. אולם בעולם הזה אין שיעור ומידה לשכרה של כל מצווה שאדם עושה. כמו שפירשה הגמרא "למען יאריכון ימיכם" - ליום שכולו ארוך, לחיי העולם הבא. ולכן אין בעולם הזה יכולת לשלם שכר על המצוות ("שכר מצוות בהאי עלמא ליכא"), מפני שאי אפשר לשלם שכר גשמי בשביל דבר רוחני. אין אפשרות לשלם שכר של מצווה הכי קטנה בעולם הזה. משל למה הדבר דומה? לילד שנותנים לו צ'יק של מליון דולר בשביל ללכת ולקנות סוכרייה אחת. וכי יש עודף לדבר כזה?! אפילו בבנק ישראל אין.

ובעל הבית דוחק:

הקב"ה עשה את היום קצר במטרה לתת את מירב השכר על העבודה בחינת ביומו תיתן שכרו. והדחיקה שהוא דוחק באה כדי למהר את נתינת השכר. לכן אנו מחוייבים לעשות רצונו ולא להסתפק במועט, כי זוהי פגיעה בבעל הבית שהוא חפץ לתת כמה שיותר. הקב"ה טוב, שנאמר [תהילים קמה] "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו", ומדרך הטוב להטיב. מקום ההטבה הוא העולם הבא, שהוא יום שכולו ארוך, והדרך להגיע לעולם הבא היא דרך העולם הזה - עולם העשייה. לכן עשה אותו קצר לתת את ההטבה בהקדם, ואנו צריכים בעולם הזה להכשיר עצמינו להיות כלי ראוי לקבלת ההטבה. וזה כל האדם.

יהי רצון שנזכה להכשיר את עצמינו בימי חיינו, ולא נרדס במשמרת.

למי קוראים חכם?

רון מלכה

”בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט) מכל מלמדי השפילתי פי עדותיך שיחה”.

[אבות פרק ד משנה א]

פירש רבנו עובדיה מברטנורא: ”הלומד מכל אדם ואע”פ שהוא קטן ממנו, כיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתייחר ולהתפאר בה”.

מדוע אומר התנא את דבריו בלשון שאלה ותשובה? והרי אפשר לומר אותם הדברים ללא שאלה כלל, כגון ”הלומד מכל אדם הוא חכם” או ”חכם זהו מי שלומד מכל אדם”.

אלא בן זומא ידע שהגדרה של חכם מוטעית אצל חלק לא מבוטל מהציבור, והביא משנה זו בכדי להוציא את הטעות מליבם. לכן שאל את השאלה וכדי שכל אחד ינסה את כוחו ואת מזלו בנתינת תשובה משלו, ולבסוף ניווכח שלא ענינו תשובה נכונה. לכל חד יש תפיסה אישית בנוגע להגדרה של חכם, ולכן היה חשוב לנפץ מיתוסים אלו, ורק אח”כ יהיה מקום נרחב לקבל את ההגדרה המדוייקת והנכונה.

אם נעשה היום משאל עם ונשאל ”מי נחשב חכם?” נקבל לא מעט תשובות שמגדירות חכם לפי כמות הידע שלו, מספר התארים וההכשרות שרכש ובעיקר מה שינחה את התשובות יהיה דבר אחד, החכם לא נזקק לאף

אחד, ויודע הכל מעצמו. אין לו צורך להתייעץ או ללמוד מאחרים. אחד כזה הוא ודאי החכם האמיתי.

בן זומא ידע מה דעת ההמון לגבי הגדרת אדם חכם, לכן אומר לנו שלא נחשוב שהגדרות אלו נכונות. אלא "איזהו חכם? הלומד מכל אדם". מי שאינו שואל אין זה מחכמה יתרה אלא מגאווה בזויה.

אך לכאורה המשנה תמוהה? ענוה לחוד וחכמה לחוד! למה הגדרת החכם מקבלת הגדרה הקשורה לעולם המידות? לפי התשובה היתה צריכה המשנה לשאול "איזהו העניו" ולא "איזהו החכם".

מה שבטוח הוא שכן זומא לא התבלבל. הוא יודע מה הוא אומר ובעזרת ה' נשתדל לבאר מהו החכם האמיתי.

רבנו עובדיה מברטנורא מבאר שהחכם יודע ללמוד מכל אדם. הוא מוכן ללמוד מכל גורם, ולא נותן לגאווה שלו למנוע ממנו להחכים. זאת אומרת שהחכם האמיתי מבין שאם מטרתו להוסיף חכמה אז אני אלמד מכל מקור אפשרי, בין אם הוא קטן ממני, ובטח אם הוא גדול ממני. לעומת זאת, מי שרוצה להתיימר ולהיקרות חכם וכל מטרתו היא שיינשאו אותו מעל כולם בגלל חוכמתו, אין הוא מעוניין ללמוד מאף אחד כי זה יפגע בשם שלו ויציג אותו כנחות מהם, ובסופו של דבר חכמתו תיפגע מכך. כך בכל אופן הוא חושב.

בואו ונלמד מאחד מגדולי התנאים, רבי עקיבא, שכידוע היה עם הארץ גמור עד גיל 40, ובגיל מבוגר התחיל ללמוד בתלמוד תורה יחד עם ילדים קטנים. תארו לעצמיכם בכיתה א' יושב אדם בן ארבעים ולומד א' אוהל ב' זה בית ג' זה גמל גדול. אם רבי עקיבא היה מקפיד על כבודו ולא היה מוכן

להתבזות בשביל להחכים איזו מכה זו היתה יכולה להיות עבור כלל ישראל. היינו מפסידים את עמוד האש ההולך לפני המחנה. אך בזכות הענווה של רבי עקיבא זכינו לגדול התנאים, קדוש עליון, שהעמיד אלפי תלמידים והאיר את העולם בחכמתו.

כמו כן, מוצאים אנו את מידת הענווה גם ברבי, וכפי שנאמר עליו בסוף מסכת סוטה "משמת רבי, בטלה ענוה ויראת חטא". מעין זאת מופיע גם במסכת מכות "דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן". רבי מלמד אותנו שהתנאי לחכמה הוא להיות תלמיד. וכמו שאנו רואים שגדולי ישראל מכונים "תלמידי חכמים", כי אי אפשר לקבל את התואר חכם ללא התואר תלמיד. זו עסקת חבילה. דווקא הוא זכה לסדר את המשנה ושזכות הרבים תהיה תלויה בו לנצח, כי לולא חיבור זה היינו כאבודים בחשכת הגלות.

למדנו שכדי להיות חכם צריך להיות תלמיד, ומידת החכמה נמדדת לא לפי כמות הידע אלא לפי הענווה המנחה אותך בלימוד.

יהי רצון שנזכה להיות ענווים באמת, לפתוח ליבנו לכל אדם וללמוד מכל אדם. ועל ידי זה שנזכה להיות תלמידים נזכה בעזרת ה' להיות חכמים.

עולם הזה או עולם הבא, מה עדיף?

שי שרון

"רַבִּי יַעֲקֹב אֹמֵר... יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה".

[אבות פרק ד משנה טז-יז]

קורת רוח זה כמו שאתה עומד מחוץ למאפייה (למשל מאפיית נוימן בעילום שם), ואתה רעב כמו אחרי צום, והנה אתה מריח את כל המאכלים. ואפילו הנאה כזו, שהיא אינה הנאה עצמית וישירה אלא דוגמא חלשה להנאה שתהיה, כמו שההנאה של הריח מהמאפייה היא רק רמז עמום לטעם של המאפה ולא משקפת את ההנאה עצמה באופן ישיר.

בגלל שקשה לתפוס את המושגים נתחיל במשל של הגאון מווילנא: יהודי בשם ר' זלמן שומע בת קול יוצאת מן השמים ואומרת "ר' זלמן שליט"א... עונה ר' זלמן "מה?" עונים לו: "ר' זלמן, בורא עולם קורא לך!!!". "לי?!" שואל ר' זלמן. אומרים לו "כן ר' זלמן, הקב"ה רוצה לתת לך מתנה". שואל מיודענו "איזו מתנה?" והתשובה לא איחרה לבוא "כל העולם הזה שלך! אתה תהיה הנשיא של כל העולם כולו, וזה אומר שמהיום חי צומח דומם מדברו כל מה שנמצא על פני האדמה הכל שלך, שמש ירח וכוכבים, אתה בעל הבית שכל הדברים האלה". זה אומר שכל מה שר' זלמן יאמר לנו אנחנו חייבים לעשות, כל הנשיאים וראשי הממשלות חייבים להקשיב, כל המכוניות והמטוסים, כל צה"ל, מד"א, המשטרה, מגב, הכל שלו.

תעצור רגע ותחשוב שזה אתה בעל הבית של העולם עם הרבה שפע והרבה ישועות. איזה כיף, אתה יכול לעשות מה שבא לך, איך שבא לך, מתי שבא לך. תענוג שאי אפשר לתאר.

נמשיך במשל, בורא עולם פונה שוב לר' זלמן והפעם הוא נותן לו עוד מתנה, גם את העולם הבא. שני עולמות בידיים שלך זה תענוג שאי אפשר לתאר.

אבל למעשה אנחנו לא באמת יודעים מה זה התענוגות של העולם הזה. כולנו מלאים דאגות וצרות. אפילו כשאנחנו נהנים ממה שהו, אנחנו עדיין עם הדאגות והצרות מהייסורים שיש לנו (בגוף, בנפש, בממון ובמשפחה). אז עדיין לא טעמנו את תענוגות העולם הזה, אז ברור שלא שייך אצלנו שום אחיזה והבנה לגבי הנאות העולם הבא. אין לנו אפילו למה לדמות את זה.

אז למרות שרגע אחד של קורת רוח בעולם הבא שווה הרבה יותר מכל חיי העולם הזה, הרי שמדובר רק בהנאות הגשמיות של העולם הזה, אך אם נתייחס למעלותיו של העולם הזה מבחינת ניצול הזמן לדברים הרוחניים ומבחינת היכולת הבלעדית לאסוף כאן מצוות ומעשים טובים, הרי שרגע אחד כזה שווה יותר מכל חיי העולם הבא, ולא רק מהקורת רוח של העולם הבא, אלא מכל ההנאות העצמיות של העולם הבא.

על מה מדובר כשאומרים "שעה אחת של תשובה ומעשים טובים"? לא בשמים היא, אלא מדובר על ענייה של אמן אחד, על ברכה אחת, על שמירת העיניים פעם אחת, ורגע אחד כזה שווה יותר מכל חיי העולם הבא. לא יאומן כי יסופר! אף פעם לא חשבנו על זה כך באופן מעשי.

תראו איזה **אושר ועושר** יש לנו. אמנם אין לנו את כל תענוגי העולם הזה וגם לא את של העולם הבא, אבל יש לנו מצוות ששוות יותר משניהם יחד.

יש משנה שאומרת "רבי חנניה בן עקשיה אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

נשאלת השאלה אם הוא מרבה כל כך הרבה מצוות אז אפשר להכשל הרבה יותר. אם היה נותן רק 2-3 מצוות היה הכל זורם, ואפשר לקיימן בלי בעיה. לכאורה עם כל כך הרבה מצוות זה כבר יוצר בעיה. אז מה בכל זאת ההגיון להרבות תורה ומצוות?

הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל הציע פירוש נפלא. כל האנשים נועלים נעליים בבוקר, ובכל מקרה היו עושים זאת. והנה רק כדי לזכות את ישראל יצרו מזה מצוה. אם תנעל קודם נעל ימין ותקשור קודם את נעל שמאל יש לך מצוה. על מה מדובר כאן? על פעולה שממילא היית עושה אותה, והנה הלבישו לך על הפעולה הסתמית הזו מצוה, ואתה יוצא נשכר ללא שום תוספת עמל. וכך עוד כל מיני מצוות שאנו עושים גם ככה. אם היו לנו רק מעט מצוות כמו תפילין וקריאת שמע, הרבה יהודים לא היו זוכים לקיים, מי שיש לו בעיות מעיים לא יכול להניח תפילין, מי שקם בשעה מאוחרת פספס קריאת שמע. יוצא אם כן שהרבה היו מפסידים את המצוות. אבל הקדוש ברוך הוא רצה לזכות את ישראל ורצה שכל יהודי יקיים מצוות, ולכן פיזר את התורה והמצוות בכל דבר, בכל זמן ובכל מקום, בין בדברים שהגוף צריך באופן טבעי, ובין בדברים שבקדושה, שאינם לגוף אלא רק לנשמה.

יהי רצון שנזכה להתענג ולשמוח באמת במצוות שבורא עולם נתן לנו. ונזכה לכל השמחה שבעולם בזכות רבנו נח נחמ נחמן מאומן.

העבודה שבפנים

שמואל לנדסמן

חכמה, כוח, עושר וכבוד אלו הם ארבעת היסודות שכל אדם רוצה להיות בנוי מהם. מקובל לחשוב שאם תלמד מהפרופסור הכי טוב תהיה חכם. אם תתאמן הרבה תהיה חזק. אם תעבוד קשה או תעלים מס תהיה עשיר. ואם תשיג כמה דברים גדולים בחיים כמו איזה פרס נובל לשלום תקבל כבוד.

במסכת אבות [פרק ד משנה א] בא התנא בן זומא ומגדיר מחדש לא רק איך להשיג את ארבעת הדברים האלה אלא בעיקר את משמעותם. ושלא תבינו לא נכון, בן זומא הוא לא סתם איזה פראייר עם כמה תובנות על החיים. הוא היה אחד מהארבעה שנכנסו לפרדס (כינוי למעשה מרכבה וחכמת הנסתר, שרק מעטים זכו להגיע למדרגה זו). הוא גם היה מגדולי הדרשנים, עד כדי כך שנאמר עליו "משמת בן זומא בטלו הדרשנים". גם חכם גדול היה, ויש אפילו סגולה "הרואה בחלום את בן זומא יצפה לחכמה". לא יודע איך מזהים את בן זומא בחלום, אבל בכל זאת...

בקיצור, גלשנו קצת מהנושא, "בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם". אנחנו רגילים לחשוב שאדם חכם הוא אחד שכבר יודע, ואין לו מה ללמוד יותר, ובטח שאין לו מה ללמוד ממי שיודע פחות ממנו. הרי גם אם רק קראת איזה ספר בפסיכולוגיה (כמובן בחדר לבד עם הדלת נעולה שלא יראו) הרי שנעשית חכם כזה גדול בעיני עצמך, שאם מישהו יגיד לך משהו בנושא אתה מיד תגיד מה הוא מבין בזה, הוא סתם מבלבל תימות. אבל בא בן זומא ואומר לך שחכם הוא אדם שמבחינתו לכל אחד יש משהו ללמד אותו. אם תרד מהסוס ותבין שכולנו יצירי כפיו של הקדוש ברוך הוא, אז

תהיה מוכן לקבל מכל אדם, כמובן דברים לשם שמים, ואז תזכה להקרא חכם. וואללא שווה.

"איזהו גיבור הכובש את יצרו". המילה גיבור היא מלשון להתגבר. גם במובן הכי נמוך של המילה, גיבור זה לא סתם אדם עם כוח פיזי, אלא אדם שמתגבר על הפחד או הקושי שלו ועושה מעשה. לכן כאן במשנה גיבור אמיתי הוא אדם שמתגבר על היצר והתאוות שלו ועושה את רצון השם. כי התאוה זה האויב שהכי קשה להתגבר עליו, והמטרה היא המטרה הכי נעלה להתגבר בשבילה.

"איזהו עשיר השמח בחלקו". ידוע מהשעורים של הרב גרשון שליט"א שאושר הוא לא דבר שתלוי בסביבה אלא באדם עצמו. אבל כאן בא בן זומא ומחדש שגם עושר הוא דבר שלא תלוי בכמה ארגזים של כסף יש לך בבית או בכמה מטילי זהב שדדת מהבנק הפדראלי, אלא באדם עצמו. ונסביר את הדברים, אדם שיש לו כסף תמיד יחפש איך להרוויח עוד כסף. רואים את זה במוחש. אנשים מיליארדרים, שלכאורה כבר יש להם הכל, וגם אם ינסו לא יצליחו לבזבז את כל הכסף במשך שלוש דורות. עדיין תראה אותם סוגרים עוד ועוד עסקאות, ותמיד ינסו להגדיל את ההון שלהם. כמו שאמרו חז"ל "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו". אבל אם אדם תמיד שמח במה שיש לו, ויודע שכל מה שקיבל ומה שלא קיבל זה מאת ה' וכמובן ה' רוצה רק בטובתו אז הוא עשיר, כי יש לו כל מה שהוא צריך.

"איזהו מכובד המכבד את הבריות". בעיקרון, מי שזכה בשלושת המידות הקודמות חכמה, גבורה ועושר כבר הוא אדם נכבד בעיני אלוקים ואדם. אבל יש עוד דרך לזכות לכבוד, ויותר מזה, הוא יהיה ראוי לכבוד. דרך זו נראית הפוכה ממה שמקובל, אבל היא דרך האמת. ברגע שאדם מכבד את הבריות, הבריות מכבדות אותו. ברגע שאדם מבין שכולם ביריותיו של

הקב"ה, ולכל אחד מגיע כבוד כמו שלי מגיע, אז יהיה לך קל יותר לכבד אחרים. וטבע האדם הוא שמי שמכבד אותו אוטומטית הוא מכבד אותו חזרה. לדוגמא, אדם מפורסם שמתנהג בסנוביות אומרים שהוא זבל וכו' (הם גם צודקים אבל זה לא הנושא שלנו), אבל אם הוא יורד אל העם ומכבד גם את האדם הפשוט אז מעריכים אותו ואומרים שהוא "מה זה גבר".

מכל הדרך הארוכה שעברנו מאז נכתבה הכותרת למאמר הזה נמצאנו למדים שאם אדם רוצה להשיג את ארבעת המעלות חכמה, גבורה, עושר וכבוד הוא צריך לעבוד על המידות שלו ולהבין שמעלות אלו באות ממאמץ פנימי ולא חייוני. שנחיה ונזכה.

מאמר זה נכתב לעילוי נשמות משה בן דב ופסי גיטל בת משה. ת.נ.צ.ב.ה.

עֲנוּוֹה וּכּוּחַם שֶׁל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל

יוֹסֵף חַיִּים כַּץ

”מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מְסִינַי, וּמִסְרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מְסֻרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תִלְמִידִים הַרְבֵּה, וְעָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה”.

[אבות פרק א משנה א]

הפתיחה של מסכת אבות לא נשכחת מפינו. כולם יודעים כי במשנה הראשונה של המסכת מפורטת שלשלת מסירת התורה מדור לדור. תחילת הכל בקבלת התורה בסיני ע"י משה רבינו מהימנא.

וידועה השאלה על דקדוק הלשון "משה קיבל תורה מסיני..." שהרי לא סיני נתן למשה את התורה, סיני היה רק ההר שעליו ניתנה התורה, ואת התורה משה קיבל מהקב"ה. לפיכך היה ראוי להיות כתוב "משה קיבל תורה בסיני".

עונים המפרשים שבכוונה כתבו כך כדי להגיד לך שמשה רבנו היה עניו כמו הר סיני, שהיה ההר הכי קטן מבין ההרים, ודוקא עליו בחר הקב"ה ליתן את התורה בגלל שלא התפאר ולא טען שהוא ראוי שיתנו עליו תורה. כך כל אדם שרוצה לקבל תורה צריך שיהיה עניו וינמך עצמו, שהרי התורה נמשלה למים, ומים כידוע יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך גם האדם צריך להנמך את עצמו כדי לקבל תורה.

ועוד שמתחילה משה רבנו לא ראה את עצמו כמתאים להוריד את התורה, שהרי הקב"ה הוא הדמות הכי חשובה ומכובדת בעולם. כמו כן התורה שהיא הדבר הכי חשוב ומכובד בעולם, וגם מצד העם שמקבל את התורה, ישראל הם העם הכי חשוב ומכובד בעולם. ממילא נראה שצריך להוריד את התורה ע"י אישיות חשובה ומכובדת. משה רבנו לא ראה את עצמו ראוי לקבל את התורה, אלא שאמר לעצמו כי כמו שהקב"ה בחר לתת את התורה על ההר הכי נמוך והכי קטן כך גם אני יכול להיות ראוי למרות שאני קטן, ולא ידע שהוא נבחר לא למרות שהוא קטן אלא דוקא בגלל שהוא מקטין את עצמו, עד שהתורה הכתיבה עליו כי הוא עניו מכל אדם אשר על פני האדמה.

"ומסרה ליהושע" - בתחילה כתוב משה קיבל תורה וכו', וכאן שינה וכתב ומסרה ליהושע ויש לתהות מדוע שינה, שהיה לו לכתוב משה קיבל תורה, ויהושע קיבל ממשה וכן הלאה, או ה' מסר תורה למשה ומסרה ליהושע.

אלא דבר מבהיל יש כאן שבאמת רק לגבי משה שייך לומר שקיבל תורה מהקב"ה, אבל מכאן ואילך מסרו את התורה מדור לדור, כי מסירה זה לשון נתינה מוחלטת, כמו שמצינו במסכת בבא קמא שאדם שמוסר את בהמתו לחברו סרים ממנו כל דיני השמירה, מכיוון שמסירה זה דבר מוחלט. לגבי קבלת תורת משה לא שייך לומר מסירה אלא רק נתינה כי לא קיבל את כל התורה כולה באופן מוחלט. במילים אחרות: כל זמן שהיה משה בחיים היה מדבר עם ה' פנים אל פנים, וכל שאלה וכל בעיה שהיתה לעם ישראל באיזה דבר הלכה היה מיד שואל את הקב"ה, וה' היה עונה לו. זאת אומרת שהתורה לא בידי לגמרי. אבל מכאן ואילך, משעה שנפטר משה ומסר את התורה ליהושע, ומכאן ואילך היו מעבירים את מכלול התורה, ולא מחדשים יסוד שלא היה בעבר. כל מה שהסנהדרין היו פוסקים או חידושים גדולי ישראל בכל הזמנים היה מכח התורה הקדושה,

וכל מה שפסקו היה הקב"ה מסכים על ידם, ואפילו משנה את סדרי הטבע ע"פ פסקי ההלכה שלהם.

ומסופר על חתנו של ר' חיים מצאנז שהגיע אליו מקרה של אשה שלקחו את בעלה לצבא של הגויים באחת ממלחמות העולם. והיא נשארה עגונה כי אי אפשר לדעת מה יקרה איתו ואם בכלל יחזור אי פעם. בחלוף הימים נודע שהצבא הולך לערוך מצעד כלשהו והחיילים יעברו באותה העיר. אמרו חכמי אותה עיר נכין גט בזריזות, וכשאותו החייל יעבור נחתים אותו על הגט, וכך נתיר את האשה, ואכן כך היה. אלא שאחר שכבר חתם הסתפקו חכמי אותה עיר אם הגט באמת כשר, שהרי נעשה בזריזות ואולי שכחו דברים ולא עשו אותו כמו שצריך. ובתוך כך גם הגיעה שמועה על כך שהבעל נהרג במלחמה ולא ידעו מה לעשות. שלחו את השאלה לחתנו של ר' חיים מצ'אנז והוא התחיל לחקור ולראות איך אפשר להכשיר את הגט. אמרו לרב שגם הגיעה שמועה שאותו אדם נהרג בשדה הקרב, וכדאי שיחקור בכיוון הזה וכך יתיר את האשה. ענה להם שאם הוא יחקור בכיוון הזה ובאמת יפסוק שלפי רוב הסיכויים הבעל מת ויתיר את האשה אז גם אם הבעל לא מת והצליח להינצל אז ברגע שהוא יפסוק הבעל ימות!!

ועוד מסופר על אדם שבא ל"חתם סופר" עם בעיה בריאותית, ושאל את הרב מה לעשות. אמר לו הרב שהוא צריך לעלות לארץ ישראל. שאל אותו האיש: "למה?", מה הקשר?" אמר לו הרב: "המקרה הרפואי שלך, לו היה בבהמה היה נתון במחלוקת בין מרן והרמ"א אם הוא טריפה, ולדעת הרמ"א הבהמה טריפה. לכן כשתסע לארץ ישראל תרויח כי המרא דאתרא זה מרן וכולם שם פוסקים על פיו, וממילא פסקו של מרן יקבע מציאות שהמקרה שלך אינו טריפה ותוכל להמשיך לחיות (חז"ל גילו לנו שטריפה אינה יכולה לחיות יותר משנה).

ובגמרא מובא שאשה שטבע בעלה במים שאין להם סוף לא מתירים אותה מעגינותה, מכיוון שיכול להיות שעלה מצד אחר ולא ראו אותו, ולמרות שזו סברא דחוקה, בכל זאת אין ודאות מוחלטת שמת ואי אפשר להתיר את אשתו. ואמרו, שאם באמת היו חכמים קובעים שאדם שטבע במים שאין להם סוף דינו כמי שמת, אז באמת לא היה יכול להנצל כי כך חכמים קבעו!!!

וזהו ומסרה ליהושע! כשהתורה נמסרת כולה מדור לדור, יש כח ביד חכמי הדור לקבוע את המציאות בעולם. אשריהם ואשרי חלקם, ואשרינו שזכינו להיות חלק מהעם הנשגב הזה.

האם מותר ללמוד מקטנים?

יוסי בן משה

השאלה האם מותר ללמוד מקטנים הינה יסודית בעולם היהדות. וצריך לשאול האם התורה שייכת לכולם? והאם מכל אדם אפשר לספוג וללמוד רבדים חדשים בתורה? או שמא מקובל יהיה ללמוד את התורה רק מהגדולים מאתנו, שאלו הם הרבנים ותלמידי החכמים כאילו התורה הייתה "לחברי מועדון בלבד", ורק להם הזכות והיכולת להעביר לנו את עומקיה של התורה בדרכם שלהם, שדעה זו היא וודאי מקובלת על פי רוב. ובכן, התייחסות מפורשת לשאלה ניתן למצוא במסכת אבות [ד,כו]:

"הלומד מן הקטנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו".

ר' יוסי בן יהודה משווה אדם הלומד מן הקטנים לאדם שאוכל ענבים שעדיין לא הבשילו ושיניו הופכות לקהות כתוצאה מכך. בספר "חסדי אבות" מובא שהפשר להשוואה הוא מעצם חוסר הניסיון והבשלות של הקטן. אותו קטן - מתוקף היותו צעיר לימים - לא עבר עדיין ניסיונות קשים ומרים בעולם. דבר זה יבוא לידי ביטוי בהתנהגותו הגאוותנית ועזותו ("קטן עליי", "אני הכי חכם" וכו'). לכן דעתו עדיין לא מיושבת, וכך גם הטעם שייצא מהלימוד יהיה חמוץ ומר, כמו ה"יין שיוצא מגתו" שעדיין לא עברו עליו מספר הימים הנדרש לסיום תהליך יצירת היין, וטעמו כטעם החומץ, ואף גרוע מכך.

באותה משנה ממשיך ר' יוסי ואומר **"הלומד מן הזקנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן"**. אדם שכבר מילא את עצמו בתורה ועבר ניסיונות בחיים ואף עמד בהם הוא זה שהגיע לבשלות הראויה כדי

ללמד אחרים. ללמוד מאדם כזה טעמו של הלימוד יהיה מתוק לחיך כיין בשל, ויכנס לתוך נשמתו בנעימות וברכות. כך יוכל להתחזק ולעלות על דרך הישר.

אם כן הדבר, איך נסביר את המשנה שנמצאת ממש באותו פרק (ד,א) "איזהו חכם הלומד מכל אדם"? ולא זו בלבד, אלא שדוד המלך ע"ה, שחכמתו הייתה אדירה, אמר בתהילים "מכל מלמדי השכלתי, כי עדותיך שיחה לי". מפסוק זה לומדים שהחכמה האמיתית היא נטולת כל גאווה והסתכלות על איך אראה בעיני האחר אלא חתירה אמיתית להבין את הדברים בשורשם - "כי עדותיך שיחה לי" - קדושת השם היא זו שהדריכה אותי, ואפילו אם זה ללמוד מהקטן שבקטנים, רק אז מגיעים לחכמה עצומה ובלתי מוגבלת.

וכדי להדגיש את השאלה, מובא במסכת אבות (ד, כז) "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, יש קנקן חדש המלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו". במשנה זו משווים את גילו של האדם לקנקן של יין. אל תסתכל בגילו של האדם העומד מולך אלא בפנימיותו. יש אדם צעיר בשנים, אך חכמתו גדולה כמו של אדם זקן (כמו יין ישן שמשתבח עם השנים). ויש אדם זקן בשנים, שנראה מבחוץ כמו יין ישן וטוב, אך בפנימיותו חלל ריק, ואפילו פחות הוא מילד קטן.

מכאן מבינים לכאורה שאין כלל חשיבות לגילו של האדם. אז איך נוכל להסביר את הפרדוקס שנובע מהמקורות שלנו? מחד, "אל תסתכל בקנקן" שמלמד אותנו שאין חשיבות לגיל, ומאידך גיסא, "הלומד מן הקטנים דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו", שזו אזהרה מפורשת להימנע מלימוד מקטנים. מוכרחים לומר שיש פיתרון משביע רצון.

לאחר התבוננות עמוקה במקורות נבין שאין כאן כל מחלוקת. עלינו לעשות הפרדה מוחלטת בין אדם שבא ללמוד את עיקר תורתו אצל רבו שהוא מורה דרכו לחיים, ואז מוכרח שיהיה בעל ניסיון ובעל ידיעות רבות בתורה שהוא בבחינת "הלומד מן הזקנים", לבין אדם שלומד מאחרים מצד למידה לחיים להעשיר את ידיעותיו וזה לא כעיקר דרך הלימוד אלא מחיי היום-יום. במקרה הזה אין כל בעיה ללמוד גם מהקטנים, ואף ראוי שיעשה כן, שהוא בבחינת "מכל מלמדי השכלתי" כדברי דוד המלך.

חשוב לציין, יכול להיות רב שצעיר מתלמידיו, אך כבר ספג ניסיון ובשלות בחיים, ולא תהיה כל בעיה עם הדבר, ואף מחויבים תלמידיו לקום לכבודו. במשנתנו הכוונה האמיתית של "הלומד מן הקטנים" היא לא כזאת, אלא מדובר באדם צעיר מאוד וחסר ניסיון וממנו ראוי שיתרחק. אך אם מוכרחים לשהות במחיצתו של זה יש לדון כל אדם וגם אותו לכף זכות, ולבקש ולחפש את מעט הטוב שיש בכל אדם. ואפילו אם היה רשע גמור מוכרח שיש בו איזה מעט טוב. הלא הוא בריאה של אלוקים ששם אינו רשע. ר' נחמן מלמד אותנו שעל ידי התבוננות בטוב שבו אתה מעלה אותו מכף חובה לכף זכות שהוא בבחינת "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת". עד כדי כך.

עשה לך רב

רון ארביב

”יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרֹחֵיהָ אֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רַב, וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר, וְהָיִי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת... רַבֵּן גְּמְלִיאֵל הָיָה אֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רַב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, וְאַל תִּרְבֶּה לַעֲשׂוֹר אֲמִדוֹת”.

[אבות פרק א משנה ו ומשנה טז]

פעמיים באותו פרק מוזכר אותו ענין של ”עשה לך רב”. חב”ה, זה לא צחוק. צריך לברר מה קורה כאן. אם כתבו את זה במשנה סימן שזה חשוב, ואם חזרו על זה פעמיים סימן שזה חשוב מאוד.

אמנם הרמב”ם בפירוש המשניות שלו כתב לתרץ את הכפילות בכך שמדובר על שני סוגי רבנים, רב ללימוד ורב לפסיקת ההלכה, ורואים זאת לפי ההקשר השונה המופיע בכל משנה. במשנה הראשונה רואים בבירור שמדובר על לימוד, שכן מוזכר גם החבר, ולעומת זאת במשנה השניה הוזכר ”והסתלק מן הספק”, שזה ודאי מושך יותר לכיוון של רב מורה הוראות שפוסק לך את ההלכה ומוציא אותך מן הספק.

נפתח את מאמרנו הקטלני בשאלה מרכזית ויסודית: מהי המשמעות של ”עשה לך רב”?

לפי המשנה כל אדם חייב לעשות לעצמו רב, כיוון שאדם צריך ללמוד ממנו תורה, משניות והלכות, וגם כדי שיסיר מן האדם כל מיני ספקות וינחה את האדם בדרך הטובה והישרה.

וכעת נחזק את השאלה: אם יש אדם שזכה להיות בעצמו תלמיד חכם, וכבר הוא יודע תורה והלכות והולך בדרך הישר, האם גם הוא צריך לעשות לעצמו רב?

התשובה היא בוודאי שכן!!! כשיש אדם גדול בתורה שעושה לעצמו רב זה מראה כמה הוא באמת גדול וכמה הוא עניו. למרות שהוא חכם וגדול הוא מסוגל לקבל על עצמו אדם גדול ממנו, שמייעץ לו ועוזר לו ולומד ממנו כאילו הוא אדם פשוט. למרות שלצערנו יש אנשים אומרים לעצמם שהם לא צריכים ללמוד מאף אחד והם מספיק חכמים כדי ללמד את עצמם. למותר לציין כי כל מי שעושה כך "לא עלתה בידו" (אל תזלזלו, סוף שיעור ד' כבייני"ש עושה את זה). כל אדם חייב ללמוד תורה, ואם יש לו שאלות או בעיות ברמה פשוטה ברור שהוא יוכל לפתור אותן בעצמו ע"י דפדוף בזכרון התורני שלו (בתקוה שהוא זכר למלא אותו) (בשביל מה נתנו לך חמש שנים, יא אחי). אך יש מעבר לזה. זו הנהגה מצוינת ללכת לרב גדול וללכת בעקבותיו. יש דברים שמעבר להשגתנו, ואף יותר מכך צריך את הניתוח של הרב שהוא נקי מנגיעות, והוא יכול לכוון אותי אל הדרך הישרה עבורי. את ההוכחה לכך למדנו מאבותינו גדולי ישראל כמו דוד המלך ובנו שלמה. דוד המלך ע"ה, רגל רביעית במרכבה, ולמרות כל גדלותו וכבודו כמלך ענק עשה לעצמו רב (מפיבושת). כך גם נהג בנו המלך שלמה, שעשה לעצמו רב (שמעי בן גרא), ומסופר בגמרא שכל זמן שרבו של שלמה (שמעי בו גרא) היה חי לא חטא שלמה. ממעשה זה לומד ר' חייא את החשיבות לגור בסמיכות לרב שקיבלת על עצמך, כי ההשפעה של הרב אינה רק במישרים אלא גם משנה את כל האווירה סביבך לטובה.

יש סיפור יפה שיכול להמחיש לנו כיצד נהגו אנשים באופן הזה: מסופר על רב שהשיא זוג צעיר. לאחר זמן לא רב באה האישה אל הרב נכנסה לחדרו וישבה בשתיקה. הרב ניסה לדובב אותה וניסה להבין באמת מה פשר

הביקור שלה. ניסה כמה פעמים עד שהצליח. האישה פתחה את פיה וסיפרה שבאמת אין לה סיבה מיוחדת או איזו בעיה שבגללה היא באה אל הרב. אז שאל אותה הרב: "בתי למה באת אליי בכל זאת?" האישה ענתה לו: "באמת ככה זכור לה מבית אמא שמידי פעם הייתה אומרת למשפחתה שהיא הולכת לרב, וגם אני רוצה ללכת בדרכי אמי ולעשות כמותה (אחד הרבנים בשלוחה אמר שברור מאיזו עדה היתה האשה, אך לא נפרט את שמו ולא את שם העדה). כמוכן הרב הסביר לה שנכון שאמא שלה היתה באה אליו מידי פעם, אבל בכל פעם שהיא היתה באה היה לה איזושהי בעיה מיוחדת או שהייתה צריכה להתייעץ או לקבל הדרכה מסוימת.

באמת עשה איתנו הקב"ה חסד שנתן לנו תורת אמת, וכל מה שעובר עלינו בחיים עם כל הבעיות שלנו אפשר למצוא פתרונות בתורה אם בפירוש ואם ברמז. הדרך פתוחה לכל אדם לבוא לרב ולקבל הדרכה נאמנה ועצה ישרה על-פי התורה. אחרי שאדם באמת נוהג ככה האדם נהיה רגוע ללא התלבטויות והתחבטויות כשדרך התורה לפניו.

ממש חיים דבש. בשיעורים אתה מקבל הדרכה כללית לחיים, ובשיחות אישיות אתה מקבל את ההדרכה הפרטית עבורך, עם המורכבות והמיוחדות ששייכות רק לך.

יהי רצון שבאמת כל אחד מאיתנו יקבל על עצמו רב מסוים שהוא מתחבר אליו וילך לפי עצתו והדרכתיו.

חסוך ידך מגזלה עודד חניה

כסף כסף כסף!

כולם נכספים לכסף, ועל אחת כמה וכמה בעולם חומרי ובעל תאוות כלליות. על פי התפיסה החומרית הכסף הוא אחד מה מהיסודות עליהם עומד העולם על פי התפיסה החומרית, וגם היהדות מכירה במציאות זו עד שידוע כי הכסף מצוי ברשימת שלושת התאוות הגדולות ביותר. זה שאדם צובר הון ע"י עבודתו זה דבר אחד, אך זה שאדם רוצה להוסיף לו ממון בגזל מחברו - זה דבר אחר לגמרי. אז לא נדון כאן בכל עניני הכסף, אלא בחומרת איסור גזל בלבד.

הגמרא [בבא קמא קיט, א] מציינת: "אמר רבי יוחנן: **כל הגוזל את חברו שוה פרוטה - כאילו נוטל נשמתו ממנו**, שנאמר כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח". והוסיפו רבותינו במדרש [תנחומא פרשת אחרי מות סימן יב]: "ישעיה אמר שוחט השור מכה איש (ישעיה סו) **מי שהוא גונב שורו של חברו ושוחטו כאלו לבעליו הוא שוחט**".

נשאלת השאלה, מדוע חז"ל החמירו כל כך בענין עד שהחשיבו את הגנב כאילו שחט את הבעלים? עם כל הכבוד לאיסור, אך עדיין הוא רק גזל!

ההסבר הפשוט הוא שאנו לא מבינים עד כמה השור היה חשוב לבעליו. בעל השור היה משתמש בשור ונהנה ממנו, ועליו ביסס את פרנסתו, והנה לאחר שגנבו ושחטו את השור זה נחשב שכאילו הרגו את בעל הבית, כי אין לו ממה להתפרנס. כשהרגו את השור פחתה יכולתו של בעל הבית באופן

משמעותי, והוא נחשב כאילו למת, מכאן למדים אנו עד כמה צריך להיזהר בעניין הגזילה.

גם למסכת אבות, בה אנו עוסקים בחוברת זאת, יש מה לומר בענין: "רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרְךָ חֵבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ. וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלִמּוּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יִרְשָׁה לְךָ. וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם" [אבות פרק ב משנה יב].

ננסה לעבור על פרטי הדברים שלמדנו מרבי יוסי.

"יהי ממון חברך חביב עליך כשלך" - כמו שאתה שומר על הדברים שלך שמירה הדוקה ואדוקה, כך גם תשמור על הרכוש של חבר שלך. חביבות זאת אינה במשמעות שתחבב את ממון חברך ותרצה לאמץ אותו לעצמך, אלא דאג לחברך שלא יאבד את ממונו כמו שהיית דואג לעצמך שלא תאבד את ממונך.

"והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך" - תחזק את עצמך תמיד בלימוד מידות שוב ושוב, וגם אם אביך או סבך היו תלמידי חכמים, אל תגיד גם אני תלמיד חכם ואני לא צריך ללמוד, אלא אדרבה, אתה צריך ללמוד כמה שיותר חזק את התורה, כי התורה לא עוברת בירושה, ובכל דור, כל אחד צריך לקנות אותה מחדש לעצמו. אין קיצורי דרך או קומבינות בתורה. למדת - ידעת. לא למדת - נותרו רק חלומות.

"וכל מעשיך יהיו לשם שמים" - בכל הדברים שאתה מתעסק בהם, כולל אכילה ושתייה, צריך אתה לכוון שזה לא יהיה לצורך גופך אלא לכוון אך ורק לשם שמים, בכדי לקיים את רצון הבורא. למשל, כשאדם אוכל יכוון שעושה זאת כדי שיהיה לו כח כדי לעבוד את ה', וכן על זה הדרך.

דבר נוסף לגבי ממון חברך זה שצריך האדם להיזהר גם בממונו של הגוי, להזהר שלא להזיק לו ושלא לגזול אותו, כמו שאמרו חז"ל בתנא דבי אליהו [פרק כו] "לא נתנה התורה אלא על מנת לקדש את שמו הגדול, שנאמר: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, מכאן אמרו חכמים ירחיק אדם עצמו מן הגזל מישראל ומהגוי ואפילו מכל אדם שגם נמצא בשוק וברחוב, שהגונב לגוי סופו שגונב מישראל, והגוזל מגוי סופו שיגזול מישראל, ונשבע לגוי סופו שנשבע לישראל, מכחש לגוי סופו שמכחש לישראל, שופך דמים לגוי סופו ששופך דמים לישראל, ולא נתנה תורה על מנת כן אלא כדי לקדש שמו הגדול". ועוד אמרו [תוספתא ב"ק י, טו]: "הגוזל את הגוי חייב להחזיר לגוי. חמור גזל הגוי מגזל ישראל, הגוזל את הגוי ונשבע ומת חייב להחזיר מפני חילול השם".

ונסיים בסיפור, מעשה בבלוריא הגיורת שביקשה מרבן גמליאל שיתרץ לה את הסתירה שיש בין שני מקראות בתורה, שמצד אחד כתוב: "אשר לא ישא פנים", ומצד שני כתוב: "ישא ה' פניו אליך ויתן לך שלום", כיצד מיישבים סתירה זו? אמר לה ר' יוסי הכהן: אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שנושה בחברו מנה וקבע לו זמן לפירעון לפני המלך ונשבע לו בחיי המלך שיפרע את חובו והגיע הזמן ולא פרע, כשבא לפייס את המלך על שנשבע בשמו ולא קיים את השבועה, אמר לו המלך: עלבוני מחול לך, אך לך ופייס את חברך, כך גם יתורצו שני הפסוקים, כי מה שנאמר "ישא ה' פניו אליך" זה נאמר בעבירות שבין אדם למקום (לה' יתברך), ומה שנאמר "אשר לא ישא פנים", זה מדובר על עבירות שבין אדם לחברו, שהקב"ה לא נושא לו פנים עד שילך ויפייס את חברו.

למדנו מדברי ר' יוסי במשנה לעיל, שיש לאדם להיזהר בממון חברו כמו שהוא נזהר בממונו, ובעניין זה מסופר בגמרא על מר זוטרא החסיד ששהה באכסניה בדרך, ונגנב לבעל הבית כוס עשוי כסף. הוא ניסה לחפש את הגנב

אך לא מצאו, ראה תלמיד אחד שרחץ את ידיו וניגבם בבגדו של חברו, אמר בלבו, כנראה שזהו הגנב מאחר שלא אכפת לו מממון חברו, והוא אינו חס על חברו, מה עשה? כפת אותו עד שהודה לה שאכן הוא זה שגנב את כוס הכסף.

הידעת? כל הגוזל - תפילתו לא נשמעת ארבעים יום, אז קחו לתשומת לבכם!

ובאופן חיובי, אם ראית מכשיר חשמלי דולק באחד החדרים, אנא עשה טובה וכבה אותו, לך זו השקעה קטנה ולחברך זו טובה גדולה.

יהי רצון שבעזרת ה' נזכה לבניין בית המקדש במהרה בימינו, והמוכרים של הקורבנות לא יגנבו אותנו...

ענווה

אביהו גרינפלד

”וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענווה, שהיא מדה טובה מכל המדות...”.

כך כתוב באגרת הרמב”ן המפורסמת.

ויש לשאול, מדוע מידת הענווה היא המידה הטובה מכל המדות? מה כל כך מיוחד במידה זו שעושה אותה למלכת המידות? והאם היא באמת משפיעה כל כך על האדם, וכפי שכותב הרמב”ן בהמשך דבריו: ”וכאשר תתנהג במידת הענווה, אז תשרה עליך רוח שכינה... וכבוד וחיים וחיי עולם הבא...”.

ננסה בכמה שורות להבין מדוע מידת הענווה כל כך חשובה.

כל המידות הרעות צומחות מגסות רוח (גאווה). כנגדה ניצבת מידת הענווה בצד החיובי של המידות. מידת הענווה כוללת הכל, והיא מפתח לכל שאר המידות הטובות הנגררות אחריה.

אדם צריך להיות עניו בתורה, ובמעשים טובים, וביראת שמיים עם אביו ואמו ועם רבו ועם אשתו ועם בניו, עם החברים והשכנים, כדי שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה. כי בזמן שאדם עניו בתורה ובמעשים טובים, כולם נותנים לו כבוד ויראים ממנו.

כל המשפיל עצמו, הקב”ה מגביהו, וכל המגביה עצמו, הקב”ה משפילו.

גם אם בן אדם מתחזק ומתקדם בלימוד התורה, היצר לא עוזב אותו ומכניס לו קנאה בחבריו. אם חבריו מתקדמים יותר ממנו היצר יפתה אותו ללכלך עליהם ולזלזל בהם, וגם אם גדול הוא מחבריו, היצר יפתה אותו להתגאות על חבריו, ולהתלהב מהחכמה שלו, ויגיד שיודע דברים למרות שבאמת לא יודע, ושארף אחד לא מבין כמוהו, ומי שיעזי לסתור את דבריו הוא יגיד לו שהוא לא יכול לשמוע שטויות כאלה. לכן אדם חייב את מידת הענווה, ומידה זו תסדר את כל העניינים שלו, ובזכותה יקבל שם טוב, ואהבת כל אדם, ויהיה רגוע, ולא מקנא בחבריו.

ואם נתבונן נבחין שבאמת אין על מה להתגאות. במה יש לאדם להתגאות? אם בכסף - "ה' מוריש ומעשיר", אם בכבוד - הרי לאלוקים הוא שנאמר "והעושר והכבוד מלפניך" ואדם לא יכול להתפאר בכבוד יוצרו. אם מתגאה בחכמה - כבר נאמר "מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקה...". רואים שהכל מהקב"ה ואין לנו משלנו ולא כלום. הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים. לכן אדם צריך להשפיל עצמו, והקב"ה ירוממו ויתן לו את הכבוד שמגיע לו.

שמאי הזקן מלמדנו במסכת אבות [פרק א משנה טו]: "אָמֹר מְעַט וְעֹשֶׂה הַרְבֵּה". חשוב להחדיר במוח תמיד שכל מה שלמדת עד עכשיו וכל המצוות והמעשים הטובים שעשית - זה מעט, ואם תעשה את הדבר הזה תזכה לעשות הרבה". כך תזדרז תמיד לעשות עוד הרבה מצוות ולימוד תורה ומעשים טובים.

כל מי שמסתיר מהאנשים את מעשיו הטובים, יש לו ברכה, והשכר שלו שאם יש דין בעולם למיתה ולמחלות, הקב"ה מגן על אותו אדם. הענווה כל כך חשובה שמצילה את מי שנוהג בה מכל צרה. הקב"ה מגן בעדו ושומר עליו עד שתעבור הצרה.

אדם שהוא בעיני עצמו כ"אין", שרואה עצמו כלא כלום, שום דין רע לא יכול לשלוט בו, מכיוון שהוא מחזיק מעצמו כלא כלום, אין על מי שיבואו הדינים הרעים.

יש שתי עיניים לאדם, באחת מהם צריך לראות את המעלות והדברים הטובים שבחבריו, ובעין השנייה צריך לראות את החסרונות של עצמו ולתקנם (ח"ו לא להתייאש מהם).

כתוב: "תאוות ענווים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך..." מדוע לא נכתב "תפילת ענווים"?

אלא הדבר בא לומר לך, שאפילו רק המשאלות של הענווים והתאוות שלהם, ה' מייד שומע וממלא רצונם, אפילו כשעדיין לא התפללו על זה. שנזכה כולנו בעזרת ה' לזכות במידת הענווה, ומתוך זה נעלה בתורה ובמעשים טובים, ונעלה גבוה בלי שום גאווה!!!

להגיע מוכנים לטרקלין איתמר מטלון

נתאר לעצמנו אדם שנרשם לתחרות "מר עולם" (היתה אמורה להיות גם תחרות על "מתוק עולם" אך ביטלו אותה מחוסר ענין לציבור). יש לו שנה להתאמן ולפתח את הגוף כדי להתמודד בתחרות.

במקום לעבור קורס תזונה בריא ומהיר אצל שייקה, במקום להתאמן ולקחת חלבונים ותוספי תזונה כדי להתפתח כמו שצריך, הבנאדם מבלה ומשתולל כל היום. יושב, שותה בירות, אוכל ג'אנקפוד, משחק סנוקר (שה' ירחם!!!), בקיצור, כל היום בטן גב.

והנה מגיע לו יום התחרות. הבחור שלנו נכנס לאולם ורואה מסביבו קרנפים, תאמינו או לא, אבל כל אחד ארון קיר עם שרירים של בהמה, והוא נראה כמו דחליל, איך הבנאדם היה מרגיש?

בשיקול דעת מהיר, הוא כנראה יצעק שלוש פעמים "אמא'לה", יתעלף, וכשיתעורר מעלפונו הוא יטוס משם במהירות שיא של פעמיים מהירות הקול. כמובן, אם הוא לא רוצה לשמש כעיסת בשר להכנת קבב אנושי. אבל יותר ברצינות. הרי הוא כל כך יצטער שהוא לא התכונן מספיק לקראת התחרות.

כמו בסיפור כך גם בחיים שלנו. האדם בא לעולם עם מטרה, הקב"ה שהוא תכלית הטוב רוצה להטיב עימנו, וכדי שלא נתבייש מהטובה הוא שם אותנו בעולם הזה כדי שנרוויח את הטובה בעמל שלנו.

אדם שבא לעולם ולא עובד כמו שצריך, ומבזבז את זמנו בשטויות והבלים, ובמקום לקיים מצוות ולעבוד את ה' הוא שורף את הזמן ולא מתקדם, מה יעשה כאשר יגיע לעולם הבא ויראה שלא מחכה לו שם כלום?

ממש כמו המתאמן שלנו, הוא ירגיש בושה והחמצה על כך שלא השתמש נכון בזמן ובהזדמנות שנתנה לו.

רבי יעקב גילה לנו במסכת אבות מהי הדרך בה צריך האדם להתנהג ביחס לעולם הזה: **"רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָעוֹלָם הַזֶּה דוֹמֶה לְפְרוּזְדוֹר בְּפָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. הַתֵּקֵן עֲצָמָךְ בְּפְרוּזְדוֹר, כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס לְטֶרְקֵלִין"** [אבות פרק ד משנה טז].

המדרש [משלי ו] מתאר לנו יפה את העתיד לקרות האחרית הימים כאשר אנשים יתעוררו ויבינו שבזבזו את זמנם: "עתידים הרשעים לומר לפני הקב"ה הניחנו ונעשה תשובה. והקב"ה משיבם, שוטים שבעולם, עולם שהייתם בו דומה לערב שבת ועולם הזה דומה לשבת, **אם אין אדם מכין מערב שבת מה יאכל בשבת?** עולם שהייתם בו דומה ליבשה ועולם הזה דומה לים, אם אין אדם לוקח מהיבשה מה יאכל בים? עולם שהייתם בו דומה לימות החמה, אם אין אדם חורש בימות החמה מה יאכל בימות הגשמים? עולם הזה דומה לטרקלין ועולם שהייתם בו דומה לפרוזדור, אם אין אדם מתקן עצמו בפרוזדור איך יכנס לטרקלין? ועוד היה לכם ללמוד מן הנמלה, 'לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכס', מהו חכמתה? 'תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה'".

ובשפת העם: מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת - יאכל אותה בשבת.

יהי רצון שנוכה ללמוד מהנמלה ולנצל נכון את הזמן שניתן לנו, וכך נגיע בעזרת ה' לטרקלין עמוסים במצוות ומעשים טובים ולא נרגיש כמו דחלילים מחוסרי חלבונים.

הכבוד הזה כבד עלי

דביר חסיד

"בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח), יגיע פפיקי כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב), כי מכבדי אכבד ובזי יקלוי".

[אבות פרק ד משנה א]

בן זומא שואל במשנה כמה שאלות ומשיב עליהם תשובות מפתיעות. אך לכאורה, הראיה אודות המכובד איננה מסוג הראיות האחרות המובאות שם במשנה. כיוון שכל הפסוקים לעניין החכם, הגיבור והעשיר כולם מדברים אודות האדם עצמו, ואילו הפסוק על הכבוד הנו פסוק אודות הקב"ה המכבד את מכבדיו.

ולפני שנבאר את הראיה שמביא הפסוק, נבאר את עניין הכבוד שבו מדברת המשנה. "איזהו מכובד? המכבד את הבריות". מהו עניין הכבוד המדובר כאן?

כבוד, מלשון "כבד" - נחשב ותופס מקום. הכבוד הוא משאלת לבו של כל אדם, כל אחד רוצה מעמד גבוה ומיוחד מעמד השייך רק לו.

זהו עניין הכבוד, והוא מוטבע בנו בבריאתנו. כי הקב"ה ברא כל אחד בכדי לבנות לו מקום, לבנות את נפשו ונשמתו במדור המיוחד רק לו. מהי חובתו

של האדם "בעולמו"? בעשותו מצוות יוצר האדם לעצמו מקום מיוחד, בונה את נפשו ומעצב אותה כדמות ייחודית שאין אחרת כמותה. זו "חובתו של האדם בעולמו". זוהי הסיבה השורשית מדוע מחפש האדם לעצמו מקום משלו בהירארכיה החברתית.

אחד מתלמידי ר' ישראל מסלנט אמר פעם לרבו, "אילו היה לי את מוחו של רבי עקיבא איגר ואת צדקותו של הרבי ר' ישראל הייתי אדם מושלם". ענה לו ר' ישראל, "לקב"ה כבר היה אחד כמו רבי עקיבא איגר, ויש לו כבר אחד כמוני, אבל מה שרוצה הקב"ה ממך, הוא שתעבוד אותו בכישרון שיש לך, ובלב ובתכונות המצויות בכך".

האדם המודע לכך שיש לו מקום משלו, ויש לו ייעוד משלו בלבד, הוא אדם מכובד בעיני עצמו. דהיינו מתייחס לעצמו ולתכונותיו "בכבוד ראש". הוא יודע שאת מה שהוא יכול ליצור, אף אחד לא יעשה זאת טוב כמוהו. כמו שאמר הלל הזקן "אם אין אני לי מי לי". אף אחד לא יכול לעשות מה שאני יכול לעשות בשבילי. מכך מבין האדם שכמו שלו יש מקום וייחוד משלו, כך גם לחבריו יש את מקומם וייחודם בעולם. וכמו שכתוב עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וכל אחד מצביע על הקב"ה הנמצא במרכז ואומר "הנה אלוקינו זה קווינו לו". ומבארים ש"מחול" הוא מעגל, וכאשר נמצאים בצורת עיגול, כל אחד קרוב באותה המידה בדיוק לנקודת האמצע, אבל מזווית שונה. וכך באמת נראית עבודת השם של כל אחד עם תכונותיו ומטלותיו מסוגל להגיע לאותה נקודה של האחרים, אבל מזווית הראייה ומן המקום ששם הוא הוצב.

יוצא מכאן, שרק אדם המודע לכך שיש לו מקום, כבוד עצמי והערכה עצמית, מסוגל להבין שגם לשני יש את אותו הדבר. ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימה, וזהו ה"מכובד המכבד".

אדם עניו מהי תכונתו? הוא מכיר את מקומו, אך מביט למעלה ממנו, ורואה את התכונה הטובה והמקום המיוחד שיש לכל אדם, ולומד להעריך זאת.

מידת הגאווה היא ההפך הגמור. אדם דואג שחברו יהיה עוד יותר חסר תכונות חיוביות וחסר משמעות, כי כבודו ומקומו לדעתו הוא בהיותו פחות שפל מהשני. וכל מטרתו היא להשפיל את השני כמה שיותר עמוק וכמה שיותר למטה. כי כל מעלתו היא ביחס לזולת. וכמה שהזולת למטה, הוא יותר למעלה "ביחס אליו".

אם כן בבואנו לדעת האם האדם מכובד בעיני עצמו, האם יש לו מקום וכבוד עצמי, נוכל להביט מה יחסו לזולת. אם הוא מכבד את הזולת על כל תכונותיו, סימן שאין כבודו העצמי והערכתו תלויים באחרים, אלא יש לו כבוד הנובע מהכרה פנימית והערכה עצמית לכלל של "חביב האדם שנברא בצלם". אך אם הוא אינו מסוגל לתת הכרה וייחוד לזולת, הוא אינו מסוגל לשאת זאת שיש לשני מעלה ייחודית משלו, כי הכבוד העצמי שלו הוא בהיותו שפל אבל פחות שפל מהזולת. ורק אדם שיש לו פנימיות, איננו תלוי בהערכת אחרים בשביל כבודו, וממילא אינו מחפש את המומים של השני וחסרונותיו כדי להתכבד בקלונו.

ולכן זו הראיה שמביא התנא לדבריו. הקב"ה שברא כל אדם בצלם אלוקים, רוצה שיכבדו את יצירתו ויטייחסו לאדם כמו שהוא באמת, כי "חביב האדם שנברא בצלם". הכבוד שאנו חולקים לאדם בתורת היותו צלם אלוקים, הוא נגזרת של הכבוד שאנו מכבדים את הקב"ה. ולכן המכבד את הבריות, מכבד את היוצר שלהם, את הקב"ה. ומכאן הראיה "כי את מכבדי אכבד", יידע האדם שכבוד הבריות, יש לו קשר ישיר לכבודו של מקום. ההיפך מכבוד הבריות הוא שכאשר אדם מבזה את הקב"ה

בהשפילו את הבריות "ובוזי יקלו" - ייקלו מעצמם. בעצם היותם משפילי הבריות, הם מבזים ומוכיחים את קלון עצמם, את הריקנות בה הם שרויים, את חוסר ההערכה העצמית שלהם אליהם עצמם.

נשנן לעצמנו את הכלל "אם אין אני לי מי לי" אין לעבודתי העצמית כל תחליף. אין מי שיכול לעשות את מה שאני יכול לעשות. כל זה בתנאי "וכשאני לעצמי מה אני", כאשר אני במקומי לבדי עובד ה', העבודה איננה כלום. ורק כאשר אני מהווה חלק ממכלול הקרוי עם ישראל, כאשר כל אחד נותן את חלקו ביחד, יוצרים את ההרמוניה של עם ה'. "ואם לא עכשיו אימתי" כל דבר טוב ומעשי מתחיל מהרגע. וכל דבר שאינו נוגע לרגע הוא אינו מעשי. ולכן עכשיו הוא הזמן לעבודת השם, העבודה המתאימה לאותו זמן.

אבל מתי הוא הזמן??? ע כ ש י ו.

יהי רצון שנכבד את עצמנו ואת הבריות כל איש לרעהו ויקוים בנו הפסוק:
"כי מכבדי אכבד".

מַרְבֵּה נִכְסִים - מַרְבֵּה דַאגָּה

דְּנִיאל לֹוִית

”הוּא הָיָה אוֹמֵר... מַרְבֵּה נִכְסִים - מַרְבֵּה דַאגָּה...”

[אבות פרק ב משנה ח]

משנה זו היא אחת מסדרת משניות בשמו של הלל הזקן המופיעות במסכת אבות, וכל אחת מהן מעלה תובנות אדירות לחיים. ההסבר הראשוני שעלה לי מדברי הלל בציטוט המופיע לעיל הינו שאדם בעל נכסים מפסיד את שלוות הנפש שלו, ונעשה בעל דאגות!

כשמנסים להתעמק בענין נראה לכאורה שההפך הוא הנכון, שהרי אדם שאין לו שום נכסים, יהיו לו דאגות רבות כיוון שאין לו בסיס איתן להישען על מנת להסתדר בחיים מבחינה כלכלית. הוא תמיד יצטרך לרדוף אחרי הכסף כדי לספק תשלומי מחיה שוטפים, כמו אוכל, שכירות, גז, מים, חשמל (גמ"ח), מעון וכו', ועד דאגה למימון חתונות ילדיו וקניית בית מגורים. דאגות אלו יגרמו לו מן הסתם לאבד את שלוות נפשו ולרדת בעבודת ה' ובלימוד. לעומתו העשיר פנוי מדאגות אלו, שכן חופשי הוא למלא את צרכיו בקלות כי יש לו די והותר, עד כדי כך שהוא מוכן אפילו לעזור מעט (לא להגזים) לכמה עניים וחסרי אמצעים כדוגמת אלו שחלקו עמו את הפיסקה במאמר.

אם כן, מדוע אומר הלל הזקן שדווקא מי שיש לו נכסים הוא הדואג? הרי לפי מה שאמרנו הוא יהיה הרגוע יותר דוקא בגלל שיש לו!

ננסה להשיב על תמיהה זו ולהמחיש זאת באמצעות סיפור ידוע.

מעשה בדייג אחד שהיה יושב על שפת הנהר באופן קבוע ודג דגים למחייתו וגם להנאתו. כך נהג במשך שנים רבות. יום אחד עבר לידו אדם מפורסם וידוע בעל חברת מכוניות העולמית, העונה לשם האריסון פורד. ראה העשיר את הדייג והתפלא מאוד. הוא פנה אליו באדיבות ושאל: "מדוע אתה מבזבז את זמנך בצורה כזו?". הדייג פתח את שני עיניו לרווחה ושאל: "מה זאת אומרת?". הסביר לו פורד: "מדוע אתה מתבטל סתם כך? לאחר הדייג סע לשוק ומכור את דגיך". שאל הדייג: "ומה ייצא לי מכך?" ענה לו פורד כשהוא מרגיש שעצביו נמתחים: "מה זאת אומרת?! מהכסף שתרוויח מהמכירה תקנה סירה קטנה, ובה תוכל לדוג יותר דגים, לאחר מכן תמכור את הסירה וביחד עם ההון שתצבור תקנה רשת דייג גדולה בה תתפוס עשרות דגים בפעם אחת, לאחר מכן תקנה ספינת דייג בה תוכל לדוג בפעם אחת מאות ואלפי דגים, לאחר מכן תוכל להתפתח ולפתוח צי של ספינות דייג... יהיו לך עובדים בכל העולם ואז כשלא תצטרך לדאוג לכסף, תוכל לשבת בכיף שלך ולדוג דגים להנאתך!!!". ענה לו הדייג בתימהון: "נווווו, ומה אני עושה עכשיו!!!!". פורד הבין את המסר, שתק והלך לו...

מסיפור זה אנו יכולים ללמוד שיש מצב בו אדם שאין לו הרבה נכסים דווקא יהיה רגוע יותר מאשר אדם שמרבה בנכסיו.

הסבר נוסף ניתן לראות בדברים אלו, כי אם נדייק בדברי המשנה נראה שדווקא מי שמרבה נכסים מרבה דאגה, אך לא כל מי שיש לו נכסים מחויב להיות דואג.

לאור זאת, נוכל להשיב על שאלתנו מתחילת המאמר, כי מותר ואולי אף צריך שיהיו נכסים (ברמה סבירה כמובן), כמו שאמרו רבותינו זכרונם

לברכה [ברכות נו, ב]: "שלשה מרחיבין דעתו של אדם, אלו הן: דירה נאה, ואשה נאה, וכלים נאים".

ישנם דברים בסיסיים שנצרכים לאדם ומסייעים בידו לקבל את השקט הנפשי ויישוב הדעת לעבודת השם.

כמובן כל זה כשאדם לא נבהל להון, ולא רודף אחר שלמונים. כי הרדיפה אחר הממון כובלת את בעלי ההון לחשוב תמיד שהם קונים רק את הדברים הנצרכים להם בעוד שאם היו נחים קמעא מעמל יומם המפרך ומתבוננים בעינים מפוקחות הרי שהיו מגיעים מיד למסקנה שהגזימו, ובגדול. לאמור, אין בעיה שיהיו לאדם נכסים בהתאם לצרכיו, אך אל יתכוון להרבות נכסיו לבלי חוק.

יהי רצון שתשרה ברכה במעשה ידינו, וגם כשנרבה את נכסינו לא ירבו דאגותינו.

סביבה תומכת

הלל דיין

”יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרֹחִיָּה אוֹמֵר: עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקַנְה לְךָ חֵבֵר, וְהָיִי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת. **נְתַאי הָאֲרַבְלִי אוֹמֵר:** הִרְחַק מִשְׁכָּן רָע, וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, וְאַל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרָעָנוּת”.

[אבות פרק א משנה ו-ז]

נתאי הארבלי היה אב בית דין, לצידו של יהושע בן פרחיה ששימש כנשיא הסנהדרין - יחד הם הזוג השני ששימש בתקופת הזוגות.

ועתה נבאר בע”ה את דבריהם:

”עשה לך רב” - על כל אדם לעשות רב לעצמו, שממנו יבקש עצה ותבונה. כך אורחות חייו וכל פעולה שלו תהיה על פי דעת תורה.

”וקנה לך חבר” - איך שייך לקנות חבר? אלא ע”י ידי לשון הקניין מבינים אנו את חשיבותם של החברים שהאדם בוחר לעצמו. כמו שאדם מחשיב דבר שהוא רוצה לקנות.

מובא בירושלמי על הפסוק ”חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך”, ”רבי פנחס בשם רבי אלעזר ב”ר מנחם אמר, מה היה עושה דוד? היה נוטל כינור ונבל ונותן מראשותיו ועומד בחצי הלילה ומנגן בהם וקורא בתורה. והיו חברי ישראל שומעין את קולו ואומרים ומה אם דוד המלך עוסק בתורה, אנו על אחת כמה וכמה. נמצא חברי ישראל עוסקים בתורה”. עכ”ל. רואים מכאן שטבע האדם להתעורר ממה שרואה אצל חבריו ורבותיו, ורצונו להדבק במעשיהם ומידותיהם. לכן עצה טובה

לשקידה שיקבע לו האדם מקום ללמוד במקום שיש שם חברים שוקדים על התורה, ומכל שכן אם הם בני גילו וילמד מהם מידות טובות ויראת שמייים טהורה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה [תהילים קיט] "חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך".

"והוי דן את כל האדם לכף זכות" - התנא מדגיש את כל האדם ולא כל אדם, לומר לך אל תשפוט את חברך על פי מקרה יחידי או דבר שגגה שנפל לידו, אלא תדון אותו על פי מכלול מעשיו. אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וממילא אם נתחיל לחפש טעויות נמצא אצל כולם. החכמה זה להסתכל על מכלול מעשיו של האדם ולפי זה לקבוע שטוב הוא, ולא להתייחס כלל למעידה חד פעמית.

במשנה השניה מובאים דבריו של נתאי האברלי, **ורבנו עובדיה מברטנורא** מפרש את דבריו בצורה הבאה:

"הרחק משכן רע" - שלא תלמד ממעשיו. ועוד, שלא תלקה עמו במפלתו, מפני שאוי לרשע ואוי לשכנו.

"ואל תתחבר לרשע" - שכך אמרו חכמים, כל המתדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בהם. למה הדבר דומה, לנכנס לביתו של בורסי (=מעבד עורות), אע"פ שלא לקח ממנו כלום מכל מקום ריח רע קלט והוציא עמו.

ואל תתיאש מן הפורענות - שלא תאמר רשע זה מעשיו מצליחין אלך ואדבק עמו הואיל והשעה משחקת לו, לכך אמר ואל תתיאש מן הפורענות, כלומר דע שמהרה תבוא עליו פורענות כי פתאום יבוא אידו.

בתחילה נראה שכוונת הכתוב "אל תתנאש מן הפרענות" היא שגם כאשר באה על האדם תקופה קשה, בכל תחום בחיים, יידע לו שאסור לו להתנאש, ושהדברים הם זמניים.

אך רבנו עובדיה מפרש אחרת. הוא אומר שאם צריכה להגיע פורענות על האדם בגלל מעשיו הרעים - היא תגיע ע"י כשלוך פתאומי לא עלינו, כדוגמת המן הרשע, שברגע אחד נפל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.

מעניין לעניין באותו עניין.

בסוף מאמרי ראיתי לנכון לעסוק במשנה מאוד מפורסמת, שנהוג לחתום בה כל לימוד בתורה שבעל פה, לפני אמירת קדיש "על ישראל". מי לא מכיר את הקטע הבא: "רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צידקו יגדיל תורה יאדיר".

ונשאלת השאלה, במה זכה רבי חנניה שיאמרו את דוקא את מאמרו לאחר כל לימוד ולפני הקדיש?

אלא, שר' חנניה בן עקשיא היה אמנם רב גדול, אך לא היו לו ילדים כל ימי חייו. כאשר הגיע סמוך למיתתו אמר לה': "ריבונו של עולם כלום עשיתי לכבודי?! כל ימי חיי הקדשתי רק כדי לקדש את שמך ולהגדיל תורה ולהאדירה, וכעת אין לי אפילו מי שיאמר עלי קדיש! אמר לו ה' יתברך: "חנניה, חייך! לא אחד יקרא עליך קדיש, אלא כל יתום שיגיד קדיש יזכיר את שמך, למען יגדיל תורה ויאדיר".

יהי רצון שנזכה ל"בין הזמנים" זך, נקי וממצה, שנצבור בו כוחות מחודשים, ושה' ישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל כולל כולם.

על שלושה דברים העולם עומד

הראל מעודד

”שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת הַסְּדִים.”

[אבות פרק א משנה ב]

”יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתבאר ויתאמת אצל האדם מהי חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו” [מסילת ישרים].

ישנם הרבה מידות טובות בעולם, אך צריך לחיות בעולם מתוקן בשביל לקיים בו מידות אלה, ואם לא יהיה עולם אין מקום לשום מידה. לכך נבאר בס”ד מתי העולם יעמוד מצד עצמו לשימוש האדם.

ברור וידוע שהאדם אינו יכול לעבוד את בוראו בשלמות בזה העולם אם אינו עובד על מידותיו ומנתב כל כוחותיו וכישרונותיו לעבודתו יתברך. כי מטבע האדם הנמשך אל החומר בלעדי ההסתכלות וההתבוננות והעבודה הנה הוא מאבד תכלית זה העולם, שאינו נברא אלא למטרה זו. וזה העולם נברא לשמש כפרוזדור לפני העולם הבא שהוא העידון הגדול מכל העידונים וצריך ביאור איך יגיע האדם לתיקונו ותיקון העולם כדי להגיע לשלימות בעולם האמת שבשבילו נברא.

וכאן אנו מגיעים אל משנתנו: "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

שלושה דברים אלו הם יסוד ועמוד העולם שעליו הכל נבנה, וחייבים אנו להישען על שלושתם ביחד. כי בביטול אחד מיסודות אלו אנו גורמים לעקירת כל היסודות, ודבר גורר דבר, ואין העולם יכול לעמוד בלעדי אחד מעמודים אלו: העבודה, קניין התורה וגמילות חסדים.

מדוע דווקא שלושת המידות הללו הם "חוק" לשימור העולם?

כל הנבראים שנבראו בעולם יש בהם "הטוב", ואם לא היה בהם "הטוב" לא היו נבראים כלל. כי כל החיות שלהם בזה העולם היא רק מפני חשיבותם ותכליתם שנבראו כפי רצונו של ה' שהוא הטוב, ותכלית הטוב להיטיב. אנו צריכים להבין כי כל הנבראים ועצם קיום העולם הוא לפי התנהגותו של האדם, והם תלויים בו. ואם אין האדם כמו שראוי לו להיות "טוב", שהוא בן של הקב"ה ויש לו צלם אלוקים, אזי כל העולם בטל. וצריך לדעת שה "טוב" הזה נחלק לשלוש בחינות, וכאשר האדם מגיע אליהם הוא מתעלה והעולם מתעלה עימו, ואז יש קיום לו ולעולם וזוכה לממש את תכלית בריאתו.

שלוש בחינות אלו הם: א. שיהיה טוב מבחינת עצמו. ב. שיהיה טוב כלפי המקום יתברך. ג. שיהיה טוב לבריות.

איך יגיע האדם ל"טוב" הראשון שיהיה טוב מבחינת עצמו?

האדם נברא עם שכל וחוכמה, כל אחד לפי המינון שלו. שכל זה הוא שכל אנושי המצורף אל החומר ואין בו ממש. הוא יכול לשמש את האדם להרבה דברים בחיים אשר הם רק סיוע, אבל אין בהם טוב מצד עצמם. בניגוד לזה עומד השכל האלוקי. הוא נבדל מהחומר והוא טוב גמור, שכל התורה כולה היא מוסר והתנהגות דרך ארץ, יראה ואהבה. ואין היא סתם חכמה אלא היא עצמה החיים. על ידי שהאדם נמשך אל השכל האלוקי, שזו התורה, ראויה לו המציאות והשלמות בעולם והנה הוא עולה ממדרגת בהמה וחומר אל מציאות של "אדם", ומגיע אל הטוב. הוכחה לדבר יש בפסוק: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו". ועוד אמרו "יבוא טוב - זה משה, שנאמר 'ותרא אותו כי טוב', ויקבל טוב - זאת התורה". ולפי מה שביארנו לעיל מובן איך יגיע האדם לשלמות וטוב מהבחינה הראשונה, שהיא מצד עצמו, וכיצד יתקן עצמו והעולם על ידי התורה, שזהו העמוד הראשון הנאמר במשנה. הוא גם נכתב בסדר ראשון מפני שהתורה הקדושה קדמה לעולם, שהוא העבודה. לכן קודם האדם יתקן עצמו, ורק על ידי זה יגיע לשלמות העבוד. יש עניין דווקא בסדר זה כמו שידוע, קודם ילמד שכל אלוקי שהיא התורה, ואחרי זה יקיים את המצוות, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

בחינה שנייה של ה"טוב" שהיא כלפי המקום. כיצד יגיע אליה ומהי חשיבותה?

האדם נקרא בפי כל גם עבד ה' מפני שבראו אביו שבשמים. האדם עובד אותו בכל כוחו ודבר זה מתבטא הכי חזק בקרבנות, שזה הוא יסוד העבודה אל ה' יתברך. בימינו אין לנו מקדש ואין קרבנות אז הדבר מתבטא יותר בתורה ובמצוות, שזאת העבודה הקשה והמלחמה עם היצר. וידועה

שאלתו של רבנו הרב אמיר שליט"א, כיצד יתכן מציאותינו בזה העולם שהקב"ה יודע מהלכינו וכל חטאינו הנוראים (חטא העגל והמרגלים)? כיצד יתכן שבכל זאת ברא אותנו? כיצד יתכן מצידנו לפעול כך? ועוד כיצד הקב"ה נותן לנו חיות בשעת המעשה הרע?

אלא מוכרח לומר שהקב"ה עם כל חטאינו חפץ בנו ורוצה אותנו בגלל עבודתנו ומלחמותינו עם היצר. ואינו מעוניין רק בתוצאות אלא בעיקר בעבודה. אם לא נתייאש ונמשיך לקיים המצוות נזכה להגיע גם לבחינת ה"טוב" כלפי המקום, והיא הבחינה השנייה המסוגלת יותר לתיקון העולם, שמטרתו המלחמה האמיתית.

**הבחינה השלישית היא: הטוב כלפי הבריות שהיא מדת גמילות חסדים.
למה?**

על ידי גמילות חסדים יש לאדם חיבור אל בני האדם, ומחוייב זה החיבור שאין האדם נברא יחיד בעולמו. חסד עם אחר בחינם הוא הטוב האמיתי בלי "אינטרסים" ורצון לקבל. ובזה הוא מתדמה לבוראו כמו שאמרנו שתכלית הטוב להיטיב. נדע כי בלי חסדי ה' יתברך לא היה העולם קיים כלל, וכאשר יש גמ"ח בעולם הזה ה' יתברך גם כן מנהיג עולמו בחסד, ואם אין חסד בעולם אין העולם יכול להתקיים.

כאשר האדם יקנה את שלוש בחינות ה"טוב" הללו ראוי לו קיום העולם ותיקונו והוא יגיע לתכלית בריאתו. מכאן נובעת החשיבות של שלושה דברים אלו אשר קודמים הם לכל המידות, כי בלעדיהם אין עולם וחיות כלל.

כעת מובן למה בכל העבירות שבתורה "יעבור ואל יהרג" חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שהדין בהם "יהרג ואל יעבור".

מה הקשר?

אם נסתכל בשלושה דברים אלו נראה שהם ההיפך הגמור של שלושת עמודי העולם הנ"ל, ובביטול עמודי העולם באים רחמנא ליצלן לדברים אלו.

עבודה זרה - מובן שהיא הפך העבודה לה' יתברך שזו הבחינה השנייה שאמרנו. **שפיכות דמים** - היא ההיפך הגמור של גמילות חסדים, שזה עושה לו חסד חינם וזה נוטל ממנו חייו. **גילוי עריות** - ההיפך הגמור של התורה הקדושה כי התורה היא המבדילה מהחומר והיא אלוקית ורוחנית, ולעומתה גילוי עריות זה הצד השני של המטבע, שיא הבהמיות והחומריות. אם האדם עובר על אחת מהעבירות הללו הרי הוא ביטל אחד מעמודי העולם, וממילא אין לו ולעולם קיום ומציאות בכלל. לכן עדיף שימות ולא יעבור עליהם, וכך ימות זכאי במקום שיעבור וייחשב כמת וגם יהיה חייב. לפיכך דווקא באלה לא שייך להגיד "וחי בהם", כי בדברים אלו זה עצם המיתה ואין לעשותם.

חשיבות שלושה דברים אלו: התורה, העבודה וגמילות חסדים מסבירה לנו גם את מאורעות דור המבול, שגרמו להחרבת העולם מאדם עד בהמה והתבטל כמעט כולו ממציאיות. כתוב בדור המבול "וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה", ועוד כתוב לעניין עבודה זרה "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל". לעניין גילוי עריות כתוב גם "כי השחית כל בשר את דרכו". בשלושת העבירות הללו אנו רואים עניין השחתה, ומכאן ששלושתם היו בדור המבול, כמו שכתוב לעיל "וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה".

לעניין הגזל, שהוא ההיפך הגמור לגמילות חסדים, כתוב "ותמלא הארץ חמס". המילה "חמס" מורכבת מהאות חיי"ת הרומזת בצורת ההיגוי שלה ל"חטא", ונשארו האותיות ס"מ, שיוצרות את הצירוף של מלאך המוות הרמוז באותיות ס"מ. ראינו לעיל את הקשר בין שלושת דברים אלו לבין עמודי העולם שהם הפכים וגורמים לביטול העולם.

יש להבין גם כן כי דרך עניני המוסר ודרכי קניין החיים מי ראוי לו ביותר שילמד הנה הוא אב לבן וכאן נבין את הקשר בין שלושת עמודי העולם לבין שלושת אבותינו שלימדונו דברים אלה.

אברהם אבינו עליו השלום לימד אותנו מידת החסד, שידוע היה אברהם במידת הכנסת האורחים הגדולה שלו, כמו שכתוב "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם". יצחק זכה במידת העבודה, שהקריב עצמו על גבי המזבח וכמו שביארנו לעיל זה הוא יסוד העבודה. יעקב היתה לו את מדת התורה כמו שכתוב "איש תם יושב אוהלים", וכמו שביארו חז"ל עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, ורואים אנו מכאן שהקפיד יעקב על כל דקדוקי התורה. יבואו השואלים וישאלו "וכי שאר האבות לא קיימו את כל התורה?! ונכון להגיד שהייחודיות של יעקב חוץ ממעשיו היא בלימודו, לימוד התורה שהיה לו הוא מה שהביא לו את מדת התורה.

אפשר לקשר בין שלושת האבות ומידותיהם לתפילות שאותם תיקנו.

אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר "וישכם אברהם בבוקר". לומדים מכאן חז"ל שאברהם תיקן תפילה זו. אבל עצם זה שכתוב וישכם ולא "ויקום" אפשר לומר שהתפלל וותיקן כמנהג חסידות, שזהו הידור מצווה ולפנים משורת הדין, כי כך היא מדתו - מידת החסד. תפילת שחרית היא

שעבוד הגוף כנגד "בכל נפשך", וזוהי ההתאמה לאברהם אבינו, שהיה משעבד גופו להכנסת אורחים שנאמר "ואל הבקר רץ אברהם".

יצחק אבינו תיקן תפילת מנחה, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה", ואין שיחה אלא תפילה. תפילת מנחה היא כנגד "בכל מאודך" - שעבוד הממון. יצחק הוא סמל העבודה, וכך גם תפילתו, שהיא שעבוד עבודתנו, נמצאת באמצע העבודה ואת כל עניני הפרנסה אנו עוצרים ומתפללים כדי להראות שעניין העבודה הוא לא רק הכסף, והקב"ה יותר חשוב. אנו רק עובדים לפרנסתנו כדי שנוכל לעבוד אותו. יעקב אבינו תקן תפילת ערבית שנאמר "ויפגע במקום ההוא וילן שם", ואין פגיעה אלא תפילה.

תפילת ערבית היא כנגד שעבוד הלב "בכל לבבך". אנו צריכים לשעבד הלב והמחשבות לתורה הקדושה כמידתו של יעקב. ואולי ניתן לומר שזה הקשר לעניין תפילת ערבית שהיא רשות, והיא כנגד העניין של הבחירה החופשית בקיום התורה. כמו כן ניתנה התורה בחודש השלישי בזכות יעקב, שהיה השלישי באבות וזה מה שרמז אליעזר עבד אברהם שנתן לרבקה "נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם". בקע משקלו - רמז לשקלי הקורבנות, שנאמר עליהם "בקע לגולגולת". ושני צמידים על ידיה - רמז לשתי לוחות הברית. עשרה זהב משקלם - רמז לעשרת הדברות.

מה הקשר בין דברים אלו לתורה לעבודה ולגמילות חסדים? וכיצד אנו רואים מפה שנמשכים הם אחד אחרי השני?

אליעזר ראה שרבקה גומלת חסדים כששאבה מים לכל גמליו ולא רק לו, ומפני כך ראויה היא להיכנס לביתו של אברהם. לכן רמז לה שמפני שיש לה כבר עמוד אחד (עמוד החסד) ראויה היא ליצחק שיש לו את העמוד השני, שזה העבודה. ומשניהם ביחד יצא יעקב, שהוא בעל העמוד השלישי (עמוד

התורה). משרשרת זו ניתן לראות שכל עמוד מושך אליו את העמוד השני, שמאברהם שהיה גומל חסדים יצא יצחק שהיה סמל לעבודה, וממנו יצא יעקב שהוא סמל התורה.

אך עדיין צריך בירור למה אליעזר הביא דווקא דברים אלו לרבקה?

נזם זהב - על הקורבנות שהם העבודה כתוב "ריח ניחוח" וזהו רמז על עמוד העבודה דווקא בנזם, שהוא על האף בו יש את חוש הריח. שני צמידים על שתי ידיה - כנגד הלוחות שנאמר "ושני הלוחות על שתי ידי", וכידוע חמשת הדברות בכל לוח כנגד חמשת האצבעות בכל יד. זהו עניין שלושת האבות כדוגמא לכלל ישראל כיצד לנהוג בזה העולם.

בסיעתא דשמיא נזכה להבין ולהפנים להרגיש ולקיים שלוש מידות אלו הנאמרים במשנה שהם יסוד העולם ותיקון האדם, ועל ידי כך נגיע אל השלמות בעולם הזה ובמיוחד בעולם הבא. נתעלה נתקדש ונדבק בבוראנו, ונזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, ולבניין בית מקדשנו הפנימי והחיצוני, אמן ואמן.

איזה הוא גיבור? - הכובש את יצרו!

אהוד טייץ

"בן זומא אומר... איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלך עיר".

[אבות פרק ד משנה א]

"תנו רבנן: הנעלבים ואינן עולבים, שומעים חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהם אמר הכתוב 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדם ששומע חרפתו ואינו עונה מכפרים לו כל עוונותיו, שכל המעביר על מדותיו מכפרין לו על כל פשעיו, שנאמר 'נושא עוון ועובר על פשע'.

וזה מידה גדולה אשר אדם מקיים במקרים בהם השפילו אותו ויכול היה להשפיל חזרה אך בחר לשתוק ולא לענות, שכל המלבין פני חברו אין לו חלק לעולם הבא. אדם שהתגבר על הכעס שלו, באותו הרגע בשבילו שווה כל העולם שנאמר "תולה ארץ על בלימה", ה' תולה ומחזיק את העולם בזכות האדם שבולם את פיו ומעביר על מדותיו ואינו מדקדק לנהוג מידה כנגד מידה למצערין אותו. וגם ירויח שכך ה' ינהג איתו.

מעשה כזה מוכיח שאדם חי ממש את האמונה הגדולה בקדוש ברוך הוא, ויודע שהכל מאת ה' יתברך. לכן אין לו סיבה לחטוא ולהשפיל אדם שהשפילו. כל הניסיונות שאדם עובר הם בשבילו, ונסיון זה בא כדי לכפר לו על עוונותיו. אדברה יגיד תודה וישמח ביסורין הבאים עליו, שהם עוזרים לו לכבוש את יצרו ומכפרים לו על עוונותיו. ע"י כך זוכה להיות ה"גיבור" שבשבילו נברא העולם, ומי מאיתנו יודע לשער מה שכרו של אדם המעמיד את העולם?

כשאדם יעמוד בנסיונות הוא מעצב את אישיותו, וכך בזכות זאת תגיע הנשמה לתענוגות המיועדים לה בעולם הבא. עוד נאמר במשלי "ולענוים יתן חן", שהם השומעים חרפתם ומכניעים את עצמם לכל אדם בעולם הזה, ה' יתן להם חן בעיני הבריות. ולמצוא חן בעיני הבריות זה לא פשוט כלל ועיקר, ולא יהיה הדבר הזה קל בעיניכם. רבים וטובים רצו לזכות במציאת חן ולא קיבלו. והנה כאן, אדם המתגבר על יצרו ומתנהג בענוה זוכה לברכה מיוחדת מבורא עולם. ה' נותן לו חן.

מעשה בחסיד אחד שהיה אדם מביישו ומדבר עליו דברים רעים. אמרו ראשי הקהל לאותו חסיד: "ברצוננו לנזוף באותו אדם ולהכריז עליו חרם". מנע אותם החסיד ולא הניחם. המשיכו וטענו: "לא רק בשביל כבודך אנו מבקשים להחרימו, כי אם גם בשביל שלא ירשה לעצמו לזלזל באחרים". אמר להם החסיד: "ממני תלמדו וכן תעשו, שאני סובל ואיני נותן למחות על כבודי, וכן תנהגו גם אתם כשתשמעו את חרפתכם מני נבל כל היום מקול מחרף ומגדף אל תשימו לב לכל דבריו. הרי כתוב: "והאיש משה ענו מאד מכל האדם". מה נאמר עליו? "לא קם נביא עוד כמשה". ועוד כתוב: "אחרי ה' אלוקיכם תלכו", ונאמר עליו [ישעיה מב]: "החשיתי מעולם אחריש אתאפק" [ספר חסידים קפב].

לעולם יהא אדם מן העולבים, וירגיל עצמו להיות נותן גוו לשוט הלשונות ולא יקפיד. וזוהי גם עבודת ה' שבלב, אדם שאין בליבו נקמה ירויח גם בגשמיות ובטח ברוחניות. שאלו חכם אחד במה יתנקם האדם משונאיו? אמר להם יוסיף מעלה יתירה בעצמו.

ובעזרת ה' נזכה כולנו לעמוד בניסיונות ולכוף את יצרנו לעבודת ה' יתברך, ונזכה להגיע לאהבת ישראל ודביקות הבורא בשמחה.

סוף הדרך!

ישי פריד

”רַבִּי אֹמֵר, אֵיזוֹהֵי דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׂיָבוֹר לֹא הָאָדָם, כֹּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. וְהוּא זֶהִיר בְּמִצְוֹת קְלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת”.

[אבות פרק ב משנה א]

כמעט כל אדם מתלבט בשלב מסוים בחייו האם דרך חייו נכונה או לא, האם הדרך אשר הוא הולך בה חותרת למטרה או חלילה חוטאת למטרה. בשאלה זו מתעסק התנא של משנתנו ”איזוהי דרך שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם”.

ברשותכם נפרט את הדברים. אדם יכול לבדוק את עצמו ואת דרכו ע”י שני קריטריונים:

הקריטריון הראשון הוא שדרכו טובה לו, שיש לו ממנה נחת והוא לא נמצא בקושי, בדיכאון ובעצבות.

נציין מעשה שימחיש את העניין: אדם מכובד נחת בשדה התעופה וקרא לסבל שיסחב את המטען שלו לבית המלון בו הוא שוהה. מיודענו הגיע לחדרו וחיכה למטען שיגיע. חיכה שעה, שעה וחצי, ורק אז נשמעה דפיקה בדלת והגיע הסבל עם המטען. כשפתח העשיר את הדלת וראה את הסבל שהוא נוטף זיעה ומסריח אמר לו בקול בוטח: ”לא הבאת את המטען שלי!” התעקש הסבל שוודאי זהו מטענו של העשירף שהרי היה מונח בדיוק היכן שאמר לו. הסביר לו העשיר שזה בלתי אפשרי, שהרי מטענו היה מטען

קל של יהלומים השוקלים גרמים ספורים, אז אין מצב שהיה צריך להתאמץ בשבילו כל כך.

כך מסביר המגיד מדובנא את הפסוק [ישעיהו מג, כב]: "וְלֹא אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי יִגְעֶתָ בִּי יִשְׂרָאֵל", כי אם אדם מרגיש שהוא מתייגע בעבודת ה' סימן שהוא לא יודע מהי עבודת ה'. יגיעתו מוכיחה שאין הוא עובד את ה' בצורה נכונה, כי עבודת ה' נוחה היא למי שמבין מה היא ומה מהותה. לענייננו, אם אדם מרגיש רע וקשה וממורמר בחייו אין זו הדרך הנכונה, שהרי "טוב לי תורת פיך מֵאֲלָפֵי זָהָב וְכֶסֶף" [תהלים קיט, עב].

הקריטריון השני לדעת אם הדרך נכונה הוא לבדוק שדרכו איננה פוגעת בסביבתו. ולא רק שלא תפגע באחרים, אלא צריך ויותר מזה, צריך שהיא תהיה תפארת לעושיה. כלומר שהיא תורמת לסביבה, והסביבה אוהבת ומעריכה אותה.

אם כך יתכן לומר כי יש לנו דרך חיים סלולה על פי התורה. נדאג לכך שיהיה לאחרים נחת רוח מאתנו ע"י שנטיב להם ושלא נזיק לאחרים.

אך יש להעיר ולהאיר כי ברבות השנים נתקלקלו הדורות, ויש כאלה שסרו מדרך השולחן ערוך במקצת, וניסו לפלס להם דרכים חדשות - דרכים שיש בהן הנהגה טובה, אבל הן חסרות מתורה ומצוות.

אנשים ייחסו חשיבות גדולה ל"תפארת לו מן האדם" אך לא תמיד שמו לב אם זה מנותק מקיום תורה ומצוות. על כך בא המשך המשנה שלנו ומדגיש "והוי זהיר במצווה קלה כבחמורה", זאת אומרת שלמרות הכל צריך הוא האדם שיהיה זהיר שלא יבוא לידי התרשלות במצוות.

עֲלוּזֵי מִצְוֵה – מִסְכַּת אֲבוֹת שׁ

כמה מיילים לסיכום: אדם המחפש את דרכו יכול להיעזר בדברי רבותינו הנ"ל, ובעזרתם ליצור לעצמו דרך חיים המשלבת את שלושת העקרונות שראינו, תהיה טוב עם עצמך, תהיה טוב לאחרים, ותראה איך להיות טוב קודם כל עם בורא עולם.

יהי רצון שנזכה בדרכה של תורה ולקלוע למטרה האמיתית אותה הקב"ה רוצה מאיתנו!

בו'אנה, תן תלחם תן...

ישראל נוימן

"רְבִי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר... אִם אֵין קַמַח, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קַמַח".

[אבות פרק ג משנה יז]

יש לפרש את המשנה, שכשם שצריך להתייגע עד שמגיעים לקמח, כך גם צריך האדם להתייגע עד שיגיע ללימוד, וכל שכן שצריך להתייגע כדי לזכות להגיע לכתר התורה. ועל כך אמר התנא "אם אין קמח אין תורה", שאם האדם לא יתייגע בלימוד כשם שמתייגע להכין את הקמח (כולל נוימן בעילום שם) אזי לא יצליח להגיע ללימוד התורה בצורת אמיתית.

אך נשאלת השאלה, מדוע אמר התנא "אם אין קמח אין תורה" ולא "אם אין מזון אין תורה"?

התשובה המתבארת כאן היא שלפי התנא יסוד האוכל של האדם הוא הקמח, ועיקר חיותו של האדם הוא הלחם שנאפה על ידי הקמח. ובא רבי אלעזר בן עזריה ואומר לנו, שכשם שהקמח הוא יסוד המזון של האדם, כך התורה היא יסוד החיים של האדם, ואם חלילה תיפסק התורה, יחשב האדם חס וחלילה לבן מוות לא עלינו.

וכן כתב ר' חיים מוולוז'ין, תלמיד הגר"א מוילנא, בספרו הבהיר נפש החיים [שער ד פרק יא]: "ומאז שנשתלשלה (התורה) וירדה כביכול ממקור שרשה הנעלם אל זה העולם כמאמרם ז"ל בא משה והורידה לארץ, כל חיותם וקיומם של כל העולמות הוא רק ע"י הבל פינו והגיונינו בה, והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף

רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלוש, וכן שפעת אורם או מיעוטו ח"ו, הכל רק כפי ענין ורוב עסקנו בה".

ישנם אנשים לא מעטים שטוענים כי אינם עוסקים בתורה מפני שטרודים הם בבקשת הפרנסה. בדיוק לאנשים מסוג זה פונה התנא ואומר: מה שאתם "טוענים" אם קמח אין תורה" אין הדבר כך, אלא בדיוק ההפך "אם אין תורה אין קמח", כי ביטול התורה הוא הסיבה לחיסרון הקמח, ואם אדם רואה שאין לא קמח, סימן שמעשיו רעים ולכן קיפח את פרנסתו, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל [מסכת תענית דף ז ע"ב]: "אין הגשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תורה" [ע"פ מעם לועז].

מסופר על אחד מהחכמים שהיה כה שקוע בחקירותיו הפילוסופיות עד שהזניח את כל עסקיו, לא טיפל בעניני ביתו ולכן לא היתה לו כל הכנסה מאדמותיו עד שלא נשארה לו בביתו אפילו פרוסת לחם. הזקן החכם כמעט וגווע ברעב. הדבר נודע לשליט העיר שרץ לבקרו כשהוא מקונן ובוכה על שהעיר עומדת לאבד יועץ חכם כמותו. בשומעו זאת הרים החכם את ראשו ואמר: "הוי אדוני הוי אדוני הזקוקים למנורה חייבים למלאה בשמן" (חבר'ה, זה סיפור רק למבינים, אז אם לא הבנתם זה לא נורא, אתם שייכים לרוב הדומם, 2 עוגיות פרג של נוימן וזה עובר).

וכבר מזמן אמרו חברי בית הדין לליצנות "איזה קמח כבוד הרב הוא לא עובד במאפיה" (הכוונה לכולל נוימן בעילום שם).

יהי רצון שנזכה לביאת משיח במהרה בימינו, ובכלל הברכה יהי רצון שנזכה לרפואתו השלמה של אבי מורי ועטרת ראשי ר' צבי בן בילה לרפואה ופרנסה טובה. אז שיהיה לכולם בתאבון (כמו שנאמר "יש לו תאבון גדול לחתן שלך"...), ומי שרוצה אשז שיהי לו לשובע.

והוי מתאבק בעפר רגליהם

ליג'אלם אדנה

”יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה וַיֹּסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קָבְלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֻכְמֵי, וְהוּי מִתְאַבֵּק בְּעֶפֶר רַגְלֵיהֶם, וְהוּי שׁוֹתֵה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם”.

[אבות פרק א משנה ד]

המשנה שלנו עוסקת בשאלת היחס לנושאי דגלה של תורה, הלא הם חכמי התורה. יוסי יועזר פורס בפנינו כיצד עלינו להתייחס אל חכמי ישראל, וכיצד עלינו לנהוג במחיצתם.

במאמר זה ברצוני להתמקד בביטוי ”הוי מתאבק בעפר רגליהם”.

רבנו עובדיה מברטנורא מפרש לומר שתלך אחריהם, שהמהלך בדרך מעלה אבק ברגליו וההולך אחריו מתמלא מהאבק שלו, כן התלמיד שנשמע לרבו זוכה לקבל ממנו תורה. וככל שהוא נמצא במחיצתו יותר כך הוא יכול לספוג בחינות תורניות ומעלות נלוות כבדרך אגב.

פירוש אחר הוא שתשב לרגליהם על הארץ, שכך היו נוהגים, שהרב יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי הקרקע. כך מקבלים באופן מוחשי את ההרגשה של עליונותו של הרב, ואת ההכנה הנפשית שלי לקבל ממנו תורה.

אפשר להמליץ (מלשון מליצה) ”להתאבק” מלשון אבוקה, כי עפר רגליהם של תלמידי חכמים צריך לשמש אבוקה להאיר את דרך החיים.

מסופר על רבי חיים מוולאז'ין כי פעם מצאהו תלמידיו כשהוא שוכב בהיכל ה' בישיבה הגדולה בוולאז'ין, וממלמל לעצמו מאמרי חז"ל. הוא קיים דברי חז"ל "והווי מתאבק בעפר רגליהם" כפשוטם וכמשמעם. הוא פשוט שכב על העפר שנשר מרגלי התלמידים בישיבה, וזאת מריבוי החיבה שהרגיש כלפיהם וכלפי תורתם. הניסיון מורה כי החכם פועל על סביבתו שיהיו הם גם רחוקים מאיוולת ושטות. האוויר מזדכך, והאדם שואף אל קרבו את הדעות והדיבורים היוצאים מהחכם, וסוף סוף נקלטים בליבם ובמוחם של הסובבים אותו, עד שיהיו גם המה מקודשים באותם הרעיונות והמחשבות שבמוחות החכמים.

אמר רבי יוסי בן יעזר כאשר תעשה ביתך בית ועד לחכמים אז תהיה מתאבק בעפר רגליהם באותו אוויר שהזדכך בחוכמתם ודעתם שנמלצת בשם רגלים (אולי מלשון הַרְגֵל) תתאבק, תשאף אותו אל קרבך ותשאף להיות כמותו. קירות ביתך יקלטו קדושה, וגם על ילדיך זה ישפיע, והם יצאו תלמידי חכמים. אבל צריך להזהר בכבודם של החכמים, מכיון שהם נמצאים אצלו תדיר הוא עלול להתרגל אליהם ואסור שיבוא לזלזל בהם, לכן אמר והווי מתאבק בעפר רגליהם.

צריך גם לדעת מהו הגדר של שימוש תלמידי חכמים?

נוכל להבין זאת אם נכיר את תפקיד השמש. עניין השמש הוא שעומד ליד אדונו ומצפה למוצא פיו כדי לקיים את כל משאלותיו. ועניין שימוש תלמיד חכם, מלבד שהוא כפשוטו לתת לו אוכל ושתייה וכל צרכיו, השימוש האמיתי זה ללמוד מהם את תורתם ודרך ארץ ואפילו שיחת חולין שלהם צריכה לימוד והעמקה. יש בזה עוד עניין שבכל שאלה או ספק צריך האדם לצייר לעצמו איך רבו היה נוהג בספק זה, ואיך היה מתייחס לשאלה מעין זו, וכך נמצא תמיד ליד רבו וזהו שימוש אמיתי.

ולזה רמז התנא באומרו "הווי מתאבק בעפר רגליהם", שכל הזמן תהיה הולך בדרכם וצועד בעקבותיהם, כמו שכתוב בשיר השירים "צאי לך בעקבי הצאן". מתאבק פירושו, שאפילו כשהרב עצמו לא נמצא, מכל מקום תהיה בטווח האבק שלו (קרוב אליו מאחריו), אבל אם אתה במרחק גדול מהרב הרי שאז לא תוכל להיות מושפע ממנו במידה הרצויה. רק נוכחות סביבתית תתן את האפשרות להשתנות בעקבות הרב. זהו אחד מגדרי שימוש.

צריך אדם להשתדל מאוד להזמין חכמים לביתו כדי שיעסקו שם בדברי תורה. ואפילו יעשה זאת מדי פעם גם טוב וגם מועיל. כך כל בני הבית יושפעו מכח התורה וגם האוירה בבית תשתנה. גם אשתך תזכה לבנים, כמו שהבטיח רבנו [ספר המידות] "הכנסת אורחים מזכה את האשה לבנים". וגם בנותיך יזכו לבעלים תלמידי חכמים.

ועוד שעל ידי זה יזכה לתקן "אלפין נפולין" שהם "תורות נפולות" (עיין ליקוטי הלכות ברכת המזון ומים אחרונים הלכה ה). כידוע יש את התורה הצרופה הבאה ישירות מבורא עולם, ושם אין אחיזה לחיצונים (לסטרא אחרא), אך יש בחינות של "תורות נפולות", שכאשר התורה עוברת דרך שליח או מלאך כל שהוא יש אפשרות שהחיצונים ייאחזו בה ויצאו מזה "תורות נפולות", שיש בהם שינוי מהתורה המקורית. יש כאלה עם היפוך מוחלט, ויש עם שינוי גדול, ויש אפילו עם דמיון כמעט מוחלט לאמת, והשינוי מועט ואינו מורגש. יש אפשרות לאדם לתקן תורות אלו ולהעלותן אל שורשן. הסטרא אחרא רוצה כל הזמן להדבק בקדושה והיא מבלבלת את האדם. אך שהוא נמצא בביתו עם תלמידי חכמים זוכה להשיג רוחניות, ויש לו אטמוספירה רוחנית גבוהה. כך המחיצות יותר טובות, וכך יכול לצמצם דעתו ולהשיג השגות אלוקיות.

יהי רצון שנזכה לידבק בתלמידי חכמים וללמוד מדרכיהם. אמן!

שְׁלוֹם שְׁלוֹם

אֲבִי וְגֵר

”הֲלֵל אֹמֵר, הִנְּוּי מִתְּלַמְּדֵי שֶׁל אֶהְרֹן, אֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה”.

[אבות פרק א משנה יב]

המאמר שלנו אמור לשקף את דמותו האצילה של הלל הזקן בעצמו, ואת דרך התנהגותו. הוא עצמו השקיע מאמצים כבירים להשכין שלום בין אדם לרעהו, בין איש לאשתו ובין ישראל לאביהם שבשמים.

השלום הוא הכלי לברכה ולשפע, כמו שכתוב בסוף מסכת עוקצין: **”לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום**, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום”.

באבות דרבי נתן [יג, ג] מסופר כיצד פעל אהרון למען השלום ”שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרון וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו: בני, ראה חבריך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו והולך אהרון וישב לו אצל האחר ואומר לו: בני, ראה חברך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה”.

וכאן נזעקים כל יפי הנפש ושואלים: הרי זהו שקר, מה קורה כאן?

חז"ל השיבו על כך שמותר לשנות מפני השלום. זאת אומרת, שערך השלום הינו גדול מאוד עד כדי כך שמותר לשנות מן האמת על מנת להביא שלום בין בני אדם.

מצינו דוגמא לכך בספר בראשית [פרק נ פסוקים טז-יז]. לאחר מות יעקב אבינו, באו אחי יוסף אל יוסף ואמרו לו: "אביך ציווה לפני מותו לאמור 'כה תאמרו ליוסף, אנא שא נא פשע אחיך וחתאתם כי רעה גמולך'". כלומר, אחי יוסף אומרים שיעקב ציווה לפני מותו כי יוסף צריך למחול לאחים על כך שמכרו אותו לעבד. חז"ל מעירים, "והרי לא מצינו שציווה כן? אלא שמכאן שמותר לשנות מפני השלום" [יבמות סה:].

יהי רצון שנפנים בחיינו היום-יומיים את ערך השלום, ונצליח להשרות אורה של שלום בסביבתנו.

אל תהי בז לכל אדם

מוטי ברוק

”הוא (בן עזאי) היה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום”.

[אבות פרק ד משנה ג]

מסופר בתלמוד על רבי אלעזר בן רבי שמעון שהיה רוכב על חמורו ומטייל על שפת הים ושמח שמחה גדולה. דעתו היתה זחוחה עליו מפני שלמד הרבה תורה. פתאום בא לפניו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו אותו אדם ”שלום עליך רבי” ורבי אלעזר לא החזיר לו שלום. אמר לו רבי אלעזר ”ריקה (ריק שכמוד), כמה מכוער אתה! שמא כל בני עירך מכוערים כמוד?” אמר לו אותו אדם: ”איני יודע, לך ואמור לאומן שעשה אותי כמה מכוער כלי זה שעשית!”. רבי אלעזר הבין מיד שעשה טעות, חזר בו וירד מהחמור, נשתטח לפניו ואמר לאותו אדם שהוא מצטער ומבקש סליחה. אמר לו אותו בן אדם אני לא סולח לך עד שתלך לזה שיצר אותי ותגיד לו כמה מכוער כלי זה שעשית. כמובן שרבי אלעזר לא ויתר בקלות, והיה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. כשהגיע לעירו של אותו אדם כל בני העיר יצאו לקראת רבי אלעזר ואומרים לו ”שלום עליך רבי רבי מורי מורי”. אמר להם אותו אדם ”למי אתם קוראים רבי?” אמרו לו בני עירו: ”לזה שמטייל אחריו”. אמר להם: ”אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל”. כעסו עליו בני עירו ושאלו אותו כיצד הוא מעיז לדבר ככה על גדול ישראל הזה? והוא סיפר להם את כל המאורע שהיה ביניהם. אמרו לו ”אף על פי כן מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא”. אמר להם: ”בשבילכם הריני מוחל לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן”. מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש, **לעולם**

יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה שיעשו ממנו קולמוס לכתוב בו ספרי תורה תפילין ומזוזות.

מהסיפור הזה אנו לומדים שלא צריך לזלזל באף אדם, קל ליפול בדבר זה. צריך להיזהר במיוחד כי ראינו שגם גדולי תורה יכולים בקלות ליפול בדבר זה על ידי הגאווה. צריך להתרחק מן הגאווה, שהיא שורש המידות הרעות, הגורמת לנו להחשיב עצמנו יותר מידי ולזלזל בכל האחרים.

סיפור זה הזכיר לי מצב שיצא לי לראות והיה קרוב אליי. השנה ביום החיול ראיתי בייני"ש שהוא אדם שרוצה ומשתדל במעשיו באמת, ומנסה תמיד להתקרב לדת, אך בלבוש החיצוני לא תמיד נראה כך בעיני האחרים. סמנכ"ל איגוד ישיבות ההסדר ראה את אותו אחד, ושם לב שלא היה כיפה לראשו. במקום לדון אותו לכף זכות שלא היה לו סיכה, או לפחות לשאול אותו מה קורה עם הכיפה. במקום זה הוא ישר החליט לפסול את האדם לפי הלבוש והחיצוניות. קרה לו את אותו מקרה של הרב והחמור, עד שהיה בכוונתו להוציא את אותו אחד ממסלול ההסדר לחלוטין, דבר שהיה גורם לירידה רוחנית של אותו אחד ואחריות לא מבוטלת היתה רובצת על הכתפיים שלו!!! אך על מה כל הבלגאן? למה לשפוט בחור ישיבה על לבוש חיצוני ולחשוך בו שמלכתחילה בא בלי כיפה כדי לעשות חילול השם!!! איפה מה שלימדונו חז"ל "אל תהי בז לכל אדם והוי דן את כל האדם לכף זכות...?"

תופעה זאת מצויה בקרבנו הרבה, ויש לעבוד עליה ולהשתדל לא לשפוט אנשים לפי החיצוניות, להכיר כל אדם מבפנים ולכבד את האדם שיש בו צלם אלוקים, אם הוא מכוער או עני או בלי כיפה, עדיין זו לא סיבה לפסול אותו מכל וכל.

עלוזי מצוה – מסכת אבות ע

נקווה שגם אנחנו לא מיהרנו לשפוט את סמנכ"ל איגוד ישיבות ההסדר,
ובתקוה שלא קרה לנו מה שחשדנו שקרה לו.

בזכות זה נזכה בעזרת ה' לדיבוק חברים וכבוד בין אחד לשני, אהבת חינוס
ובנין בית מקדשנו במהרה בימינו אמן!

אל תסתכל בזקנקן

משה אדוארד

”רַבִּי אֹמֵר, אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְקָן, אֶלָּא בְּמָה שְׁיֵשׁ בוֹ. יֵשׁ קִנְקוֹ חֲדָשׁ מְלֵא
יָשׁוּן, וְיֵשׁוּן שְׁאֶפְלוֹ חֲדָשׁ אֵין בוֹ”

[אבות פרק ד משנה כז]

יושב אני בבית הכנסת ומתעמק כולי בתפילה, כולי מתנענע כמו לולב בחג סוכות תוך כדי לחץ אטומי להתקרב אל ה' ולהדבק בשכינה הקדושה, כי זה אני מה לעשות. עוד אני אחוז בשרעפי כשלפתע נפתחת הדלת ויצור מוזר מופיע בפתח. בלורית ססגונית שלא היתה מביישת תרנגול הודי שחזר ממסע שורשים בהארלם, ושני עגילי זהב אדום נוזלים לו מהאוזניים ובולטים בצבעם מבעד לראסטות מדגם רובינזון קרוזו. ז'קט של עור מתוח על חזהו המנופח (תרתי משמע) ועליו רקמה של עכביש קרבי, וכולו אומר כבוד (עצמי).

תגיד לי, מה אתה חושב עליו באותו הרגע?

וואללה לא הייתי שם עליו שקל. מה הוא כבר שווה. תראה איך הוא נראה. במקרה הטוב הייתי שולח אותו לאבחון, ובמקרה הפחות טוב הייתי מבחין ששום אבחון לא יפטור אותו מצרותיו.

השאלה היא האם ההבחנה שלי מדוייקת?

למען האמת יש מצב שהאדם הזה, עם כל התלבושת המוזרה שלו, יתפלל לה' יותר טוב ממני. יתכן שהאמונה שלו בבורא עולם חזקה יותר מאשר

האמונה שלי. לא לימדנו עליו זכות שאולי היה צריך לקחת בחשבון מהיכן הוא בא. יתכן וכעת החליט לשנות את אורחות חייו, אך עדיין לא הספיק לשנות גם את לבושו, וזה עוד יגיע.

הבעיה שלנו שאנו מודדים אנשים לפי איך שהם נראים באופן חיצוני. אז נכון שאי אפשר לזלזל במראה החיצוני, ואי אפשר לומר שהוא לא מעיד כלום על מהותו של האדם. להיפך, פעמים רבות המראה החיצוני מעיד כאלף עדים על מהותו הפנימית של האדם, כי אדם מתלבש כמו שהוא היה רוצה לראות את עצמו.

מצד שני, הסתכלות שטחית שכזו עלולה להביא אותנו לשפוט בני אדם ולקבוע עמדה ביחס אליהם, ואם טעינו אנו עלולים כבר לאבד אותו, כי התפיסה הראשונית תגרום לנו לריחוק ולהתבדלות.

רבותינו לימדו אותנו שיש פעמים והמראה החיצוני מתעתע בנו.

הרב אהרן זכאי מביא בספרו "עטרת אבות" שיש לפרש את המשנה על פי המסופר בתלמוד. בתו של הקיסר אמרה לרבי יהושע בן חנניה: "אוי שהחכמה המפוארה נמצאת בכלי מכוער" (ורמזה לו שהוא מכוער וגדול בחכמה). אמר לה: "אביך באיזה כלי מניח את היין?" אמרה: "בכלי חרס". אמר לה הרב: "כל העולם מניחים בכלי חרס וגם אביך מניח בכלי חרס?! אם כן מה החילוק ביניהם? אלא צריכים אתם להניח בכלי כסף וזהב". הלכה ואמרה לאביה שיניחו בכלי כסף וזהב, והיין החמיץ. כשנודע לקיסר שרבי יהושע בן חנניה אמר לבתו להניח בכלי כסף וזהב, קרא לו ושאל אותו: "מדוע אמרת לה להניח בכלי כסף וזהב?" השיב לו רבי יהושע: "כשם שהיא אמרה לי, כן השבתי לה" [ע"פ תענית ז].

למדים אנו מכאן שאין לזלזל באדם מכוער, ולחשוב שמכיון שהוא מכוער הוא אינו חכם, אלא אדרבה התורה מתקיימת יותר באדם שאינו נאה, וכפי שאמרו שם בתלמוד. ולכן אמר התנא: "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו" - אל תסתכל בחיצוניות וביופי אלא בתורה ובחכמה שחבויה בתוכו.

ואמרו בדרך הלצה, "אל תסתכל בזקנקן אלא במה שיש בו". דהיינו שאין לאדם להתלהב ולהתפעל מהזקן הארוך של האדם, ועקב כך לסמוך עליו בעניני כשרות ושאר דברים, אלא מה שקובע הוא יראת השמים שבו. ועוד אמרו "הכובע לא קובע והמעיל לא מועיל".

ובהקשר לזה מסופר על צדיק אחד שנזדמן לרגל עיסוקיו לעיר רחוקה, וכשהרעב הציק לו חיפש מסעדה כשרה. כשהגיע למסעדה מסויימת, פקפק אם לאכול שם, כי הרגיש שבעל המסעדה ריק ופוחז. אמר לו בעל המסעדה: יהודי יקר! אל לך להסס בכשרות, הבט בקירות וראה את תמונתו של רבי שמעון בר יוחאי, ואת תמונתו של הבבא סאלי ועוד צדיקים, והרי סימן שהכל כשר...

ענה לו הצדיק: אם היה להפך הייתי מסכים לאכול, דהיינו אם תמונתך היתה תלויה על הקיר, ורבי שמעון בר יוחאי או הבבא סאלי היו בעלי המסעדה אז הייתי יכול לאוכל, אך כעת שהבבא סאלי תלוי ואתה המוכר - אין רצוני לאכול כאן.

הדברים הנ"ל אמורים גם לגבי תופעת ה"באבות" למיניהם, שקמו בשנים האחרונות אנשים שאינם מהוגנים המתחזים באצטלה של "פועלי ישעות ומגידי עתידות" והם טועים ומטעים את הבריות, ונוהרים אחריהם אנשים תמימים מרי נפש הסובלים בגוף או בנפש, וילכו אחרי ההבל ויהבלו בהבל ורעות רוח, לחצוב בורות נשברים, ומתפעלים מבגדיהם המיוחדים

ומזקנם הארוך... בחושבם שהם גדולי תורה ופועלי ישועות. לבסוף נוכחים לדעת שדבריהם מהבל ימעטו ולשונם לשון שקר, ומתעללים בממונם וגופם של אותם תמימים, ועל ידי זה מטיילים שם רע על הצדיקים האמיתיים שדרכם דרך קדושה וטהורה. וצריך כל אדם להתרחק מפתח ביתם ולא להתקרב לארבע אמותיהם, אלא ללכת אך ורק לתלמידי חכמים אמיתיים השוקדים על התורה יומם ולילה.

יהי רצון שנזכה להדבק בצדיקי אמת, ונזכה ללמד זכות על כל אחד ואחד מעם ישראל.

ריבוי, טוב או לא טוב?

משה לוי

"הוא הִיָּה אוֹמֵר, מְרֻבָּה בְּשָׂר מְרֻבָּה רִמָּה. מְרֻבָּה נְכֻסִים, מְרֻבָּה דְּאָגָה. מְרֻבָּה נְשִׁים, מְרֻבָּה כְּשָׁפִים. מְרֻבָּה שְׂפָחוֹת, מְרֻבָּה זָמָה. מְרֻבָּה עֲבָדִים, מְרֻבָּה גָזֵל. מְרֻבָּה תוֹרָה, מְרֻבָּה חַיִּים. מְרֻבָּה יְשִׁיבָה, מְרֻבָּה חֲכָמָה. מְרֻבָּה עֲצָה, מְרֻבָּה תְּבוּנָה. מְרֻבָּה צְדָקָה, מְרֻבָּה שְׁלוֹם. קָנָה שָׁם טוֹב, קָנָה לַעֲצָמוֹ. קָנָה לוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, קָנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא".

[אבות פרק ב משנה ז]

הלל הזקן מלמד אותנו יסודות מוסריים רבים בפרקי אבות, וגם במשנה זאת מוכיח הלל את הטועים במידותיהם. גם כאן בסוף המשנה הוא לא משאיר את הקורא רק בצד השלילי של הרע, אלא כותב גם את מה שטוב וצריך לעשות, כמו שכתוב "סור מרע ועשה טוב".

נקדים לומר שעושרו של האדם תלוי בארבעה תנאים: 1. בריאות, 2. אושר, 3. עונג, 4. כבוד.

לכאורה האדם משיג בריאות ע"י שיאכל וישתה כמה שירצה, אושר הוא משיג ע"י ריבוי נכסים, עונג ע"י ריבוי נשים, וכבוד ע"י שירבה עבדים ושפחות שיכבדוהו.

אבל הלל טוען שדברים אלו לא נקראים אושר, היות שאי אפשר לקרוא אושר לדבר שמביא בסופו של דבר לנזק כגון הדברים שנאמרו לעיל. לעומתם מונה הלל דברים שתחילתם בטוב וסופם בטוב, שבהם יש לדבוק וטובתם טובה גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. בתחילת המשנה הוא מונה

את הדברים לפי סדר השתדלות האדם, שקודם כל האדם מנסה להרבות בשר לגוף שלו, ואח"כ רוצה להרבות נכסים, ולאחר שהרבה נכסים והוא רואה שיש לו כסף לפרנס הרבה נשים הוא מרבה נשים, ואז הנשים רוצות הרבה שפחות, ולכן הוא מרבה גם בשפחות. כנגד כל זה הוא מביא בחלקה השני של המשנה את המידות הטובות שבהם יש לדבוק, ובע"ה ננסה לבאר חלק מדבריו להלן:

מרבה בשר מרבה רימה:

מדובר על הנטייה לחשוב שבגלל שגופנו עשוי מבשר, ככל שנוסיף ונחזק את גופנו כך ייטב לנו. אך אין זה נכון, ריבוי הבשר מביא להיפך הגמור, כי ריבוי הבשר מביא לריבוי הרימה. ורימה היא רחישת התולעים בגוף האדם אחר מותו, ורימה זו מכלה את הגוף. ויש להוסיף ע"פ הנאמר בתורה "וישמן ישורון ויבעט", זאת אומרת שאדם המרבה בבשר חוששים שיתגאה ויבעט בתורה. ויש רמז לדבר בלשון המשנה "מרבה בשר מרבה רימה", רימה מלשון רוממות וגאווה, כי אדם שמרבה בשר, חוששים שיבוא לידי גאווה.

מרבה נכסים מרבה דאגה:

מחשבתו של אדם היא שאם ירבה נכסים אז ימעטו דאגותיו כי יהיה לו את כל צורכו, אבל זו טעות כי אז רק יצטרך לשמור על ממונו כדי שלא יגנב ממנו, וכן מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ארבע מאות, ונמצא שמוחו טרוד בשמירת כספו וברצון להרבות אוצרותיו. לכן אומרים שאין אדם מת מן העולם וחצי תאוותו בידו - היינו שלא מילא אפילו חצי מתאוותיו. עוד ידוע כי שאין דבר שמסיר את הדאגה ומשמח את האדם כמו לימוד התורה, ואדם שמשקיע כל זמנו בנכסים אין לו פנאי לתורה, ומתוך כך נשאר עם דאגותיו.

מַרְבֵּה נָשִׁים מַרְבֵּה כֶּשֶׁפִּים:

כאן גם האדם חושב שע"י ריבוי נשים ירבה בנים ובכך יישב את העולם, אך האמת היא שההיפך הוא הנכון כי ריבוי נשים מרבה כשפים, וכשפים מחריבים את יישוב העולם, שאמרו שלשם מה נקראו כשפים? שמכחישים פמליא של מעלה. הסיבה שריבוי נשים מביא לריבוי כשפים זה כי כל אישה מנסה ע"י כשפים להטות לב בעלה אליה, ועוד שריבוי הנשים מביא לידי התרחקות מה' כמו שנצטווה המלך "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו". אפילו על שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם, נאמר "נשיו הטו לבבו", כי הם הביאו אותו לידי כפירה, כמו שאמרנו שכשפים נקראו כך על שם שמכחישים פמליא של מעלה, ואם לפי מה שאמרנו ריבוי נשים מרחיק אותנו מה', אז אין זה אושר.

מַרְבֵּה שִׁפְחוֹת מַרְבֵּה זִימָה, מַרְבֵּה עֲבָדִים מַרְבֵּה גֹזֵל:

ע"י ריבוי השפחות נגרם שהאישה יושבת בטלה בבית, והבטלה מביאה לידי זימה. זאת ועוד, אדם חושב שע"י ריבוי עבדים יתרבו נכסיו מפעילות העבדים וגם העבדים ישמרו על הנכסים משודדים, אך מה שלא ידוע לו זה שהעבדים עצמם יגזלו אותו, כמו שכתוב בגמרא, ששלושה דברים ציווה כנען את בניו, ושניים מהם היה לאהוב את הגזל ולשנוא את האדון שלהם. כך כשמרבה את שונאיו בבית, ירבו הגוזלים אותו, וגם הכבוד שחושב שיקבל מהעבדים והשפחות אינו כבוד, כי לקבל כבוד מהשורה התחתונה של העם, זה לא דבר גדול, ובפרט שעושים זאת בכפייה ולא מתוך הערכה פנימית.

ומנגד, ישנם דברים בהם הריבוי מביא תועלת וברכה, כדלהלן:

מַרְבֵּה יְשִׁיבָה מַרְבֵּה חֲכָמָה:

על משה רבנו שהיה בהר סיני וקיבל התורה נאמרו שני פסוקים, אחד שקיבל תורה מיושב והשני שקיבל תורה מעומד, ודרשו שאת הדברים הקשים הוא קיבל בישיבה, וע"י עיון בדברים הקשים מרבים חכמה. הישיבה כאן לא דוקא במובן של ההיפך מעמידה, אלא יותר במשמעות של קביעות וחשיבות. זאת ועוד, מסופר בגמרא על שני אילמים שהיו יושבים בקביעות בשיעורי תורה של רב גדול, ותמיד כששמעו את דברי התורה היו מתלהבים ושמחים מאוד, הרב ראה שהם שמחים בדברי התורה, התפלל עליהם ונתרפאו וגדלו בחכמה.

מַרְבֵּה תוֹרָה מַרְבֵּה חַיִּים:

ידוע שמכסת דיבור מסויימת קצובה לכל אדם בעולם, אך כאשר מדברים דברי תורה זה לא נכלל בקצבה, ולכן אם מדבר דברים בטלים הרי הוא מבזבז חיים, אך אם מדבר בדברי תורה שומר על החיים. עוד אמרו במאמר "מרבה תורה מרבה חיים", שהדבר רומז לאבא שיש לו ילד גדול בתורה, אז אם ישאלו אותו בן כמה הילד למרות שהילד בן שתיים עשרה הוא יגיד חמש עשרה, בשביל למנוע את העין הרע שיטילו על בנו, אך אם הילד קטן בתורה למרות שהילד בן חמש עשרה הוא יגיד שהוא בן שתיים עשרה ויקצר את שנות חייו בשביל למנוע את הבושה על בורות הילד.

מַרְבֵּה צְדָקָה מַרְבֵּה שְׁלוֹם:

מסופר על האר"י הקדוש שאמר לתלמידיו כי פורענות גדולה נגזרה על עם ישראל ויבוא ארבה ויאכל מפרי הארץ ולא ישאיר מזון בכל העיר צפת, וכל זאת בגלל שיש עני אחד שמתלונן על המצב שלו, כי הוא נמצא במצב כלכלי ירוד ושכניו רואים זאת ולא עוזרים לו. אמר להן האר"י שאפשר לבטל על הגזרה ע"י איסוף כסף ונתינתו לאותו עני. תוך דקות נאסף סום כסף לא מבוטל, ונתנו את הכסף לאותו עני ע"י שליח, וביקשו ממנו שלא יבכה עוד

על מצבו כי באים גזירות על עם ישראל בגללו. העני קיבל על עצמו שלא יבכה יותר ובאמת התבטלה הגזירה.

לסיכום:

על האדם לחשוב היטב מה הן המידות שבהם עליו להרבות ומה הן המידות שבהם ימעיט, ויש מידות שעליו ללכת אף בדרך האמצע (שביל הזהב) כמו שאומר הרמב"ם.

יהי רצון שנזכה ללכת בכל מידה במידה הנכונה, ונעבוד את בורא עולם כפי מידותיו שלו, ונזכה לביאת משיח בן דוד במהרה בימינו אמן.

מידת הכעס

רן טייב

"אני ממש כועס עליך", "למה לא עשית מה שאמרתי לך", "למה אתה תמיד מרגיז אותי". אלו הם מקצת מהמשפטים הנשמעים פה ושם, והם מצריכים אותנו להתייחס למידה שגורמת למשפטים אלו לצאת מקרבנו.

מידת הכעס. מידה אנושית בולטת, שאנו מבחינים בה בכל יום ונפגשים איתה כמעט בכל מקום.

הכעס הוא רגש שלילי שאנו חווים, בדרך כלל כתגובה "טבעית" לאי התאמה תאימות התוצאות שאני חווים לציפיות שלנו. הכעס עלול לגרום לתוקפנות ואף עלול להגיע לאלימות פיזית ו/או מילולית.

שם נוסף למידה זו הוא "חימה", שהיא באה מתולדות האש של הגיהנום, ועל כך אמרו חז"ל: "כל הכועס, כל מיני גיהנום שולטים בו". לא נראה כי האדם נשלט ישירות ע"י הגיהנום כאן בעולם הזה, אלא הכוונה היא שהכועס מאבד שליטה על דעתו ושוכח את ערכיו ועקרונותיו. וזוהי בחינת "כל מיני גיהנום ששולטים בו".

נזקים פיזיולוגים

במישור הפיזיולוגי, מחקרים מראים שאנשים כעסניים נוטים לסבול יותר ממחלות לב, מפרכוסי לב ומשבץ.

על כך אמר שלמה המלך ע"ה: **"הסור כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך"**. השמירה מהכעס מצילה גם את הבשר שלך, גם את הגוף החומרי. הרעה שאתה מעביר היא: תשישות, לחץ דם גבוה, כאבי ראש וכדו'.

חכמים אמרו **"אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסת בו רוח שטות"**. השיגעון הרגעי הנוצר ע"י איבוד שליטה על מעשיו עקב כעסו מביאות אם האדם עד לכדי רציחה של ממש. רבים הם המקרים בהם כעס של נהג עלה בחייו של ה"מכעיס". לא חסר מקרים כאלה ואחרים, ולצערנו סף הרגישות של האנשים השתנה, וחדשים לבקרים שומעים חדשות על מקרים מחרידים, שהגורם העיקרי בהם היה הכעס. **מחיר הכעס גובה קורבנות רבים, אך הקורבן המרכזי הוא הכועס עצמו.**

הכעס כמבחן הנפש

המהר"ל הביא דרך שעל פיה נוכל לבחון את האדם ולדעת מה טיבו. כל אדם יכול לעשות את המבחן גם לעצמו. יסודות המבחן נטועים בדברי חז"ל [עירובין סה, ב]: **"אמר רבי אילעאי: בשלשה דברים אדם ניכר: בכוסו, ובכיסו, ובכעסו"**.

כוסו - **"מבחן הגוף"**: מצב זה מבטא הפרזת השתייה עד כדי שכרות, וכך מגיעים לאי סינון שכלי של כוח הדיבור. בזמן השכרות אנשים מגלים את סודותיהם. בשעה זו הסודות יוצאים ואתה יכול להכיר מיהו האדם האמיתי.

כיסו - **"מבחן הממון"**: מצד אחד זועקת תאוות הממון שבך, ומצד השני עומדים עקרונותיך. האם תעמוד במבחן? יש פתגם עממי האומר "חברים חברים אבל עד הכיס". יש המון מטען במשפט זה, והמשמעות העיקרית

שלו שאדם חס על ממונו, וזוהי אחת הדרכים למדוד את מהותו הפנימית. ברגע האמת תיבדק ישרותך ונאמנותך.

כעסו - "מבחן הנפש": כשאדם מגיע לכדי כעס מהסיבות "המוצדקות" ביותר, דוקא אז נבחנת שליטתו בנפשו, והתנהגותו החיצונית משקפת את תוכנו הפנימי.

למה רק בדברים אלו נבחן האדם? משום שבדברים אלו האדם אינו יכול להסתיר את פנימיותו.

הכעס מסיר את השכל

כשאנו באים למצות את ה"אני" האמיתי שלנו - ה"אני" הרוחני מכוח נשמתנו, הרי שהכעס סותר את כל עבודותינו, הוא מחזק את ה"אני" המדומה והתאוותי - ה"אני" הגשמי, ומסתיר מאיתנו את האמת על עצמנו.

הבעש"ט, מייסד תנועת החסידות, היה נוהג לומר שרוב המשוגעים בעולם השתגעו מחמת ה"גאוה", והוסיפו כי "**כעס**" בגימטרייה עולה עשר פעמים "גאוה", ללמדך שהכעס הוא שלמות הגאוה (המספר 10 מבטא שלמות).

השאלות העולות במוחו של הכעסן "כיצד אתה יכול לעשות לי את זה?", "הרי אני אמרתי לך לעשות אחרת?", "למה זה מגיע לי?" ושאר מרעין בישין, תמיד מגיעות מתוך ההרגשה הפנימית ש"אני" הוא הסיבה והמסובב.

לעומת זאת העניו רחוק ממש מרגש הכעס. מכיוון שאי עשיית רצונו אינה מביאתו לידי סחרור חושים, הוא אינו משים עצמו מעל זולתו, ואינו מחזיק

את הדעה שלו יותר יקרה מדעות סותרות של אחרים, וממילא אין לו מניע לכעוס.

הסרת הכעס היא התמודדות עם הרגשת הגאווה. יש אפשרות לנסות ולהמעיט זאת ע"י חשיבה אנושית על מתי ואיך צריך להגיב, אם בכלל צריך להגיב. חשיבה שלפחות הוא שווה בין שווים, וזאת לפחות חשיבה העומדת בין הגאווה לענווה. ככל שתלמד את עצמך ענווה כך השלמות העצמית שלך תפרח ותשגשג יותר.

דחיית הכעס הוא בחינת "סור מרע" ממידת הגאווה, הקודם ל"עשה טוב" של מידת הענווה. דברים אלא אנו מגלים באגרת הרמב"ן ששלח לבנו בקטלונא, בה הבטיח לו שאם יהיה רגיל לנהוג ע"פ מה שכתוב בה, כל מה שיבקש יתקבל וינצל מכל רע וצרה.

וכך פותח הרמב"ן את דבריו: "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמן, תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת, ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מידה רעה להחטיא בני אדם... וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענווה שהיא מדה טובה מכל מידות טובות, שנאמר עקב ענווה יראת ה'". אגרת זו התפרסמה בכל קהילות ישראל, והינה אחד מעמודי התווך לעבודת נפש האדם, פתיחתה בגנות הכעס מלמדת אותנו על הנזק הגדול שנגרם מהכעס.

ביטול הכעס הוא ביטול ה"אני" המדומה

העבודה על רגש הכעס נמצאת בבסיסה בהבנה שאם אתה לא גרמת לכך שנעשה לך עוול, הרי שהוא יבוא אליך מכוח ההשגחה הפרטית האלוקית על מנת להעצים את אישיותך ולהעלותך עוד מדרגה במדרגות הנפש. כל עמידה בניסיון בזמן אמת מראה לך (כמו מראה) את מיקומך האמיתי

במדרגות הנפש, ואז אתה מודע לכוחו של ה"אני האמיתי שלך. וזאת מעבר למה שהיא מקדמת ומזכה אותך למעלה.

בשביל להמחיש נקודת שיא בשבירת הכעס מתוך ענווה מוחלטת נביא מעשה המובא במסכת שבת [דף לא.]:

שני אנשים התערבו על סכום גבוה מאוד בזמנם - ארבע מאות זוז, האם יוכל אחד מהם להביא את הלל נשיא ישראל לידי כעס. הלך אותו אדם בערב שבת בשעת לחץ בשעה שהלל היה מתרחץ, ושאל בקול: "מי כאן הלל?". הלל הפסיק להתרחץ התנגב ויצא אליו. שאל את אותו אדם: "מה רצונך?" אמר לו: "שאלה גדולה יש לי לשאול". "שאל בני", השיב לו הלל. שאל אותו האיש: "מפני מה הראשים של הבבליים עגולים?". "ענה הלל: "שאלה חשובה שאלת בני, מפני שהמיילדות שלהם לא מומחיות!". והלך לו אותו אדם. חזר הלל להתרחץ לכבוד השבת, והנה ושוב מופיע אותו איש וצועק "מי כאן הלל? מי כאן הלל?". הלל הזקן הפסיק בפעם השניה את רחצתו ויצא אליו, וכששאל לרצון האיש ענה לו: "יש לי שאלה לשאול". אמר לו הלל: "שאל בני". שאל אותו האיש: "מפני מה עיניהם של התרמודיין טרוטות?". השיב לו הלל: "שאלה גדולה שאלת בני, מפני שגרים הם בין החולות". הלך האיש וחזר על מעשהו גם בפעם השלישית תוך כדי זלזול מופגן בנשיא ישראל. בסופו של דבר פנה האיש אל הלל ואמר לו: "שאלות רבות יש לי לשאול אותך ואני מפחד שמא תכעס". ענה לו הלל: "כל שאלה שיש לך שאל". כאן פקעה סבלנותו של האיש והכריז: "האם אתה הוא הלל נשיא ישראל?". הלל השיב לו בחיוב, ואז אמר לו האיש: "אם זה אתה, אז יהי רצון שלא ירבו כמותך בישראל". הלל ביקש הסבר לדבריו והוא המשיך: "מפני שאיבדתי בגללך ארבע מאות זוז בהתערבות". סיכם הלל: "תהיה זהיר ברוחך, ואל תמהר להמר פעם אחרת, וכדאי הוא הלל שתאבד אפילו שמונה מאות זוז והעיקר שלא אכעס!".

התגברות על הכעס

הבסיס לעצות ההתגברות על רגש זה נמצא דווקא במוכנות וביכולת שלנו "להכעיס". הכעס החיובי מתברר מתוך אמרת חז"ל: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר רע".

והרי לפניכם ארבע עצות להתגברות על הכעס :

1. הרמב"ן באגרתו מגלה לבנו סוד גדול: "תתנהג תמיד **לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת**" - דבר בנחת עם כל אדם ואפילו עם שונאך, ואפילו באותה העת שהוא מבטא את שנאתו כלפיך.
 2. עצת החכם מכל אדם במשלי [פרק יז]: "**ולפני התגלע הריב נטוש**" - לפני שהריב יתפתח נטוש את המקום על מנת שלא תגיע למצב של כעס. ואם אתה לא יכול לעזוב את המקום, לפחות עזוב את המריבה לפני שתתפרץ לגבולות בלתי נשלטים.
 3. הפחתת ציפיות - הכעס בא עקב אי תאימות בין הציפיות שלנו לבין התוצאות שאנו חווים, ולכן אנחנו צריכים להימנע ממצב שאנחנו מגיעים לציפיות גבוהות שסביר כי לא יוכלו לבוא לידי ביצוע.
 4. אל תשפוט אדם עד שתגיע למקומו - לפני שאתה מתעצבן על אדם בשל סיבה כל שהיא, שים את עצמך במקומו, השתדל "להכנס לתוך נעליו", על מנת שתוכל לראות את המצב מהצד השני.
- יהי רצון שלא נגיע לידי כעס וריב, שלא נבוא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון, והלוואי שנוכל להתמודד עם נסיונות הכעס בנחת וענווה.

”זֶרֶה ה' זְנִיבֹת אָדָם”

לעילוי נשמת

ר' דב בן גרשון אליהו שחור ז"ל

נפטר חי' אב תשל"ח

גמל חסד עם החיים ועם המתים

הלל מרדכי ב"ר דב שחור ז"ל

נפטר כ"ה אייר תש"ן

מורה שנספה בעיצומה של דרך.

ת.נ.צ.ב.ה

ברכת ד' עליכם

לרבני השלוחה
ובראשם הרב גרשון שחור שליט"א
הרב דניאל אלול
הרב ניר כפרי
הרב אמיר שרון
הרב אליהו מלכה
ורי ישראל בן ססי
יישר כח עצום מכל הלב, על עבודתכם
המסורה החשובה והמוצלחת, ויהי רצון
שיחד עם תלמידכם היקרים תעלו מעלה
מעלה לתפארת עם ישראל.

צבי כספי
זקן העובדים בישיבה

לקרובי משפחתי

ר' דוד וגב' חני שוורץ ולבנם מתניה נ"י

ברכות מקרב לב לרגל סיום מתניה את המסגרת של
השלוחה.

יהי רצון שנזכה להמשיך לראות נחת ממתניה שהגיע
בס"ד להיות בן תורה ואדם עמל וישר.

לחתני ובתי

הרב שלמה והרבנית רחל קמחי

ובנם החייל אלישיב נ"י

ברכות חמות לרגל כניסתו של אלישיב לצה"ל ליחידה
לוחמת.

יהי רצון שיחזור בשלום בע"ה, ויחזור ללימוד התורה
ולהמשך התפתחותו בדרך העולה בית ד'.

הדוד והסבא

צבי כספי

”זָר ה' זְנִיבֵי בֵּית אָדָם”

לעילוי נשמת

ר' יצחק יהודה ומרת פנינה פערל לוית ז"ל

ר' חיים יקותיאל ומרת שרה מרים איצקוביץ' ז"ל

ר' צמח מנחם ומרת בלה חדוה זמברובסקי ז"ל

ר' פנחס ומרת מרים בנדר ז"ל

ר' אברהם צברי ז"ל

ר' רחמים אליהו ז"ל

מרת מרים חיה בת סוזן מלכה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

”זֶרֶה ה' זְנִיבֵי בֵּית אָדָם”

לעילוי נשמת

ר' יהודה אדרי בן רחל ויצחק

נלב"ע כ"ז אייר תשנ"ו

שוקרולה שמואל דיין בן ג'והד ומרדכי

נלב"ע י" ניסן תשס"ז

כאנוס שרה דיין בת אסתר ורבי יצחק

נלב"ע כ"ח אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת דיין הי"ו

”זֶרֶה ה' זְשִׁבּוֹת אָדָם”

לעילוי נשמת

משה בן דב ז"ל
פסי גיטל בת משה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת

אשר זליג בן פסי גיטל
ונעמי רחל בת שמחה
וכל בני משפחתם
ברוחניות ובגשמיות

נדבת משפחת לנדסמן הי"ו

”זֶרֶה דֵּה' זְשִׁיבֹת אָדָם”

לעילוי נשמת

יהודה בר דניאל
מאיר בן חיה
דניאל בן יצחק
חיה בת רבקה
אורה בת אסתר
ת.נ.צ.ב.ה

לזרע של קיימא

נועה מאירה בת אביבה
אפרת בת אביבה

לזיווג הגון

אורה בת שרה
אסתר בת רבקה
יפעת בת רבקה

לאריכות ימים וחיים טובים לרבקה בת חיה

נדבת משפחת לוי הי"ו

”זֵרֵה דֵּה' זְשִׁבֵּת אָדָם”

לעילוי נשמת

אפרים בן נתן גדסי ז"ל
לאה בת רבי משולם גדסי
האח ניסים בן אפרים גדסי ז"ל
האחות מיכל בת לאה ואפרים גדסי ז"ל
החייל אילן בן מיכל ושאול ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת גדסי הי"ו

להצלחת כל עם ישראל
להצלחתם של כל חיילי ישראל
ולהצלחת כל לומדי התורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את
חיילי צבא הגנה לישראל, העומדים על משמר ארצנו
וערי אלהינו מגבול הלבנון ועד מדבר מצרים ומן הים
הגדול עד לבוא הערבה ביבשה באויר ובים. יתן ה' את
אויבינו הקמים עלינו נגפים לפנייהם. הקדוש ברוך הוא
ישמר וינצל את חיילינו מכל צרה וצוקה ומכל נגע
ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם. ידבר
שונאינו תחתיהם ויעטרם בכתר ישועה ובעטרת נצחון.

ויקיים בהם הכתוב:

כי ה' אלקיכם החלף עמכם להלחם לכם עם איביכם

להושיע אתכם: ונאמר אמן:

לזיווג הגון: רות בת גילה תחי'

נדבת משפחת ברוק הי"ו

לרפואה שלמה

אליהו בן זהרה הי"ו

לעילוי נשמת

אסתר בת מרים ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחת דהאן הי"ו

”זֶרֶה ה' זְשִׁיבֹת אֲדָם”

לעילוי נשמת

אהרון בן צבי טייץ ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

לזיווג הגון

שגיא בן שושנה
רבקה בת שושנה

להצלחת כל עם ישראל

נדבת משפחת טייץ הי"ו

”זֶרֶה ה' זִנְיָבֵית אָדָם”

לעילוי נשמת

מרדכי בן ר' יוסף רדינסקי ז"ל
ר' יהושע יצחק בן ר' אהרן למפד
ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחת רדינסקי הי"ו